

Dua Yayıncılık : 126
Hadis : 3

Mizanpaj :
Semere

Grafik:
Ayetullah Gönül

Baskı / Cilt:
STEP AJANS
Reklamcılık Matbaacılık
Tanıtım ve Organizasyon
Ltd.Şti. Göztepe Mah. Bosna
Cad. No:11
Bağcılar/İstanbul/TÜRKİYE
Tel: +9 0212 446 88 46

ISBN: 978-605-4772-74-2

Kültür Bakanlığı
Sertifika No: 17148

Austos/2016
Vezneciler / İstanbul

İrtibat:

Büyük Reşit Paşa Cd.
Yumni İş Merkezi
No: 22/40
Vezneciler / İstanbul
Tel: 0212 526 60 68
Fax: 0212 526 67 84

DUA YAYINCILIK

İBN-İ DAKİK EL-İYD

İMAM NEVEVİ

KIRK HADİS ŞERHİ

Çeviren:

İDRİS ŞİMŞEK

İ S T A N B U L 2 0 1 6

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ / 7

İmam Nevevi'nin hayatı	9
İbn-i Dakik el-İyd'in Hayatı	12
İmam Nevevi'nin Mukaddimesi	16
1. Hadis: Ameller Ancak Niyetlere Göredir	19
2. Hadis: İslam, İman ve İhsanın Beyanı.....	23
3. Hadis: İslam'ın Rükünleri.....	32
4. Hadis: Yarattığı Evreleri ve Amellerin Neticelerine Göre Değerlendirilmeleri	34
5. Hadis: Bid'at ve Münkerlerin İptali	38
6. Hadis: Helal de Haram da Bellidir.....	40
7. Hadis: Din Nasihattir.....	48
8. Hadis: Müslüman'ın Dokunulmazlığı	51
9. Hadis: Güç Yetirilecek Kadar Sorumluluk	54
10. Hadis: Helal ve Güzel Olanla Yetinmek	58
11. Hadis: Şüphelerden Sakınmak	60
12. Hadis: Müslüman'ı İlgilendirmeyen Şeylerin Terkedilmesi.....	61
13. Hadis: Mükemmel İman	63
14. Hadis: Müslüman'ın Kanını Helal Kılan Sebepler	65
15. Hadis: İslami Adap	68
16. Hadis: Öfkenin Yasaklanması	71

17. Hadis: Kesim ve Öldürmenin Güzel Yapılmasının Emredilmesi.....	73
18. Hadis: Güzel Ahlak.....	75
19. Hadis: Allah'ın Yardımı ve Koruması	77
20. Hadis: Hayâ İmandandır.....	81
21. Hadis: Allah'a İmandım De Sonra Dosdoğru Ol	83
22. Hadis: Farzlarla Yetinmek Cennete Dâhil Eder	86
23. Hadis: Hayırlarda Acele Etmek.....	89
24. Hadis: Zulmün Haramlığı	93
25. Hadis: Zenginler Sevapları Alıp Götürdüler.....	99
26. Hadis: İnsanların Arasını Düzeltmek, Aralarında Adaletle Hüküm Vermek ve Onlara Yardım Etmenin Fazileti.....	102
27. Hadis: İyilik Güzel Ahlaktır	104
28. Hadis: Sünnete Tutunmanın Gerekliği	108
29. Hadis: Cennete Koyacak Ameller	111
30. Hadis: Yüce Allah'ın Hakları	116
31. Hadis: Hakiki Zühd.....	118
32. Hadis: Zarar Vermek Yoktur.....	120
33. Hadis: Şahid Getirmek İddia Sahibine, Yemin İse İnkâr Edene Aittir..	123
34. Hadis: Kötülüğü Neyhetmek İmandandır	125
35. Hadis: İslam Kardeşliği	131
36. Hadis: Kur'an Okuma ve Müzakere İçin Toplanmanın Fazileti	135
37. Hadis: Yüce Allah'ın Fazilet ve Rahmeti	139
38. Hadis: Allah'a İbadet, O'na Yakınlaşmaya ve Muhabbete Sebeptir....	144
39. Hadis: Hata Yapan, Unutan ve Zorlananın Sorumlu Tutulmaması....	147
40. Hadis: Dünya Ahiretin Vasıtası ve Tarlasıdır	150
41. Hadis: İmanın Alameti	154
42. Hadis: Allah'ın Mağfiretinin Genişliği	157

ÖNSÖZ

Niyetlerimizi halis kıldıktan sonra amellerimizi rahmet süzgecinden geçirip niyetlerimize göre değerlendirmesini umduğumuz Yüce Allah'a hamd olsun.

Kendisine ümmet olmakla şereflendiğimiz ve şefaât ümidimiz Hz. Muhammed'e, pak ehl-i beytine, seçkin sahabelerine ve kıyamete dek onların ayak izlerine baSarak yürüyen mü'min ve mü'minelere salat ve selam olsun.

İmam Nevevi'nin bir araya getirdiği ve çağdaşı **İbn-i Dakik** tarafından şerh edilen "**Kırk Hadis**" adlı eserin tercümesine bizi muvaffak kılan Rabbimize sonsuz şükranlarımızı sunuyoruz. Bu muhteşem eseri tercüme ederken genellikle orijinaline riayet ettik. Ancak -az da olsa- gramerle ilgili bazı tahlilleri buraya almadık. Çünkü Arapça ile Türkçe arasındaki gramer farklılıkları bu kısımları faydasız kılıyor. Bununla beraber varılmak istenen manayı olduğu gibi tercümeyle yansıttık. Bir de açıklanması gereken bazı terimleri dipnot düşerek açıklamaya çalıştık. Bu ikisi dışında herhangi bir eksiltme ve arttırma yapmadık.

Hacminin küçüklüğünden dolayı bir el kitabı olarak değerlendirilebilecek olan bu çalışmanın, aile ortamında, arkadaş çevresinde vb. yerlerde bir ders kitabı olarak da okunabileceği kanaatindeyiz.

Çok faydalı olacağına inandığımız bu çalışma değerini Allah'ın Kelamı, Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in hadisleri ve âlimlerin Kur'an ve Sünnet'ten süzülen yorumlarından almıştır. Varsa eksiklikleri manayı iyi yansıtamamamızdan kaynaklanıyordur.

Yüce Rabbimizden, bu çalışma vesilesiyle hâsıl olacak sevapları bize, anne babamıza, çocuğumuza ve emeği geçenlere ahiret azığı yapmasını diler hatalarımızı bağışlamasını umarız.

Okuyucu kardeşlerimizden de akıbetimizin hayırlı olması ve son nefesimizin İslam üzere olması için duacı olmalarını talep ederiz.

İdris ŞİMŞEK

İMAM NEVEVİ'NİN HAYATI

Soyu:

İmam, Hafız, Fakih, Muhaddis, Yahya bin Şerefuddin bin Mürri bin Hasan el-Hizami el-Horasani en-Nevevi eş-Şafii Ebu Zekeriyya Muhyiddin'dir. Muhyiddin, İmam Nevevi'nin lakabıdır. Ama İmam Nevevi, mütevazılığından dolayı bu lakapla çağrılmaktan hoşlanmazdı. Çünkü ona göre din; diri, sabit ve daimi olduğundan onu ihya edecek birine ihtiyacı yoktur. Dolayısıyla din, kendisini ihmal eden veya bir kenara atanlara karşı hüccet olacak bir şahsa muhtaç değildir. **Hammi** adlı âlimden gelen sahih bir rivayete göre İmam Nevevi şöyle diyor: **"Bana Muhyiddin lakabını vermesi konusunda kimseye izin vermiyorum."**

Doğumu ve Büyümesi:

Hicri 631 yılının Muharrem ayının ortalarında Neva'da doğdu ve orada büyüdü. Oyun ve eğlenceyi bir kenara bırakıp işlerini danışmak için faziletli kişilerin yanına gidip geliyordu. Ergenlik çağına geldiğinde Kur'an ezberini tamamlamıştı. On dokuz yaşına geldiğinde ilim öğrensin diye babası tarafında Şam'a gönderildi. Hicri 649 yılına denk gelen bu dönemde Şam'daki Emevi Camiinin yakınındaki **Revahiye Medresesine** yerleşti. Dört buçuk ayda **"et-Tenbih"** kitabını ezberledi. Yılın Kalan kısmında ise **Şirazi'nin "el-Mühezzeb"**

adlı kitabını, Şeyh Kemal İshak bin Ahmed bin Osman el Mağribi **el-Makdisi**'den ders aldı. Bu âlim fıkhıta onun ilk hocası idi. Hocalarının yanında günde on iki ders okuyordu. Bir ara tıpla ilgilenmeyi düşündü ve öğrenmek için girişimde bulundu. Ama Yüce Allah onu bundan çevirdi. 665 yılında Şam'ın **Eşrefiye bölgesinde** bulunan **Darü'l-Hadis**'te ders vermeye başlayıp orada ikamet etti. Bununla beraber vefatına kadar medresenin bol gelirinden hiçbir şey almadı.

651 yılında babasıyla birlikte hacca gitti. Yolda hastalandı. Memleketi Neva'dan yola çıktığında sıtmaya yakalanmıştı. Arife gününe kadar bu hastalık onu bırakmamıştı. O ise sabredip sevabını Allah'tan beklemişti. Hac ziyaretini tamamladıktan sonra Şam'a geri döndü.

Ahlakı ve Özellikleri

İmam Nevevi (rehimehullah) âlim, zahid ve takvalı idi. Tüm vaktini Allah'a taat yolunda harcardı. Çoğu zaman seherlere kadar ibadet eder ve kitap yazardı. İyiliği emredip kötülükten sakındırır, haksız hükümdar ve yöneticilere karşı çıkardı. Yaşadığı dönemde Beyrut Hükümdarı ile aralarında geçen şu olayı örnek olarak verebiliriz:

Bir gün **Hükümdar Zahir**; açıkça zulüm içeren bir fetva vermesi için onu çağırır. İmam Nevevi onun yanına girdiğinde Zahir onun zayıf, yamalı elbise giymiş ve küçük bir sarık taktığını görünce onu küçümseyerek şöyle der:

"Ey Şeyh! Kendi yazınla şu fetvayı yaz."

İmam Nevevi fetvaya bakar bakmaz:

"Ben bu fetvayı yazmam ve imzalamam" der.

Hükümdar sinirlenerek nedenini sorduğunda İmam Nevevi:

"Çünkü bu fetva açıkça zulüm içeriyor" der.

Hükümdar daha da sinirlenerek adamlarına:

"Onu tüm resmi görevlerinden azledin" diye emir verir.

Bakarlar ki, hiçbir resmi görevi yoktur. Bunu hükümdara bildirirler. Sonra hükümdar hemen onu öldürmek ister. Ama Yüce Allah onu engeller ve o da vazgeçer. Bunun üzerine adamları hükümdara:

"Hayret doğrusu, size böyle karşı geldiği halde nasıl onu öldürmezsiniz?" derler. Hükümdar da:

"Vallahi onu bağışladım." cevabını verir.

Vefatı:

İmam Nevevi (rehimehullah) 24 Receb 676 Çarşamba günü memleketi Neva'da vefat etti ve orada defnedildi. Vefat haberi Şam halkını üzüntüye boğdu. Altı yüz evden fazla bir topluluk onun yasını tuttu. Yüce Allah, ona rahmet etsin. Amin

Eserleri:

İmam Nevevi'nin birçok eseri olmakla beraber burada örnek olarak bir kaçını zikredeceğiz:

Şerh'u Sahih-i Müslim

El İrsad

Et-Takrim vet'-Teysir fi Marifeti Süneni'l-Beşiri'n-Nezir

Tehzibü'l-Esma'i ve'l-Lüğat

Et-Tibyan fi Adabi Hemeleti'l-Kur'an

Minhacu't-Talibin Bostanü'l-Arifin

Hulasatü'l-Ahkam fi Mühimmatı's-Süneni ve Kavaidi'l-İslam

Ravdatü't-Talibin ve Umdetü'l-Müftin (Bu eser Şafii Mezhebinin en büyük kaynaklarından biridir)

Şerhü'l-Mühezzeb

Riyazü's-Salihin

Hilyetü'l-Ebrar ve Şiari'l-Ahbar fi Telhisi'd-Daavati ve'l-Ezkar

İBN-İ DAKİK EL -İYD'İN HAYATI

İsmi, Muhammed bin Ali bin Vehb bin Muti'dir. Künyesi Ebu'l-Feth, lâkabı Takıyyüddin el-Kuşeyri, el-Kusi'dir. İbn-i Dakik el-İyd nâmıyla meşhurdur. Hicri 625 (m. 1228) yılının Şaban ayında doğdu. Kus'da babasından fıkıh eğitimi aldı. Babası Maliki mezhebine mensuptu.

İbn-i Dakik doğunca, onu Mekke-i Mükerreremeye götürdü. Kucağına alıp onunla beraber Kâbe-i tavaf etti. Daha sonra da dua edip çocuğunun "Âlim ve ilmiyle âmil" olması için yalvardı. Duasının kabul olduğu kalbine ilham olundu. Memleketine dönüp, evlâdını en iyi şekilde yetiştirmek için gayret etti. Küçük yaştan itibaren ona Kur'an-ı Kerim öğretti. Arapça'yı en iyi konuşan kabileler arasına götürdü. Oğluna dinin temel bilgilerini, Hadis ve Maliki Mezhebi fıkıh ilmini öğretti. Kur'an-ı Kerim kıraatinde çok ilerleyen İbn-i Dakik, daha sonra gittiği Kahire'de İzzeddin İbn Abdüsselâm'dan Şâfiî fikhî okudu.

İskenderiye, Şam ve Hicaz'a giderek aralarında İbnü'l-Mukayyer, İbnü'l-Cümmeyzi, İbn Revâc, İbnü'l-Hubâb, Abdülazîm b. Abdülkavî el-Münzirî, Ahmed b. Abdüddâim el-Makdisî'nin de bulunduğu birçok âlimden hadis dinledi. Daha genç yaşta iken Mâlikî ve Şâfiî mezheplerinde fetva verecek derecede fıkıhta derinleşti; ayrıca hadis, tefsir, kelâm, Arap dili ve edebiyatında bilgi sahibi oldu.

Gece sabahlara kadar ilim ve ibadetle meşgul olurdu. Bazı günler fecir doğuncaya kadar ilim ve tefekkürle meşgul olmayı, zikretmeyi, kendisine aslî vazife kabul etmişti.

Zamanının âlimlerinden birçoğunun takat getiremeyecekleri araştırma ve inceleme işini üstlendi. Elde ettiği mevki ve makamlarla oyalanmayı bırakarak ve çekişmelerden uzak kalarak, din ve ilim yolunda yürüdü. İlmi ve onunla amel etmeyi kendisine en üstün görev kabul etti.

Muhaddis Fethuddin Muhammed el-Ya'merî, onun hakkında şöyle dedi: *"Onun gibisini görmedim. Ondan daha büyük bir başka zattan okumadım. Bütün ilimlere sahip bir zât idi. İlimlerin bütün dallarında mütehassıs idi. Hadis-i Şerifleri ayırmakta, ravileri hakkında malumat sahibi olmakta akranlarından önde idi. Zamanının bir tanesi idi. Bu meseleyi en iyi bilendi."*

Kitap ve sünnetten hüküm çıkarmak ve çıkarılan hükmü açıklamak konusunda iyi bir derecede idi. Akılları durduran, başkalarının içinde boğulup kaldıkları konuları açıklamakta insanları hayrette bırakacak bir akla ve fikre sahip idi. Kadılığı esnasında verdiği kararlarla çok iyi bir örnek olmuştu. Bu hayırlı işlerinden bir tanesi şöyle idi: O zamanda hâkimler, mahkemeye üzerlerine bir şal alarak çıkarlardı. Kadı Takıyyüddin, üzerine yünden yapılmış bir kumaş alarak çıktı. Bu hâl, ondan sonra diğer kadılar tarafından devam ettirildi. Zamanının idarecilerine mektup yazarak, onlara nasihat eder kötülüklerden sakındırır, Allah Teâlâ'nın emir ve yasaklarına uymalarını tavsiye ederdi.

Bazen sabahlara kadar aynı ayetleri okuyarak, Allah Teâlâ'nın büyüklüğünü tefekkür ederdi. Hatta bir gün Mü'minûn Sûresini okurken, bu sûrenin 101. ayetini ta güneş doğuncaya kadar tekrar etmişti. Kettânî anlatır: *"Bir gün huzuruna çıkmıştım. Bana ciltli bir kitap verdi ve "Geçtiğimiz gece mütalaası ile meşgul olduğum kitaptır" buyurdu.*

Kitap okumaya, bilhassa fıkıh kitaplarına çok düşkündü. **Sirâcüddîn ed-Denderâvî** şöyle haber verdi: “**Râfî**’inin “**Şerh-i Kebir**”i piyasaya çıkınca, 1000 dirhem vererek **Takiyyüddîn** hazretleri bu kitabı satın almıştı. Bu kitabı mütalaa etmek için namazların sâdece farzlarını kılıyordu. Kitabın mütalaasını bitirinceye kadar böyle yaptı.”

Kitaplarında zikrettiği garip olaylar, değişik yorumlar ve nakiller, diğer birçok kitapta yoktur. Araştırma ve incelemesi fevkalâde yüksek idi. Bu konuda kendisine denk hiçbir araştırmacı yoktu. Bunu, kendisini sevmeyenler, kusur bulanlar da kabul etmiştir.

Kadı Zeyneddîn anlattı: “Şeyh, bir defasında Mısır’a geldi. Sonra Kahire’ye gitmeyi isteyince; “Yanında **Vesît** isimli kitap bulunuz var mı?” diye sordu. Birisi cildli şekilde “**Vesît**’i ona verdi. O da bir sayfasını açtı. Sonra biz, onunla derse gittik. Derste, o sayfayı açıkladı. O kadar geniş açıklıyordu ki, her bir lafzına bir cüz (20 sayfa kadar) açıklama yapıyordu. Birçok hadisleri rivayet silsilesi ile beraber okuyordu. Bu açıklamalarında birçok maddî ve ma’nevî konular bildiriyordu. Ben öyle anladım ki, o, ictihâd derecesinde bir ilme sahipti.” dedi.

Sultanu’l Ulema **İzzeddin İbn-i Abdusselam** onun hakkından şöyle derdi:

“Mısır diyarı her iki tarafında iki şahısla övünür: **İskenderiye**; **İbn-i Münir** ile **Kaus**; **İbn-i Dakik** ile övünür.”

İmam Zehebi, **Mecmu’** adlı eserinde İbn-i Dakik hakkından şöyle diyor:

“O, Mısır’da kadıların kadısı, Mısır’ın şeyhi ve âlimi, allame, imam, takvada öncü, hafız ve asrın şehhidir. İki mezhepte âlim, hadis ve hadis ilimlerinde uzmandır. Kitapları insanlar arasında meşhurdur ve sekiz yıl kadılık yapmıştır.”

İmam Suyuti de **Tabakatü’l-Kübra** adlı eserinde İbn-i Dakik’in hayatını geniş bir şekilde anlatarak şöyle diyor:

“İbn-i Dakik’in hicri 7. asrın başında gönderilmiş bir âlim olduğu hakkında meşayihimizden görüş ayrılığı olan birini bilmiyoruz. İlim ve din konusunda kendi zamanının üstadıdır.”

İbn-i Kesir de **Tabakat** adlı eserinde onu hakkında şöyle der:

“Kendi vaktinin âlimlerinden biri; hatta ilim, din, takva, zühd, ilerlemiş yaşına rağmen gece gündüz azimle ilimle uğraşma açısından ve hikmetle çalışmada kendi zamanının âlimlerinin en ileride olanıdır. Halk arasında meşhur eserleri vardır ve ilminden söz ediliyor. Birçok ilim dalında, özellikle hadis alanında mahir olup akranlarını geride bırakmıştır. Uzak bölgelerden öğrenciler ders almak için ona gelirlerdi. İlim, takva ve zühtte ileri bir seviyede olduğu hakkında ittifak vardır.”

İbn-i Dakik, hicri 702 (m.1302) yılının Safer ayında vefat etti ve Kahire’de küçük bir mezarlıkta defnedildi.

Allah onu rahmetiyle kuşatsın.

Eserleri:

El-İlamu fi’l-Hadis

El-İmam Fi Şerhi’l-İlmam,

Şerhu Umdeti’l-Ehkam

El-İktirahu fi İhtisari Ulumi İbn-i’s-Salah

Şerhu Muhtasarı İbn-i Hacib fi Fıkhî’l-Malikiyye

Şerhu Muhtasarı Ebi Şuca’ fi Fıkhî’s-Şafii

Ayrıca edebi şiirleri de vardır.

İMAM NEVEVİ'NİN MUKADDİMESİ

Bismillahirrahmanirrahim

Alemlerin Rabbi, yerlerin ve göklerin koruyucusu, tüm yaratıkların idarecisi, açık burhanlar ve kesin delilleriyle peygamberleri mükelleflere gönderen Allah'a hamdolsun. Tüm nimetlerinden dolayı O'na hamd eder ve üzerimizdeki fazilet ve kereminin artırmasını dilerim.

Şehadet ederim ki Bir olup Kahhar, Kerim ve Bağışlayıcı Allah'tan başka ilah yoktur. Ve yine şehadet ederim ki yaratıkların en üstünü, asırlar geçtiği halde mucizeliği devam eden Aziz Kur'an ve doğru yola ermek isteyenlerin yollarını aydınlatan sünnetle şereflenen, sadece kendisine Cevami'u'l-Kelim¹ ve dinde müsamahakârlık verilen Efendimiz Hz. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem Allah'ın kulu, elçisi ve sevgili dostudur.

Ali bin Ebi Talib, Abdullah bin Mes'ud, Muaz bin Cebel, Ebu Derda, İbn-i Ömer, İbn-i Abbas, Enes bin Malik, Ebu Hureyre ve Ebu Said el-Hadri (radiyallahu anhum)'dan farklı yollar ve çeşitli riayetlerle naklettiğimize göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

"Her kim ümmetim için onların diliyle ilgili kırk hadis naklederse kıyamet günü Allah onu, fakihler ve âlimler topluluğu içinde haşreder."

1. Cevami'u'l-Kelim: Az sözle çok mana ifade edebilme kabiliyeti. Çev

Diğer bir rivayette "Allah onu fakih ve âlim olarak haşreder" geçiyor.

Ebu Derda'nın rivayetinde:

"Kıyamet günü ben ona şefaati ve şahid olurum",

İbn-i Mes'ud'un rivayetinde:

"Ona, cennetin kapılarından dilediğinden gir denilir",

İbn-i Ömer'in rivayetinde ise: ***"Âlimler topluluğundan yazılır ve şehidlerle beraber haşrolur"*** buyurulmaktadır.

Her ne kadar birçok yoldan rivayet edilmişse de hadis hafızlarının çoğuna göre bu hadis zayıf bir hadistir.²

"Kırk Hadis" alanında âlimler birçok kaleme almıştır. Bu konuda bildiğim ilk eseri Abdullah bin Mübarek yazmıştır. Sonra sırasıyla; Rabbani bir âlim olan Muhammed bin Eslem et-Tusi, Hasan bin Süfyan en-Nesai, Ebu Bekir el-Acuri, Ebu Bekir Muhammed bin İbrahim el-İsfehani, Darekutni, Hakim, Ebu Nuaym, Abdurrahman es-Sülemi, Ebu Said el-Malini, Ebu Osman es-Sabuni, Abdullah bin Muhamed el-Ensari, Ebu Bekir el-Beyhaki ve mütekaddim ve müteahhir birçok alim "Kırk Hadis" alanında eser yazmıştır. Ben de bu önder imamlara uyarak "Kırk Hadis"i bir araya getirmek istedim ve istihare ettim.

Gerçekten de amellerin fazileti ile ilgili zayıf hadislerle amel etmenin caizliği konusunda alimler ittifak etmişlerdir.

Bununla beraber benim dayanağım bu hadis değil; Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in, sahih rivayetle şu iki buyruğudur:

2. Zayıf Hadis: Sahih ve Hasen hadislerin seviyesine ulaşmayan, onların şartlarından birini veya bir kaçını taşımayan ancak amellerin faziletinde kendisiyle amel edilebilen, nasihat, teşvik, korkutma, kıssalar vb. şeyler için rivayet edilmesi caiz olan hadistir. Çev.

“Hazır bulunup söylediklerimi işitenler hazır olmalarıyla ulaştırın.”

“Sözlerimi işitip iyice anladıktan sonra işittiği gibi başkasına aktaran kişinin yüzünü Allah ak etsin.”

Âlimlerden kimi itikadî konularla, kimi fıkhi konularla, kimi cihadla, kimi zühdle, güzel ahlakla ve kimi hutbelerle ilgili kırk hadis bir araya getirmiştir. Allah hepsinden razı olsun. Hepsi de yararlı amaçlarla bu çalışmaları yapmışlar. Ben de tüm bunlardan daha önemli ve bu konuların tümünü kapsayan **“Kırk Hadis”**i bir araya getirdim. Bu esere aldığım her bir hadis; âlimlerin, İslam’ın temeli, yarısı, üçte biri vb. şekilde niteledikleri kaidelerden birer kaidedir.

Bu hadislerin sahih hadisler olmasına özen gösterdim. Çoğunu **Buhari** ve **Müslim**’in **Sahih** adlı eserlerinden seçtim. Kolay ezberlensin ve -Allah’ın izniyle- herkes faydalanabilsin diye senedlerini zikretmedim.

Bu hadisler; önemli konuları içermeleri ve ibadetlere dikkat çekmelerinden dolayı ahireti kazanmaya rağbet eden herkesin öğrenmesi gereken hadislerdir. İyice düşünen biri bunu açıkça anlar.

Beni muvaffak kılması için Allah’a dayanır, O’na teslim olurum. Hamd ve nimetler Allah’a mahsustur. Başarı Allah’tandır.

AMELLER ANCAK NİYETLERE GÖREDİR

BİRİNCİ HADİS

إنما الأعمال بالنيات

عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ أَبِي حَفْصٍ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى. فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ» [رواه البخاري ومسلم]

1- Emirü'l-Mü'minin Ebu Hafs Ömer bin Hattab radiyalahu anı şöyle dedi: Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle dediğini işittim. **“Ameller ancak niyetlere göredir. Herkese ancak niyet ettiği şeyin karşılığı vardır. Kimin hicreti Allah ve Resülü içinse onun hicreti Allah ve Resülü nedir. Kimin hicreti de elde edeceği bir dünyalık veya nikâhlayacağı bir kadın içinse onun hicreti de uğruna hicret ettiği şeydir.”** (Buhari, Müslim)

Bu hadis sahih olmakla beraber sıhhati, önemli konumu, yüceliği ve faydasının çokluğu konusunda âlimler arasında ittifak vardır. **İmam Ebu Abdullah Buhari**, onu eserinin birçok yerinde zikrederken **İmam Ebu'l-Hasan Müslim bin Haccac**, Cihad Bölümü'nün sonunda zikretmiştir.

Yine bu hadis İslam'ın temel dayanaklarından biridir. **İmam Ahmed** ile **İmam Şafii** (rehimehullah) şöyle diyorlar: **“İlmin üçte biri” “Ameller ancak niyetlere göredir” hadisinin içindedir.”** Beyhaki ve bazı âlimler bunun sebebini şöyle açıklarlar: **“Kulun kazancı kalbi, dili ve azalarıyla olur. Niyet de bu üç kısımdan birine girer.”**

İmam Şafii'nin şöyle dediği rivayet edilir. **“Bu hadis fıkıh ilminin 70 bölümüne dâhil olur.”** Bir grup âlim de **“Bu hadis İslam'ın üçte biridir”** demişlerdir.

İslam âlimleri bir eser yazdıklarında bu hadisle başlamayı tercih ederler. İmam Ebu Abdullah Buhari de kitabına bu hadisle başlamıştır.

Nitekim **Abdurrahman bin Mehdi** şöyle diyor: **“Bir kitap yazmaya başlayan herkesin bu hadisle başlaması gerekir ki okuyucuların dikkatini doğru niyete yönlendirsinsin.”**

Bu hadis sonu itibariyle meşhur³ başı garip⁴ olan bir hadistir. Çünkü onu Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den sadece **H. Ömer** (radiyallahu anh) rivayet etmiş, ondan sadece **Alkame bin Ebi Vakkas**, **Alkame**'den sadece **Muhammed bin İbrahim et-Teymi**, ondan sadece **Yahya bin Said el-Ensari** rivayet etmiştir. Bundan sonra ise meşhur hadis seviyesine ulaşmıştır. Çünkü **Yahya bin Said**'den -çoğu imam olan- iki yüzden fazla kişi rivayet etmiştir.

Hadiste geçen **“innemâ”** edatı bir şeyin sınırlandırılması için kullanılır.

Kendisinden sonra sözü edilen ifadeyi pekiştirir, sözü edilmeyeni de nefyeder. Bu edat bazen genel sınırlandırmalar,

3. Her tabakada üç veya daha fazla kişi tarafından rivayet edilen ancak tevatür seviyesine ulaşmayan hadis.

4. Sadece bir kişi tarafından rivayet edilen hadis. Çev.

bazen de özel sınırlandırmalar için kullanılır. Bu özelliği delillerle anlaşılır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“(Ey Muhammed) Sen sadece bir uyarıcısın.”**⁵

“İnnemâ” edatının kullanıldığı bu ayetin zahirinden, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sadece uyarıcı vasfına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Oysa Hz. Peygamberin sadece bu özelliği yoktu. Müjdeleyici vb. birçok güzel vasıflara da sahipti.

Aynı şekilde Yüce Allah başka bir ayette şöyle buyurmaktadır: **“Dünya hayatı ancak bir oyun ve eğlenceden ibarettir”**⁶

Ayetin zahirine göre -ki Allah en iyisini bilir- dünya hayatı, etkileri itibariyle sadece oyun ve eğlenceyle sınırlıdır. Ama işin hakikatine bakılırsa dünya hayatı birçok hayra sebep olmaktadır. Sadece bir oyun ve eğlenceden ibaret olması genelleme yapılarak varılan bir sonuçtur. Dolayısıyla bu edat bir cümle içinde kullanıldığında önce cümle dikkatle incelenir. Eğer cümlenin amacı ve ondan önceki ifadeler özel bir şeyde sınırlandırma hedefliyorsa bu sınırlandırma itibare alınır. Yoksa genel sınırlandırmaya hamledilir.

İşte bu hadiste de **“İnnemâ”** edatı sınırlandırma ifade etmesi için kullanılmıştır. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: **“Ameller ancak niyetlere göredir.”**

Burada amellerden kasıt şer'i amellerdir. Yani abdest, gusül, teyemmüm, namaz, zekât, oruç, hac itikâf vb ibadetler sadece niyetle olurlarsa geçerli sayılırlar. Ama necasetin giderilmesi için niyet gerekli değildir. Çünkü necaset, yapılması gereken değil terk edilmesi gereken bir şeydir. Terk edilmesi gerekli şeylerin de niyete ihtiyacı yoktur. Bununla beraber bazı âlimler, abdest ve guslün niyetsiz de sahih olacağı konusunda görüş belirtmişlerdir.

5. (Ra'd Suresi:7)

6. (Muhammed Suresi: 36)

Hadisin; “Ameller ancak niyetlere göredir” bölümünde mahfuz bir kelime bulunmaktadır. Bu kelimenin ne olduğu konusunda âlimler farklı görüşler belirtmişler. İbadetlerde niyetin şart olduğunu benimseyen âlimlere göre mahfuz olan kelime ‘sıhhat’ kelimesidir. Buna göre mana: “Amellerin sıhhati (geçerliliği) ancak niyetlere göre ise mahfuz olan kelime “mükemmel” kelimesidir. Buna göre mana: “Amellerin mükemmelliği ancak niyetledir” şeklindedir.

“Herkes ancak niyet ettiği şeyin karşılığı vardır” buyruğu hakkında Hattabi şöyle diyor: “Bu kısmın, birinci kısımdan ayrı olarak kendine has bir manası vardır ki o da ameli niyete göre belirlemektir.”

İmam Nevevi de şöyle diyor: “Hadiste niyetin tekrar zikredilmesinin şu manası vardır; niyet edilecek ibadetin belirlenmesi şarttır. Eğer birinin üzerinde bir kaza namazı varsa sadece kaçırdığı namazı niyet etmesi yeterli olmaz. Bilakis öğle namazı mı ikindi namazı mı veya bunların dışında başka bir namaz mı olduğunu niyet etmesi şarttır. Şayet hadiste ikinci kez “niyet” kelimesi zikredilmeyip birinciyle yetinilseydi, hangi namaz oluşu belirtilmeden de niyet geçerli olurdu. Allah en iyisini bilir.”

“Kimin hicreti Allah ve Resülü içinse onun hicreti Allah ve Resulünedir.” Yani niyeti ve amacı Allah ve Resulüne hicret etmek olan kimselerin hicreti, şariat ve hüküm açısından Allah ve Resulüne yapılmıştır.

Bu hadis-i şerif bir sebebe binaen söylenmiştir. Çünkü âlimlerden şöyle bir rivayet aktarılır:

“Adamın biri; hicretin faziletini elde etmek için değil de Ümmü Kays adındaki bir kadınla evlenmek için Mekke’den Medine’ye hicret etmişti. Bundan dolayı adama, Ümmü Kays’ın Muhaciri denirdi.” Allah en iyisini bilendir.

İSLAM, İMAN VE İHSANIN BEYANI

İKİNCİ HADİS

بیان الإسلام والإيمان والإحسان

عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَيْضًا قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ، شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يَرَى عَلَيْهِ أَثَرَ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخْذَيْهِ. وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ! أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا» قَالَ: صَدَقْتَ. فَعَجَبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ! قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ؟ قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ؛ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ». قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ؟ قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ؟ قَالَ: «مَا الْمَسْتُورُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ». قَالَ:

فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَاتِهَا؟ قَالَ: «أَنْ تَلِدَ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى
الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوُلُونَ فِي الْبُنْيَانِ». ثُمَّ
انْطَلَقَ، فَلَبِثْتُ مَلِيًّا. ثُمَّ قَالَ: «يَا عُمَرُ! أَتَدْرِي مَنْ السَّائِلُ؟»
قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «فَإِنَّ جَبْرِيلَ، أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ
دِينَكُمْ». [رواه مسلم]

2- Hz. Ömer radiyallahu anh'ın şöyle dediği rivayet edilir:

“Bir gün Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in yanında oturuyorduk. Birden bembeyaz elbiseli ve simsiyah saçlı bir adam çıkageldi. Üzerinde, yolcu olduğuna dair bir emare yoktu. Ve bizden kimse onu tanıımıyordu. Gidip Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in yanına vardı. Dizlerini Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in dizlerine dayayıp ellerini dizlerinin üzerine koydu. “Ey Muhammed! Bana İslam’dan haber ver” dedi. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de: “İslam; Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın elçisi olduğuna şahadet etmen, namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, Ramazan orucunu tutman ve gitmeye güç yetirdiğinde hacca gitmen-dir” buyurdu. Bunun üzerine adam: “Doğru söyledin” dedi. Bu duruma şaşırdık. Adam hem soru soruyor, hem de tasdik ediyor. Sonra adam: “Bana imandan haber ver” dedi. Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem: “Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, hayrı ve şerriyle kadere inanmandır” buyurdu. Adam: “Doğru söyledin” dedikten sonra: “Bana ihsandan haber ver” dedi. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de “İhsan, Allah’ı görür gibi O’na ibadet etmendir. Her ne kadar sen O’nu göremezsen de O seni görür” buyurdu. Adam:

“Bana kıyametten haber ver” dedi. (Peygamber) sallallahu aleyhi ve sellem: “Bu konuda kendisine soru sorulan, sorandan daha bilgili değildir.” buyurdu. Adam: “Öyleyse bana kıyametin emarelerini bildir” dedi. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Kıyametin emareleri: Cariyenin efendisini doğurması, yalın ayaklı, çıplak ve koyun çobanı fakirlerin bina yapmada yarışmalarını görmendir” buyurdu. Sonra adam çekip gitti.

Bir müddet bekledim. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu. “Ey Ömer! Soru soranın kim olduğunu biliyor musun”? Ben “Allah ve Resulü daha iyi bilir” dedim. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “O Cebrail’di. Size dininizi öğretmek için gelmişti.” buyurdu. (Müslim)

Bu hadis, büyük bir hadis olup zahiri ve batını amellerden tüm görevleri kapsıyor. Şeriat ilimlerinin tümü ona yönelik olup ondan türüyor.

Sünnet ilimlerinin tümünü barındırdığından dolayı sünnetin anası gibidir. Nitekim Fatıha Sûresi de Kur’an’ın manasını barındırdığından dolayı “Kur’an’ın anası” diye isimlendirilmiştir.

Bu hadis; âlimlerin, faziletli kişilerin ve adil yöneticilerin yanına girildiğinde elbisenin temizliği ve güzelliğini ve üst başın düzeltilmesine özen gösterilmesi gerektiğini bildiriyor. Çünkü Cebrail aleyhisselam söz ve davranışlarıyla insanlara öğretici olarak gelmişti.

Bu hadisten anlaşıldığında göre iman ve İslam; dil ve terim olarak farklı iki hakikattir. Farklı isimlerde aslanan da ayrı manalara gelmeleridir. Bazı durumlarda şeriatte mecazi olarak biri diğerrinin yerine kullanılabilir.

“Bu duruma şaşırdık. Adam hem soruyor hem de tasdik ediyor.” Sahabiler bu duruma şaşıyorlar; Çünkü Resu-

İlahı sallallahu aleyhi ve sellem’in getirdiği öğretiler sadece onun tarafından öğretiliyor. Ama soru soran adam Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem ile karşılaşarak ve ondan dinleyerek öğrenen kişilerden değildi. Dolayısıyla sahabiler bu duruma şaşırıyorlar.

“Allah’a, meleklerine, kitaplarına ... inanmandır.”

Allah’a iman, pak ve münezzeh olan Allah’ın varlığını, yücelik ve mükemmellik sıfatlarıyla vasıflandığını, noksanlıklardan uzak olduğunu, bir, hak ve tek olduğunu; hiçbir şeye muhtaç olmadığını, her şeyin O’na muhtaç olduğunu, tüm varlıkların yaratıcısı olduğunu, dilediği şeyde tasarruf edebileceğini ve mülkünde dilediğini yapabileceğini tasdik etmektir.

Meleklerle İman; meleklerin, Allah’ın değerli kulları olduklarını, O’na karşı gelmediklerini ve O’nun emriyle hareket ettiklerini tasdik etmektir.

Allah’ın peygamberlerine iman; Peygamberlerin, Allah’tan getirdikleri haberlerde doğru söylediklerine, Yüce Allah’ın doğruluklarını gösteren mucizelerle onları desteklediğine, Allah’tan aldıkları peygamberlik görevlerini hakkıyla yerine getirdiklerine, Allah’ın insanlara emrettiklerini insanlara açıkladıklarına, onlara saygı göstermenin ve aralarında fark gözetmemenin vacip olduğuna inanmaktır.

Ahiret gününe iman; kıyamet gününü, ölümden sonra dirilişi, haşrolmayı, hesabı, mizanı, sıratı, cenneti, cehennemi, cennetin iyilerin mükâfat yeri olduğunu, cehennemin kötülere ceza yeri olduğunu ve bunların dışında sahih rivayetlerle gelenleri tasdik etmektir.

Kadere İman; sözü geçen tüm bu şeyleri tasdik etmektir. Netice olarak yüce Allah’ın şu ayetleri kaderi gösteriyor:

“Sizi de yaptıklarınızı da Allah yaratmıştır.”⁷

“Haberiniz olsun ki biz her şeyi bir kadere göre yarattık.”⁸

Yine İbn-i Abbas’ın rivayet ettiği Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şu buyruğu da kaderi gösteriyor:

“Bil ki eğer ümmetin tümü sana bir fayda vermek için bir araya gelseler, Allah’ın senin için yazdığından başka bir fayda veremezler. Eğer sana zarar vermek için bir araya gelseler yine de Allah’ın senin için yazdığından başka bir zarar veremezler. Kalemler kaldırılmış, sayfalar kurumuştur.”⁹

Selef âlimlerin ve onlardan sonra gelen imamların görüşüne göre; her kim iman konusunda bu saydıklarımızı şüphe ve tereddüde mahal vermeden, kesin bir şekilde tasdik ederse o hakiki manada mü’min olur. Bu tasdik ister kesin delillerle olsun, ister delil olmadan kesin inançla olsun fark etmez.

Allah Resulünün ihsan hakkındaki: **“Allah’ı görür gibi O’na ibadet etmendir”** buyruğu netice olarak; ibadetlerde mükemmellik, Allah’ın haklarının gözetilmesi, O’nun gözetiminde olduğunun bilinmesi, azametinin ve yüceliğinin önünde hazır olunmasına yöneliktir.

“Öyleyse bana kıyametin emarelerini bildir...” Burada emarelerden kastedilen alametlerdir. Cariyeden kasıt efendisine çocuk doğuran kadın köledir. **“Cariyenin efendisini doğurması”** buyruğu hakkında farklı görüşler dile getirilmiştir.

Bunlardan biri şöyledir: **“Evlatların, ebeveynlere karşı çıkmaları çoğalacak. Öyle bir seviyeye ulaşacak ki, kü-**

7. (Saffat Suresi: 96)

8. (Kamer Suresi: 49)

9. (Tirmizi, Hasen/ Sahih)

çük düşürme ve ağır sözler söyleme konusunda, evlâdın annesiyle muamelesi efendinin cariyesiyle muamelesi gibi olacak.” Bina yapmada yarışanlar arasında geçen (el’âletü) kelimesi çoğul bir kelime olup fakirler anlamına gelmektedir. Hadiste, ihtiyaç olmadığı durumlarda binaların yapımı ve yükseltilmesi hoş karşılanmamaktadır. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediği rivayet edilir:

“İnsanoğluna, şu toprağın üzerine yerleştirdiğinin dışında tüm yaptıklarının karşılığı verilecektir.” Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem vefat edene kadar ihtiyacı dışında taş üstüne taş, kerpiç üstüne kerpiç koymamıştır. Yani içinde rahat bir yaşam sürmek için binasını yapmamış ve yükseltmemiştir.

“Koyun çobanı” ifadesinde sadece koyun çobanlarını zikretmesi; kırsal kesimde yaşayanların en zayıflarının koyun çobanları olmasındandır. Dolayısıyla mana şöyle olur: “Bu kadar zayıf, fakir ve bina yapma imkânından yoksun koyun çobanları bina yapımında yarışa girecekler.” Hadiste deve çobanlarına değinmemesi onların fakir olmayışlarındandır.

“Size dininizi öğretmek için gelmişti.” Yani dininizin esaslarını size öğretmek için gelmişti. Bu manayı **İmam Nevevi, Sahih-i Müslim**’in şerhinde söylemektedir.

Bu hadiste değinilmesi gereken önemli noktalar İslam, iman ve ihsanın açıklanması ve Yüce Allah’ın kudretine iman vacibliğidir. İslam âlimleri, İslam ve imanın açıklamalarını uzun uzadıya yapmışlar.

Onlardan biri de İbn-i Battal el-Maliki olarak bilinen **İmam Ebu’l-Hüseyin**’dir. Bu konuda şöyle diyor: **“Ümmetin selef ve halef âlimlerinden bir grubun görüşüne göre iman söz ve ameldir; artar ve eksilir. Delil olarak da şu ayet gösteriliyor:**

“O, inananların imanlarına iman katıp arttırmaları için kalplerine huzur ve güven indirendir.”¹⁰ Yine buna benzer bazı ayetler de delil olarak getirilebilir.”

Başka bazı âlimler de: **“Tasdikin kendisi artıp eksilmez. Şer’i anlamda iman ise semerelerinin eksilip artmasıyla eksilip artar. Bu konuda iman artabileceğini belirten nasların zahiri manası ile iman kelimesinin sözlük anlamı arasında bir uyumluluk vardır.”** diyorlar. Bu âlimlerin söyledikleri her ne kadar açıksa da daha net olan -Allah daha iyi bilir- delillerin zahiri manaları üzerinde çokça düşünmekle kalpteki iman kendisi de artar. Bundan dolayıdır ki gerçek anlamda tasdik edenlerin imanı başkalarının imanından daha güçlüdür. Çünkü sefahat onları yoldan çıkarmıyor, başlarına gelen şeyler imanlarını sarsmıyor. Hatta durumları farklı zamanlarda değişse de kalpleri hep rahat ve nurludur. Ama kalpleri yeni İslam’a ısınmış olanlar ve bunlara yakın olanlar böyle değiller. Bu inkârı mümkün olmayan bir hakikattir. **Ebu Bekir Sıddık** radiyallahu anh’ın kalbi tasdikinden ve hiç kimsenin tasdikinin ona eşit olamayacağından şüphe duyulmaz. Bundan dolayı **Buhari, Sahih** adlı eserinde şöyle diyor:

“İbn-i Ebi Melike şöyle dedi: *Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sahabelerinden otuz kişiye yetiştirdim, hepsi de kalplerinde nifak olma ihtimalinden korkuyorlardı. Hiçbiri Hz. Cebrail ve Hz. Mikail gibi bir imana sahip olduğunu iddia etmiyordu.”*

İman kelimesi, ameller anlamında da kullanılmıştır. Hak ehli bu kullanımın varlığı hususunda ittifak halindeler ve bunun sayılmayacak kadar delili vardır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“...Allah imanınızı boşa çıkaracak değildir...”¹¹**

10. (Fetih Suresi: 4)

11. (Bakara Suresi: 143)

İman burada namaz anlamında kullanılmıştır. Yani; Allah namazınızı boşa çıkaracak değildir.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in "İslam; Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet etmen, namazı dosdoğru kılman..." ve "İman, Allah'a, meleklerine... inanmandır" buyrukları hakkında Şeyh Ebi Ömer bin Salah rehimehullah'in şöyle dediği rivayet edilir:

"İmanın aslı kalpteki tasdiktir, İslam'ın aslı ise teslim olmak ve açıktan açığa Allah'ın emirlerine itaat etmektir. Dış görünüşte, Allah ve Resulüne şahadet getirmekle İslam'ın hükmü (kişinin Müslümanlığı) sabit oluyor. Namaz, zekât, oruç ve haccın da İslam'ın tanımına dâhil edilmesi, bu ibadetlerin İslam'ın en belirgin ve en büyük şiarlarından olmalarından-
dır. Kişinin ibadetleri yerine getirmesiyle İslam'ı doğru olur."

Ayrıca iman kelimesi, bu hadiste İslam'ın tanımında var olan manayı ve diğer ibadetleri de kapsar. Çünkü bu ibadetler, imanın asıl manası olan kalbi tasdik birer neticeleridir. Dolayısıyla büyük günah işleyen veya bir farzı terk edene her hâlükârda mü'min denilmez. Çünkü mutlak anlamda bir şeyin ismi o şeyin mükemmeline söylenir, eksikliğine değil. Aynı şekilde Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şu buyruğunda da büyük günah işleyenlerden mü'min isminin kaldırılması caiz görülmüştür:

"Zina eden kişi mümin olarak zina etmez. Hırsızlık yapan işi mümin olarak hırsızlık yapmaz."¹²

İslam kelimesi de imanın asıl manası olan kalbi tasdiki ve taatin asıl manasını kapsar. Tüm bunlar teslim olmak manasındadır."

12. (Buhari, 2475. Müslim, 100/57)

Sonuç olarak **İbn-i Salah** şöyle diyor:

"İman ve İslam ile ilgili yaptığımız bu tanımlarla 'İman ve İslam bazı yerlerde aynı, bazı yerlerde farklı manalarda kullanılırlar ve her mümin aynı zamanda Müslümandır; ama her Müslüman aynı zamanda mümin değildir.' görüşü tanımlamalarımızın dışında kaldı. Bu tespit; iman ve İslam hakkında varid olmuş ayet ve hadislerin anlaşılmasında yeterlidir. Ki çoğu zaman insanlar bu konulara dalıp yanıhıyorlar."

Buraya kadar anlattıklarımız cumhur-u ulemanın ve hadis ehlinin görüşleriyle uygunluk arz ediyor. Allah en iyisini bilendir.

İSLAM'IN RÜKÜNLERİ

ÜÇÜNCÜ HADİS

أركان الإسلام

عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةٍ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ».

[رواه البخاري ومسلم]

3 - Ebu Abdurrahman Abdullah bin Ömer bin Hattab radiyallahu anhuma şöyle diyor: Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

“İslam beş şey üzerine bina edilmiştir. Bunlar; Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şahadet etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekât vermek, ramazan orucunu tutmak ve hacca gitmek.”¹³

Ebu Abbas Kurtubi şöyle diyor:

“Hadiste sayılan bu beş esas İslam dininin temelidir ve İslam bunlar üzerine bina edilip yükselir. Cihad dini güçlendirip kâfirlerin inadına engel olduğu halde sadece bu beş esasın

13. (Buhari-Müslim)

hadiste zikredilmesi, bu beş esasın daimi farz, cihadın farz-ı kifaye¹⁴ olmasından dolayıdır. Çünkü bazı vakitlerde cihadın farziyeti kalkıyor.”

Bazı rivayetlerde hacca gitmenin oruç tutmaktan önce zikredilmesi hatadır. (Allah daha iyi bilir) Çünkü Ibn-i Ömer radiyallahu anh, Müsteid adlı âlimin hacı oruçtan önceye aldığını işitince bunu ona yasaklayıp orucu hacın önüne aldı ve: “Ben Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den şöyle işitdim” dedi.

Yine Ibn-i Ömer radiyallahu anh'dan gelen bir rivayete göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem diğer bir hadiste şöyle buyuruyor: “İslam, Allah'a ibadet etmen, O'nun dışındakileri inkâr etmen, namazı dosdoğru kılmak, ... üzerine bina edilmiştir.”

Bu hadis, İslam'ın öğrenilmesinde büyük bir ilke ve dinin dayanağıdır. İslam'ın beş rükününü içinde barındırır.

14. Farz-ı Kifaye: Toplumda, yeterli sayıdaki kişiler tarafından yerine getirildiği takdirde geri kalan kişilerde de sorumluluğun kalkacağı farz türüdür. Cihad, cenaze namazı vb. buna örnektir. Çev.

YARATILIŞ EVRELERİ VE AMELLERİN SONLARINA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

DÖRDÜNCÜ HADİS

الاعمال بخواتمها

عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ:
حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ - وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ -: «إِنَّ
أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نُطْفَةً، ثُمَّ
يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ
إِلَيْهِ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ، وَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ؛ بِكُتِبَ
رِزْقُهُ، وَاجِلُهُ، وَعَمَلُهُ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ. فَوَاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ
غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ
وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ
فَيَدْخُلُهَا، وَإِنْ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى مَا يَكُونُ
بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ
الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا» [رواه البخاري ومسلم]

4 - Ebu Abdurrahman Abdullah bin Mes'ud radiyallahu anh şöyle der: "Sadık ve Masduk olan Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize şöyle haber verdi":

"Şüphesiz sizden her birinin anne karnındaki yaratılış evreleri şöyle gerçekleşir: Kırk gün nutfе olarak kalır, sonraki kırk gün pıhtılaşmış kan olur, sonra kırk gün bir çiğnemlik et parçası olur. Bu aşamalardan sonra kendisine bir melek gönderilir. Melek ona ruh üfler ve dört şey yazmakla emrolunur. Bunlar: Rızkını, ecelini, amelini ve şaki mi, yoksa said mi olduğunu yazar. Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin ederim ki sizden biri, kendisiyle cennet arasında bir zira¹⁵ kalana kadar cennet ehlinin yaptıklarını yapar sonra da yazgısı onun önüne geçer de cehennemliklerin yaptıklarını yapar ve cehenne girer. Sizden biri, kendisiyle cehennem arasında bir zira' kalana kadar cehennemliklerin yaptıklarını yapar, sonra yazgısı onun önüne geçer de cennetliklerin yaptıklarını yapar ve cennete girer."¹⁶

İbn-i Mes'ud radiyallahu anh'ın Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem hakkında kullandığı sadık; sözlerinde doğru olan, masduk ise getirdiği vahiy konusunda doğrulanan anlamındadır.

Bazı âlimler; "Şüphesiz sizden her birinin anne karnındaki yaratılış evreleri şöyle gerçekleşir" buyruğuyla ilgili şöyle derler: "Meni rahme dağınık şekilde düşer. Yüce Allah kırk günlük müddet içinde onu rahimdeki doğum yerinde toplar."

"Sonra kendisine bir melek gönderilir" Yani anne rahmiyle görevlendirilmiş melek gönderilir.

"Sizden biri, cennetliklerin yaptıklarını yapar..." Hadisin zahiri manasına göre bu kişinin yaptıkları doğrudur. Yaptıkları sebebiyle cennete girmesine bir zira' kalana kadar cennete yaklaşıyor. Ancak sonuçta ortaya çıkan kaderin öne

15. Zira': Elde, parmak uçlarından dirseğe kadar olan kısım. Çev.

16. (Buhari-Müslim)

geçmesi onu cennete girmekten alıkoyuyor. Öyleyse ameller baştaki takdire göre oluyor. Ama baştaki takdir bizim açımızdan meçhul olup sonuç açıkça görülüyor. (Bastaki takdiri bilen ezel ve ebed ilmine sahip olan Allah'tır.) Bundan dolayıdır ki bir hadis-i şerifte: **"Ameller sonlarına göredir"** buyuruluyor. Yani bizce; bazı şahıslarda ve bazı durumlarda haberdar olduğumuz kadarıyla sonlarına göredir. Ama Müslim'in, Sahih adlı eserinin İman bölümünde aktardığı "Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem **"Adamın biri cennetliklerin ameliyle amel eder..."** buyuruyor." şeklindeki hadiste belirtilen; o adamın, insanlar tarafından görüldüğü kadarıyla cennetliklerin ameliyle amel ettiği. Aslında ise adam cehennemliklerdendir. Hakikatte onun amelleri geçerli değil, sadece gösteriş için o amelleri yapmıştır. Dolayısıyla bu hadisten; amellere güvenip dayanmaktan vazgeçilmesi ve Allah'ın rahmet ve keremine güvenilmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: **"Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki sizden, kendisiyle cennet arasında bir zira' kalana kadar cennet ehlinin yaptıklarını yapar sonra yazgısı onun önüne geçer de cehennemliklerin yaptıklarını yapar ve cehenneme girer."** buyruğunun amacı bu durumun, insanlar arasında nadiren meydana geldiğini ve çoğunlukta olmadığını vurgulamaktır. Bu da yüce Allah'ın bir ikramı, lütfu ve rahmetidir.

Dolayısıyla insanların şerden hayra dönüşü çok fazla, hayırdan şerre dönmeleri ise çok azdır. Bunun için de "Hamd ve ihsan Allah'adır" deriz. Çünkü yüce Allah: **"Rahmetim gazabımı geçmiştir"** buyurmaktadır.

Bu hadiste kaderin ispatı vardır. Hayrı ve şerriyle; faydası ve zararıyla tüm olaylar Yüce Allah'ın kaza ve kaderiyledir. Nitekim Ehl-i Sünnet'in görüşü de bu doğrultudadır. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

"O (Allah), yaptığından sorumlu olmaz; onlar ise sorumlu tutulacaklardır."¹⁷ Yüce Allah mülkünde dilediğini yapar ve O'na hiçbir itiraz da yöneltilemez.

İmam Sem'ani şöyle diyor: "Kader konusunun öğrenilmesinin yolu, sadece kıyas ve akılla değil, Kur'an ve Sünnete uyum sağlamaktır. Her kim Kur'an ve Sünnete uyumluluktan dönerse hayret içinde kaybolup sapar, ruhu rahata ermez ve kalbini huzura kavuşturarak yolu bulamaz. Çünkü kader Yüce Allah'ın sırlarından bir sır olup üzeri örtülmüştür. Pak ve münezzeh olan Allah bunu insanların aklından ve bilgisinden gizleyip bilmeyi kendine has kılmıştır. Yüce Allah kader ilmini tüm âlemlerden de gizlemiştir, onu ne bir melek ne de bir peygamber bilir. Ama cennete girildiğinde kaderin sırrının ortaya çıkacağı, ondan önce ortaya çıkmayacağı rivayet ediliyor."

Hadis-i Şerifler, kadere güvenerek ameli terk etmeyi kesinlikle yasaklıyorlar. Bilakis şeriatin getirdiği sorumlulukları ve amelleri yapmayı vacip kılıyorlar.

Tüm bunlara ek olarak âlimler şöyle derler:

"Allah'ın kitabı, leuhi ve kaleminden her birine de ayrıca iman etmek vaciptir. Ama nasıl oldukları ve nitelikleri bilinmez. Bunların bilgisi Allah katındadır. Allah'ın dilediğinden başka kimse O'nun ilminden bir şey kavrayamaz." Allah en iyisini bilendir.

17. (Enbiya Suresi: 23)

BİD'AT VE MÜNKERLERİN İPTALİ

BEŞİNCİ HADİS

ابطال المنكرات والبدع

عَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أُمِّ عَبْدِ اللَّهِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ «مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ» [رواه البخاري ومسلم] وَفِي رِوَايَةٍ لِمُسْلِمٍ: «مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»

5- Mü'minlerin annesi Ümmü Abdullah Aişe radiyallahu anha'dan rivayet edildiğine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Kim şu işimizde (dinimizde), onda olmayan bir şey uydurursa o reddedilir.”¹⁸

Müslim'in aktardığı diğer bir rivayette:

“Kim dinimizde olmayan bir ameli işlerse o reddedilir.” buyurulmuştur.

Bu hadis dinin büyük esaslarından biridir ve Hz. Mustafa sallallahu aleyhi ve sellem'e verilen Cevamiu'l-Kelimdendir.¹⁹ Tüm bid'atların ve uydurulan şeylerin reddedileceğini açık-

ça belirtiyor. Yasaklandığı halde yapılan tüm anlaşmaların iptalini ve doğuracağı sonuçların yok hükmünde olduğunu gösteriyor.

Diğer rivayetteki: “Kim dinimizde olmayan bir ameli işlerse o reddedilir.” buyruğu, sonradan uydurulan şeylerin terkedilmesinin gerekliliğini açıkça belirtiyor. Bu bid'atın, işleyen tarafından veya ondan önce birileri tarafından uydurulmuş olması arasında fark yoktur. Dolayısıyla bazı inatçılar bid'at işleyip “Bu bid'ati ben uydurmadım” diyerek mazeret ileri sürdüklerinde bu hadisle kendilerine itiraz edilir.

Bu Hadisin ezberlenmesi, yayılması ve münkerlerin iptalinde kullanılmasına önem verilmelidir. Çünkü bu hadis söylediklerimizin tümünü kapsıyor. Ama sünnetin dışına çıkmayan asıl hükümlerden fer'i (ikinci derecedeki) hükümlerin çıkarılması konusu bu reddin kapsamına girmiyor.

Örneğin; Kur'an'ın Mushaflarda yazılması, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünneti gibi asıl hükümlere fer'i hükümleri dayandıran müctehid, fakih âlimlerin mezhepleri ve Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in söz ve emirleri kaynak alınarak yazılan gramer, matematik, miras ve bunların dışındaki başka konularda yazılan kitaplar bu hadisteki yasağa girmiyor.

18. (Buhari – Müslim)

19. Cevamiu'l-Kelim: Az sözle çok mana ifade edebilme kabiliyeti. Çev.

HELAL DE BELLİDİR HARAM DA BELLİDİR

ALTINCI HADİS

الحلال بين والحرام بين

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «إِنَّ الْحَالَ بَيْنَ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ تَقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعَرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ» [رواه البخاري ومسلم]

6- Ebu Abdullah Numan bin Beşir radiyallahu anh şöyle der: "Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem'i şöyle derken işittim": "Şüphesiz helal de bellidir, haram da bellidir. İkisinin arasında, insanların çoğunun bilmediği şüpheli şeyler vardır. Her kim şüpheli şeylerden sakınırsa dinini ve ırzını korumuş olur. Kim de şüpheli şeylere girerse, koruluğun etrafından hayvanlarını otlatan çoban gibi -ki neredey-

se hayvanları koruluğa girip meradan yiyerek- harama düşmüş olur. Dikkat edin! Her hükümdarın bir korusu vardır. Dikkat edin! Allah'ın korusu da haram kıldığı şeylerdir. Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır ki o ıslah olursa bedenin tümü ıslah olur, o bozulursa bedenin tümü bozulur. Dikkat edin! O kalptir!"²⁰

Bu hadis İslam'ın büyük esaslarından biridir. Ebu Davud es-Sicistani: "İslam, dört hadis üzere dönüp dolaşır" dedikten sonra bu hadisi de dört hadis arasında saymıştır. İslam âlimleri bu hadisin konumunun büyüklüğü ve faydasının çokluğu hakkında ittifak etmiştir.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: "Şüphesiz helal de haram da bellidir. İkisinin arasında insanların çoğunun bilmediği şüpheli şeyler vardır." buyruğundan kastedilen şudur: Eşyalar üç kısma ayrılır:

Birincisi: Allah'ın helal olarak belirttikleri, helaldir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "İyi ve temiz şeyler size helal kılındı, kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helal kılındı."²¹

Bir diğer ayette de: "... bunların dışındakiler size helal kılındı."²² buyuruyor.

İkincisi: Allah'ın haram olarak belirttikleri açıkça haramdır. Nasıl ki Yüce Allah şu ayetlerde belirtmiş: "Size şunları nikâhlamak haram kılındı: Anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız ..." ²³, "İthamlı olduğunuz sürece kara hayvanlarını avlamak size haram kılındı."²⁴

20. (Buhari – Müslim)

21. (Maide Suresi: 5)

22. (Nisa Suresi: 24)

23. (Nisa Suresi: 23)

24. (Maide Suresi: 96)

Aynı şekilde fuhşıyatın açığı ve gizlisi, Yüce Allah'ın had cezası koyduğu, ahirette cezasının olduğunu belirttiği ve hakkında tehdit olan tüm şeyler de haramdır.

Üçüncüsü: Kitap ve sünnetten delillerin haklarında çekiştiği, farklı taraflara çekilebilen şeyler şüphelidir ve onlardan sakınmak takvadır.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bu hadiste işaret ettiği şüpheli şeyler hakkında âlimler farklı görüştedirler. *"Her kim şüpheli şeylerden sakınırsa dinini ve ırzını korumuş olur."* buyruğundan dolayı bazı âlimler; şüpheli şeylerin haram olduğunu belirterek: *"dinini ve ırzını korumayan harama düşmüş"* demişler. Bazı âlimler de *"Koruluğun etrafında hayvanlarını otlatan çoban gibi"* buyruğunu delil getirerek, şüpheli şeylerin helal olduğunu; ama terk edilmelerinin takva olduğunu söylemişlerdir. Başka bir grup âlim de şöyle görüş belirtiyor: *"Hadiste belirtilen şüpheli şeyler hakkında helal de haram da diyemeyiz. Çünkü Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem onları, apaçık helal olanlarla apaçık haram olanların arasında bırakmış. Dolayısıyla onlar hakkında bir şey söylemememiz gerekir ve bu da takvalı davranmak olur."*

Buhari ve Müslim'in Sahih'lerinde aktarılan bir hadiste Hz. Aişe annemiz şöyle diyor:

"Sad bin Ebi Vakkas ile Abd bin Zem'a bir çocuk hakkında tartıştılar. Sad: 'Ey Allah'ın Resülü! Bu çocuk kardeşim Atabe bin Ebi Vakkas'ın oğludur. Kardeşim bana bunu söylemişti. Aralarındaki benzerliğe baksanıza' dedi. Abd bin Zem'a da: 'Ya Resulullah! Bu benim kardeşimdir. Babamın yatağında doğmuş ve onun çocuklarından' dedi. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem çocuğa baktı ve çocuğun Atabe'ye benzediğini gördü. Sonra: 'Ey Abd bin Zem'a çocuk senindir. Çünkü çocuk doğduğu yatağa aittir. Zina edene de mahrumiyet vardır."

Ey Sevde! Bu çocuktan sakın" buyurdu. Daha sona Sevde Annemiz o çocuğu hiç görmedi."

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem çocuğun doğduğu yatağa ait olduğunu ve görünüşte (Zem'a'nın cariyesi tarafından, Zem'a'nın evinde doğurulduğundan) Zem'a'ya ait olduğuna hükmetti. Dolayısıyla Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in eşi Sevde Annemizin kardeşi oluyordu. Çünkü Hz. Sevde de Zem'a'nın kızıydı. Bu hüküm kesinliğe göre değil galip zanna göredir. Sonra Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem Sevde Annemizden, çocuktan sakınmasını istedi. Çünkü çocuğun Sevde Annemizin kardeşi olmasında şüphe vardı. Kendisi için ihtiyatlı davrandı.

Böyle davranmak Allah'tan korkanların davranışdır. Şayet çocuk, Allah'ın ilminde Zem'a'nın oğlu olsaydı Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem Sevde annemize, ondan sakınmasını emretmezdi. Nitekim Abd ve diğer kardeşlerinden sakınmasını emretmemiştir.

Adiy bin Hatem'in rivayet ettiği hadiste kendisi şöyle diyor: *"Ya Resulullah! Ben av köpeğimi avın üzerine salıp besmele çekiyorum. Köpeğim avı yakaladığında onunla beraber başka köpeğin de avın üstünde olduğunu görüyorum. Ne dersiniz?"* Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu.

"O avı yeme; çünkü sen sadece kendi köpeğini gönderirken besmele getirdin. Başkasına besmele getirmedi."

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem avın üzerine besmele çekilmemiş köpek tarafından öldürülmüş olabileceğinden korkarak şüpheli olan av hakkında hüküm veriyor. Böyle bir av, Allah'tan başkası adına kesilmiş hayvan hükümündedir. Başkası adına yapılan kesim hakkında Yüce Allah: **"Bu şekilde davranmak fasıklıktır."**²⁵ buyuruyor.

25. (En'am Suresi: 121)

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bu hükmü; sebeplerin benzerliğinden dolayı hem helal hem de haram olma ihtimali olan olaylar ve davalarda ihtiyatlı davranılması gerektiğini gösteriyor. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: **"Seni şüphelendiren şeyleri bırak, şüphelendirmeyeni al"** buyruğu da bunu gösteriyor.

Bazı âlimler şüpheli şeylerin üçe ayrıldığını söylerler. Bunlar:

Birincisi: İnsanın, haram olduğunu bildiği halde sonradan onun haramlığının kalkıp kalkmadığından şüphe ettiği şeylerdir. Örneğin: Kesilmeden yenilmesi haram olan bir hayvanın kesilip kesilmediğinden şüphe edilse böyledir. Bu durumda kesimin kesin olarak yapıldığı bilinmedikçe haramlığı ortadan kalkmaz. Bunun dayanağı yukarıda geçen **'Adiy bin Hatem'**in rivayet ettiği hadistir.

İkincisi: Birincisinin tam aksine, helal olan bir şeyin sonradan haram olup olmadığından şüphe duyulan şeylerdir. Örneğin, evli bir adam eşini boşayıp boşamadığından şüphe ederse eşi ona haram olmaz. Kesin olarak boşadığını ve böylece haram olduğunu bilmeden eşi kendisine helaldir. Bunun dayanağı, **Abdullah bin Zeyd**'in "Abdest aldığını kesin olarak bilen birinin abdestini bozup bozmadığından şüpheye düşmesi" hakkında rivayet ettiği hadistir. Kesin olan abdestin alındığıdır. Bozulduğu ise kesin değildir. Dolayısıyla abdest vardır.

Üçüncüsü: Birinin helal ya da haram olduğunu bilmediği bir şeyde şüpheye düşmesidir. Her ikisi de muhtemel olup birini gösterecek kesin bir delil yoktur. Güzel olan uzak durmaktır. Nitekim Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem evinde yere düşmüş bir hurma gördüğünde onu yememiş ve: **"Eğer zekat hurmalarından olma ihtimalinden korkmasaydım elbette yiyecektim."** buyurmuştur.

Bunların yanı sıra, bir şey hakkında belli bir görüş ağır bastığı halde aslı astarı olmayan vehimlerle zıddının tercih edildiği durumlar da vardır. Örneğin: Rengi, tadı ve kokusu değişmediği halde içine necaset düşmüş zannıyla suyun kullanılmaması ya da hiçbir iz görülmediği halde idrar dökmüş ve kurumuş korkusuyla bir yerde namaz kılınmaması veya görmediği halde bir elbiseye necaset ilişmiş kaygısıyla elbisenin yıkanması gibi durumlara iltifat edilmemesi gerekir. Kuruntular sebebiyle bunun üzerinde durmak saçmalık ve şeytanın vesvesesidir. Çünkü verilen örneklerde şüpheye düşmenin bir anlamı yoktur. Allah en iyi bilendir.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in "insanların çoğu onları bilmezler" buyruğu; "Helal veya haram oldukları hakkındaki hükmü bilmezler" anlamındadır. Yoksa onun şüpheli olduğunu bilen, helal ile haram arasında gidip geldiğinden dolayı problemli olduğunu da bilir. Bu durumda kesin hükmü bilinen bir şeyle bağlantısı kurularak şüphenin ortadan kaldırılması ve sonuçta helal mi, haram mı sonucuna varılabilmesi mümkündür. Bu hadis bize, şüpheli şeylerin kendine has bir hükmünün olduğunu, bu hükmün üzerine şer'i bir delilin olduğunu ve bazı insanların buna erişebileceğini gösteriyor.

"Her kim şüpheli şeylerden sakınırsa dinini ve ırzını korumuş olur" buyruğu iki açıdan ele alınabilir:

Birincisi: Allah'tan korkmayıp şüpheli şeyleri yapmaya cüret eden kişiyi, şüpheler harama sürükler. Şüpheli şeyleri basite alması onu haram işleme konusunda cesaretlendirir. Bazı âlimler bununla ilgili olarak: "Küçük günahlar büyük günahlara sürükler, büyük günahlar da küfre sürükler" derler. Nitekim: "Günahlar küfrün postasıdır" şeklinde bir rivayet de vardır.

İkincisi: Şüphelere düşmeyi çoğaltan kişinin, ilim ve takva nurunu kaybetmesinden dolayı, kalbi kararır. Sonra farkına

varmadan harama girer. Bu durumda kendisi kusurlu davranmışsa günah işlemiş olur.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: **"Koruluğun etrafında hayvanlarını otlatan çoban gibi ki, neredeyse hayvanları koruluğa girip meradan yiyecek"** buyruğu; Allah'ın haram kıldığı şeylere verilmiş bir örnektir.

Örneğin aslı şöyledir: Araplar, hayvanlarını otlatmak için bir arazinin etrafını örüyorlar ve ona yaklaşacak olanları cezalandırmakla tehdit ediyorlar. Sultanın vereceği cezadan korkanlar hayvanlarını bu araziden uzak tutar. Çünkü koruluğa yaklaşanların hayvanları genelde koruluğa girer. Bazen hayvanlar çobansız kalır, birbirlerinden ayrılırlar ve zapt edilemezler. Endişe; hayvanlarla koruluk arasına, hayvanların oraya girmesinden emin olunacak, bir mesafe koymayı gerektirir.

Aynı şekilde katl, zina, hırsızlık, içki içme, iftira atma, gıybet ve dedikodu gibi Allah'ın haram kıldığı şeylerin etrafında içine düşülebilir korkusuyla- dolaşmamak gerekir.

"Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır ki o ıslah olursa bedenın tümü ıslah olur." Burada sözü edilen et parçası küçük olmakla beraber değeri büyüktür. Bu et parçası kalp diye adlandırılmış. Fikirler ve düşünceler onda süratli bir şekilde gelip geçtiğinden dolayı azaların en şereflişidir.

Yüce Allah bu değerli azayı canlılara has kılmış ve içine, maslahatların düzenlenebilmesi yetisini yerleştirmiştir. Bu yüzden farklı türlerde oldukları halde, hayvanların bu kalp ile maslahatlarına uygun olanı elde ettiklerini, faydalı olan yiyeceklerle zararlı olanları birbirinden ayırt ettiklerini görürsün. Sonra Allah, canlılar sadece insan türüne akli ve bu akli kalple birleştirme melekesi vermiş. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki, olanları akledebilecek**

kalpleri, işitecek kulakları olsun."²⁶ Yüce Allah diğer azalarını kalbin emrine vermiş. Kalpte yerleşenler azalarda görünür.

Azalar, kalpteki manaya göre amel eder. Kalpteki mana hayr ise azalar hayr işler, şer ise şer işlerler. Bunu anlayan için şu hadisin manası açıkça ortaya çıkıyor.

"Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır ki o ıslah olursa bedenın tümü ıslah olur, bozulursa bedenın tümü bozulur. Dikkat edin! O kalptir."

Yüce Allah'tan, kalplerimizin bozukluklarını ıslah etmesini diliyoruz. Ey kalpleri istediği gibi döndüren Rabbimiz! Kalplerimizi kendi taatine yönelt.

DİN NASİHATTIR

YEDİNCİ HADİS

الدين النصيحة

عَنْ أَبِي رُقَيَّْةَ تَمِيمٍ بْنِ أَوْسٍ الدَّارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ: «الْدِّينُ النَّصِيحَةُ» قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: «لِلَّهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلِأَيِّمَةِ الْمُسْلِمِينَ، وَعَامَّتِهِمْ» [رواه مسلم]

7 – Ebu Rukeyye Temimi'd Dari'nin rivayet ettiğine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Din nasihattir.” “Kimin için nasihattir ey Allah'ın Resülü” dedik. “Allah, kitabı, peygamberi, Müslümanların idarecileri ve tüm Müslümanlar için” buyurdu.²⁷

Temimi'd-Dari'nin bundan başka rivayet ettiği hadis yoktur. Nasihatın birçok manası vardır. Bunlardan biri; kendisine nasihat edilen kişi sebebiyle hayra ulaşmayı amaçlamaktır. Bu kelime, az sözle çok mana ifade eden bir kelimedir. Arapça'da tekbir kelimeyle bunun kadar mana ifade eden kelime yoktur.

“Din nasihattir.” Yani dinin direği ve onu ayakta tutan nasihattir. Bu manada Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Hac arafedir,” buyuruyor. Yani Arefe haccın direği ve büyük kısmıdır.

Nasihat ve çeşitleri hakkında Hattabi ve ondan başka bazı âlimler şöyle diyorlar: “Dinin Allah için nasihat olma-

şı; Allah'a iman etmek, şirki O'ndan uzak tutmak, sıfatlarını inkâr etmemek, O'nu tüm mükemmel ve yüce sıfatlarla vasıflamak, tüm noksanlıklardan tenzih etmek, ibadetleri ve emirlerini yapmak, yasaklarından kaçınmak, O'nun için sevmek, O'nun için buğz etmek, O'nu inkâr edenlerle cihad etmek, nimetlerini itiraf edip onlar için şükretmek, tüm işlerde ihlaslı olmak, tüm bu sayılanlara insanları davet etmek, bunların yerine getirilmesi için insanları teşvik etmek ve insanlarla güzel muamele etmek demektir.”

Hattabi şöyle diyor: “Sayılan tüm bu özelliklerin hakikati kullara yöneliktir. İnsan bunlarla kendi nefesine nasihat etmeli; çünkü Yüce Allah'ın nasihatçilerin nasihatine ihtiyacı yoktur.”

Tüm noksanlıklardan münezze ve Yüce Allah'ın kitabına nasihat; o kitabın Allah'ın kelamı olduğuna, Allah tarafından indirildiğine, insanların kelamına benzemediğine ve hiçbir yaratığın onun bir benzerini getirmeye güç yetiremeyeceğine inanmaktır. Sonra ona saygı göstermek, hakkını vererek, kurallarına uyararak, güzel bir şekilde ve huşu ile okumak, onu tahrifçilerin yanlış tevillerinden korumak, içindekileri tasdik etmek, hükümlerine destek vermek, ilimlerini ve örneklerini anlamak, konularından ders almak, mucizelerini tefekkür etmek, muhkem ayetleriyle amel etmek, müteşabih ayetlerine teslim olmak, hepsini araştırmak, insanları ona ve saydığımız nasihatlerine davet etmektir.

Allah'ın peygamberine nasihat; O'nun peygamberliğini tasdik etmek, tüm getirdiklerine iman etmek, emir ve yasaklarında ona itaat etmek, sağlığında ve vefatından sonra yardım etmek, düşmanlarına düşman, dostlarına dost olmak, ona saygı göstermek, yolunu ve sünnetini ihya etmek, davetine icabet etmek, sünnetini yerine getirmek, sünnetinden şüpheleri gidermek, sünnet ilimlerini üstün tutmak, manalarını anlamak, insanları sünnetine çağırarak, ilimlerini hassas bir

27. (Müslim)

şekilde ele almak, değer verip yüceltmek, okunması esnasında edepli olmak, hakkında bilgisizce konuşmamak, onunla meşgul olanlara saygı duymak, peygamberin ahlakıyla ahlaklanıp edebiyile edeplenmek, ehl-i beytini ve sahabelerini sevmek, sünnetinde bid'at uyduranlardan ve sahabilerinden birine karşı olanlardan uzaklaşmak vb. şeylerdir.

Müslümanların idarecilerine nasihat; Hakta onlara yardım etmek, onlara itaat etmek, hata yaptıklarında yumuşakça ve güzel bir şekilde onları uyarmak ve onlara hatırlatmalarda bulunmak, ihmal ettikleri şeyleri onlara bildirmek, Müslümanların haklarını bildirmek, silahla onlara karşı çıkmaktan kaçınmak, insanların kalplerini onlara itaat etmeye ısındırmak, arkalarında namaz kılmak, beraberlerinde cihada çıkmak ve doğru yolda olmaları için onlara dua etmektir.

Dinin tüm Müslümanlara nasihat olması; dünya ve ahiretleri için faydalı olan şeyleri onlara göstermek, bu konularda onlara yardım etmek, ayıplarını örtmek, açıklarını kapatmak, onlara gelecek olan zararları engellemek, faydalı olan şeyleri onlara yönlendirmek, yumuşaklık ve ihlasla onlara iyiliği emredip kötülükten sakındırmak, onlara şefkatli davranmak, büyüklerine saygı gösterip küçüklerine merhamet etmek, onlara güzel ve faydalı vaazlar vermek, onları kandırmamak ve hased etmemek, kendisi için istediğini onlar için de istemek, kendisi için hoş görmediğini onlar için de hoş görmemek, mallarını ve namuslarını muhafaza etmek, bu saydıklarımız dışında söz ve davranışlarla onlara yardımcı olmak... Hadiste sayılan tüm bu nasihat çeşitleriyle ahlaklanmaları için onları teşvik etmektir. Allah en iyi bilendir.

Nasihat farz-ı kifayedir. Toplumda yeterli sayıdaki kişi onu yerine getirdiği takdirde bu farziyet herkesin üzerinden kalkar. Ama yeterli sayıdaki kişilerce yerine getirilmezse toplumun tümü bundan sorumlu tutulur. Güç yetirilebilecek oranda nasihat etmek gereklidir.

MÜSLÜMAN'IN DOKUNULMAZLIĞI

SEKİZİNCİ HADİS

حرمة المسلم

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَائَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بَحَقَّ الْإِسْلَامَ، وَحَسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى» [رواه البخاري ومسلم]

8 – **İbn-i Ömer** radiyallahu anh'dan gelen rivayette Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: “İnsanlarla Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın elçisi olduğuna şahadet edinceye, namazı dosdoğru kılıp zekâtı verinceye kadar savaşmakla emrolundum. Bunları yerine getirirlerse, İslam’ın hakkı hariç, canlarını ve mallarını benden korumuş olurlar. Hesapları ise Allah’a aittir.”²⁸

Bu hadis de İslam’ın esaslarından biridir. **Enes** radiyallahu anh, buna benzer bir hadiste Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğunu aktarır: “**Allah’tan başka ilah olmadığına ve Muhammed’in Allah’ın kulu ve elçisi olduğuna şahadet edinceye, kiblemize yönelinceye, kestikle-**

rimizi yiyinceye ve kıldığımız gibi namaz kılincaya kadar insanlarla savaşmakla emrolundum. Bunları yerine getirdikleri takdirde -İslam'ın hakkı hariç- canları ve malları bize haram olur. Müslümanlar için var olan haklar onlar için de olur, Müslümanların aleyhine olan şeyler onların da aleyhine olur."

Ebu Hureyre radiyallahu anh'ın rivayetiyle **Sahih-i Müslim**'de aktarılan hadiste şöyle buyuruluyor: **"Allah'tan başa ilah olmadığına şehadet edinceye, bana ve getirdiklerime iman edinceye kadar..."**

Hadisin manasına gelince; **Siyer âlimleri** şöyle diyorlar: "Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem'in vefatından sonra **Hz. Ebu Bekir** radiyallahu anh halife oldu. Araplardan bazıları küfre geri döndü. Hz. Ebu Bekir radiyallahu anh onlarla savaşmaya karar verdi. Bazıları da küfre dönmemiş; ama zekâtlarını vermiyorlar ve buna da bir yorum getiriyorlardı. Hz. Ebu Bekir radiyallahu anh onlarla savaşma kararı alması üzerine **Hz. Ömer** radiyallahu anh: "Bunlar 'La ilahe illallah' dedikleri ve Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem: 'La ilahe illallah deyinceye kadar insanlarla savaşmakla emrolundum' buyurduğu halde onlarla savaşacak mısın?" dedi. Hz. Ebu Bekir de: "Zekât maldan çıkarılması gereken bir haktır. Allah'a yemin ederim ki Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e verdikleri bir oğlağı dahi bana vermekten kaçın-salar elbette onlarla savaşırım." Bunun üzerine, İslam devletine zekât vermeyenlerle savaşma kararında Hz. Ömer ona uydu."

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in **"İnsanlarla; 'La ilahe illallah' deyinceye kadar savaşmakla emrolundum. Artık kim 'La ilahe illallah' derse -İslam'ın hakkı hariç- canını ve malını benden korumuş olur. Hesabı Allah'a aittir"** buyruğu hakkında **Hattabi** ve başka bazı âlimler şöyle diyorlar: "Bu hadiste kastedilen insanlar; putperestler, müşrikler ve inananlardır. Ehl-i Kitap ve Allah'ın birliğini inkar edenler

değil. Ama kendi inancına göre ve küfür üzere iken 'La ilahe illallah' diyen kimse kendini korumaya almış sayılmaz.

Aynı şekilde Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir diğer hadiste şöyle buyuruyor: **"Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim Allah'ın elçisi olduğuma şehadet edinceye, namazı kılıp zekâtı verinceye kadar..."**

İmam Nevevi de şöyle diyor: "Bunlarla beraber Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in getirdiği tüm şeylere iman etmek gerekiyor. Nitekim Ebu Hureyre radiyallahu anh'ın rivayetinde Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem: "Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet edinceye, bana ve getirdiklerime iman edinceye kadar..." buyurmuştur."

"Hesapları Allah'a aittir." Yani gizledikleri şeyler hakkında hesapları Allah'a aittir; vacip olan hükümleri açıktan ihlal etmelerini kast ediyor. **Hattabi** bu konuda yine şöyle diyor: "Bu hadiste belirtilene göre, küfrünü gizleyip açıktan Müslüman olduğunu söyleyenin Müslümanlığı zahiri olarak kabul edilir. "İlim ehlinin çoğu da bu görüştedir. İmam Malik'e göre zındığın tövbesi kabul olmaz." Bu görüş İmam Ahmed'den de rivayet edilmiştir.

"Allah'tan başka ilah olmadığına şehadet edinceye, bana ve getirdiklerime iman edinceye kadar..." buyruğunda muhakkik âlimler, selef ve halef alimlerinin görüşüne açıkça delalet vardır. Bu görüşe göre; insan tereddüt etmeden ve kesin bir inançla İslam dinine inanırsa bu onun için yeterli olur. Kelamcıların kullandıkları delilleri öğrenmesi ve bu delillerle Allah'ı tanınması vacip değildir. Zaten amaç kesin tasdik olmasıdır. Bu da dediğimiz şekilde meydana geliyor. Bir de Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem kendisine gelen hakikatlerin tasdik edilmesini yeterli görüyor ve delileri de bilmeyi şart koşturuyor. Bu dediklerimizi destekleyen birçok hadis-i şerif **Buhari**'nin **Sahih**'inde geçiyor. Hepsini bir araya geldiğinde tevatür derecesine varıyor ve kesin bilgi oluşuyor. Allah en iyisini bilendir.

GÜÇ VE YETİRİLECEK KADAR SORUMLULUK

DOKUZUNCU HADİS

التكليف بما يستطاع

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ صَخْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ:
سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ،
وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَأَتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ» [رواه
البخاري ومسلم]

9 – Ebu Hureyre Abdurrahman Sahr radiyallahu anh, şöyle diyor: “Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle dediğini işittim: “Size her neyi yasaklarsam ondan kaçının, size her neyi emredersem gücünüz yettiği oranda onu yerine getirin. Sizden önceki kavimleri, çok soru sormaları ve peygamberlerine muhalefet etmeleri helak etti.”²⁹

Bu hadis, Müslim’in Sahih’inde Ebu Hureyre’den şu sözlerle rivayet edilmiş:

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize hitap ederek şöyle buyurdu: “Ey insanlar! Hac size farz kılındı. Öyleyse haccedin.” Orada bulunanlardan biri: “Her sene mi hac yapalım ya Resulullah?” dedi. Resulullah sallallahu aleyhi ve

29. (Buhari-Müslim)

sellem cevap vermedi. Adam üç kez sorusunu tekrarlayınca Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Şayet evet dersem her yıl farz olur o zaman güç yetiremezsiniz” buyurduktan sonra şöyle devam etti:

“Sizi serbest bıraktığım konularda beni kendi halime bırakın; çünkü sizden öncekileri çok soru sormaları ve peygamberlerine muhalefet etmeleri helak etti. Size bir şey emrettiğimde gücünüz yettiği oranda onu yerine getirin. Size bir şeyi yasakladığımda onu terk edin.”

Bu soruyu Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e soran Akra’ bin Habis’tir.

Usul âlimleri, emredilen bir şeyin tekrar tekrar yapılıp yapılamayacağı konusunda farklı görüş belirtmiş. Fıkıh ve kelam âlimlerinin çoğu tekrarın gerekmediği görüşünü tercih ederken bazı âlimler de; emrin tekrarı gerektirip gerektirmediğine hüküm verilemeyeceğini, bilakis birden fazlasına bir şey söylenemeyeceğini ve herhangi bir açıklama varsa onun esas alınacağını söylemiştir. “Birden fazlası için bir şey söylenmez” diyenler bu hadisi delil olarak getiriyorlar. Çünkü Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sözü üzerine adam: “Her yıl mı?” diye sormuş. Eğer mutlak emir tekrarının olmasını veya olmamasını gerektirseydi Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem ona: “Şayet evet dersem her yıl farz olur, o zaman güç yetiremezsiniz” demezdi. Hatta soruya bile gerek kalmazdı ve mutlak olarak kullanılan emir belli bir sayıya hamledilirdi. Haccın ömür boyunca bir kez farz olduğu konusunda ümmet görüş birliği içindedir.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in: “Sizi serbest bıraktığım konularda beni kendi halime bırakın” buyruğu açıkça emrin tekrarı gerektirmediğini belirtiyor. Yine bu buyruk; aslolanın vacipliğin olmayışını ve şeriatin emri olmadan herhangi bir hükmün olmayacağını gösteriyor. Birçok usul âliminin nezdinde doğru olan görüş de budur.

“Şayet evet dersem her yıl farz olur” buyruğu; Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in hükümlerde içtihat etme yetkisinin olduğu ve vereceği hükümlerin vahiyle olma şartının olmadığı şeklindeki görüşün doğruluğuna delildir.

“Size her neyi emredersem gücünüz yettiği oranda onu yerine getirin” buyruğu İslam’ın önemli esaslarından ve Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e verilen Cevami’ül-Kelimdendir: Namazın bazı şartları veya bazı rükünleri yapılamadığında geri kalanları yerine getirme; abdestte bazı azaların yıkama imkanı olmadığında yıkama imkanı olanları yıkama; yine kişiye nafakası vacip olanlardan bir kısmının sadaka-i fitrını verme imkanı olmadığında imkan dahilinde olanların fitresini verme; aynı şekilde tümünü ortadan kaldırma imkanı olmadığında imkan dahilinde olan kötülükleri ortadan kaldırma ve bunlara benzer sayısız hüküm bu hadisin kapsamına girmektedir. Bu hadis, fıkıh kitaplarında meşhurdur. Yüce Allah’ın şu ayetine benzemektedir:

“O halde gücünüzün yettiği kadar Allah’tan korkun.”³⁰

Yüce Allah’ın “Ey iman edenler! Allah’tan, O’na yaraşır şekilde korkun” ayetiyle neshedildiği söyleniyorsa da doğru olan, bu ayet onu nesheden değil tefsiri ve ne anlatmak istediğini açıklayan bir ayettir.

Âlimler; “O’na yaraşır şekilde korkma”nın, emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınmak olduğunu söylerler. Pak ve münezzeh olan Allah da güç yetirilemeyecek şeyi emretmez. Çünkü şöyle buyuruyor:

“Allah hiç kimseye gücünün yeteceğinden başka yük yüklemez.”³¹

30. (Teğabun Suresi: 16)

31. (Bakara Suresi: 286)

“Allah dinde sizin için bir zorluk kılmamıştır.”³²

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in: “Size her neyi yasaklarsam ondan kaçının.” buyruğu genel anlamda söylenmiştir. Çünkü bir mazeret olursa yasaklanan şeyi mübah kılar. Zaruret halinde leş eti yemek buna örnektir. Zaruret halinde bu yasak değildir. Mazeret olmadığında ise yasağın gerektirdiği gibi hareket edilir. Emirde olanın aksine burada bir tek fiili terk etmekle sorumluluktan kurtulma olmaz.

“Sizden önceki kavimleri, çok soru sormaları ve peygamberlerine muhalefet etmeleri helak etti.” buyruğuyla çok soru sorulmaması kast edilmiş. Bazen çok soru çok cevabı gerektirir. Bu olay, İsrail oğullarından bir inek kesmelerinin istenmesi olayına benziyor. Eğer İsrail oğulları emredilen kelimenin karşılığı olan şekliyle yetinip ineği kesseydiler yeterli olacaktı. Ama onlar çok soru sorup işi zorlaştırdılar. Onlar sordukça işleri zorlaştırdı. Bundan dolayı azarlandılar. İşte Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de kendi ümmeti için böyle bir şeyden korkuyordu.

32. (Hac Suresi: 78)

HELAL VE GÜZEL OLANLA YETİNME

ONUNCU HADİS

الاقتصار على الحلال الطيب

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ، فَقَالَ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ وَقَالَ تَعَالَى: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلُ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أَغْبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ يَا رَبُّ يَا رَبُّ، وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَغُذِيَ بِالْحَرَامِ فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لَهُ؟» [رواه مسلم]

10 – Ebu Hureyre radiyallahu anh, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu rivayet eder:

“Şüphesiz Allah güzeldir, sadece güzel olanı kabul eder. Allah, peygamberlere emrettiğini mü'minlere de emretmiştir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Ey peygamberler! Temiz ve helal olan şeyden yiye; güzel amel ve hareketlerde bulunun.” (Mu'minun: 51) “Ey iman edenler! Size verdiğimiz rızıkların hoş v temiz olanlarından yiyein.”

(Bakara: 172)

Sonra Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: Üstü başı dağınık, tozlanmış olarak uzun seferlere çıkan ve ellerini kaldırıp Ya Rabbi! Ya rabbi! diye dua eden bir adamdan bahsetti. Oysa bu adamın yediği haram, içtiği haram, giydiği haram ve haramdan beslenmiş. Bu adamın duası nasıl kabul edilsin.” (Müslim)

Bu hadis, İslam'ın temeli olan hadislerden biri ve hükümlerin esasıdır.

Helalden olanı infak etmeyi teşvik, helal olmayandan infakı yasaklıyor. Yiyecek, içecek, giyecek ve vb. ihtiyaçların içinde hiç şüphe olmayan sade helalden olması gerekir. Dua etmek isteyenlerin buna daha fazla önem vermeleri gerekiyor. Bu hadis; kulun temiz bir nafakayı harcaması durumunda bu nafaka artmakla beraber kulu temizlediğini, lezzetli olsa da helal olmayan yiyeceği yiyenin üzerinde bir vebal olduğunu ve amellerinin Allah tarafından kabul edilmeyeceğini belirtiyor.

“Sonra Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem; üstü başı dağınık, tozlanmış olarak uzun seferlere çıkan bir adamdan bahsetti.” ifadesinin manası -Allah daha iyi bilir- şöyledir: Adam hac, cihad vb. hayırlar ve ibadetler için uzun yolculuklara çıkıyor. Bununla beraber yiyeceği, içeceği ve giyeceği haram olduğundan dualarına icabet edilmiyor. Artık dünyaya iştiaqlı olan veya kullara zulmeden veyahut ibadet ve hayırlardan gafil olanların duasına nasıl icabet edilsin.

“Bu adamın duası nasıl kabul edilsin ki.” Yani bu özelliklerin kendisinde bulunduğu adama nasıl icabet edilsin. O icabet edilmeye layık değildir. Ama yüce Allah'ın kendi fazilet, lütuf ve kereminden ona icabet etmesi de caizdir. Allah iyi bilendir.

ŞÜPHELERDEN SAKINMAK

ON BİRİNCİ HADİS

التورع عن الشبهات

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ سِبْطِ
رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرَبِّحَانَتِهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ
اللَّهِ ﷺ: «دَعْ مَا يَرِيكَ إِلَى مَا لَا يَرِيكَ» [رواه الترمذي والنسائي،

وقال الترمذي: حديث حسن صحيح]

11 – Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in torunu ve reyhanı Ebu Muhammed Hasan bin Ali bin Ebu Talib (radiyallahu an-huma) şöyle dedi: "Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den şunu ezberledim: Seni şüphelendiren şeyleri bırak, şüpheli ol-mayanları al." (Tirmizi-Nesai)

Yani hakkında şüpheyeye düştüğün şeyleri terk et, hakkın-da şüphelen olmayan şeylere dön. Bu hadis 6. hadisin ma-nasıyla bağlantılıdır. Orada Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştu: "Şüphesiz helal da bellidir, haram da bellidir. İkisinin arasında, insanların çoğunun bilmediği şüpheli şeyler vardır."

Başka bir hadiste de Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: "Bir kul, zararlı şeylerden korkarak (bazı) zararsız şeyleri terk etmedikçe muttakilerden biri olamaz." Bu önceki hadiste belirtilenden daha üstün bir derecedir.

MÜSLÜMAN'IN KENDİSİNİ İLGİLENDİRMEYEN

ŞEYLERİ TERK ETMESİ

ON İKİNCİ HADİS

ترك ما لا يعني المسلم

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «مَنْ
حُسِّنَ إِسْلَامُ الْمَرْءِ تَرَكَهُ مَا لَا يَعْنِيهِ» [حديث حسن، رواه الترمذي
وغيره هكذا]

12 – Ebu Hureyre radiyallahu anh'ın rivayet ettiğine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

"Kendisini ilgilendirmeyen şeyleri terk etmesi kişinin Müslümanlığının güzelliklerindendir." (Tirmizi)

Kurre bin Abdurrahman bu hadisi Zuhri ve Ebu Seleme yoluyla Ebu Hureyre radiyallahu anh'dan rivayet etmiş, rivayet zincirini sahih görmüş ve hadis hakkında: "Bu hadis az sözle birçok kesin manayı içeren bir kelimedir" demiştir. Aynı şe-kilde Ebu Zer radiyallahu anh da konuşmasının bir bölümünde şöyle diyor:

"Sözü amelinden sayılan kimsenin, kendisini ilgilendiren şeylerin dışında konuşması az olur."

İmam Malik de kendisine ulaşan bir haberde Hz. Lokman'a şöyle denildiğini belirtir: "(Fazileti kastedilerek)

Seni, gördüğümüz bu seviyeye ulaştıran nedir?” Hz. Lokman da: “Doğru söz, emanete riayet ve beni ilgilendirmeyen şeyleri terk etmem.” dedi.

Hasan’ın şöyle dediği rivayet edilir:

“Allah’ın bir kuldan yüz çevirdiğinin alameti, kendisini ilgilendirmeyen şeylerle meşgul olmasıdır.”

Ebu Davud: “Sünnetin temeli, her ilim dalında dört hadisten oluşur” dedikten sonra bu hadisi de zikreder.

MÜKEMMEL İMAN

ON ÜÇÜNCÜ HADİS

كمال الإيمان

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ خَادِمِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ» [رواه البخاري ومسلم]

13 - Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in hizmetçisi Ebu Hamza Enes bin Malik radiyallahu anh’ın rivayetine göre Hz. Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Sizden biriniz kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe iman etmiş olamaz.” (Buhari-Müslim)

Âlimler bu hadisin açıklamasında şöyle derler. “İman etmiş olmaz” ifadesinden kasıt, tam anlamıyla ‘iman etmiş olmaz’dır. Yoksa imanın aslı, böyle bir özelliğe sahip olmayanda da olabilir.”

“Kardeşi için de istemedikçe” buyruğundan kasıt, ‘Helal şeyler ve ibadetler konusunda kardeşi için de istemedikçe’dir. Hadisin Nesai’de rivayet edilen şekli de bu manayı gösteriyor: “... Kendisi için istediği hayırlardan kardeşi için de istemedikçe” hakkında Şeyh Ebu Amr İbn-i Salah şöyle diyor:

“Kendisi için istediğini kardeşi için de isteme durumu bazen zor ve imkânsız gibi görünse de aslında böyle değildir.

Çünkü hadisin manası: Sizden biriniz, İslam'da kendisi için istediğini kardeşi için de istemedikçe imanı kemale ermez, şeklindedir. Bunun da gerçekleşmesi şöyle olur: Kendisini zora sokmayacak ve kendisine verilen nimetleri eksiltmeyecek şekilde kardeşi için de ister. Bu durum kalb-i selime kolay olmakla beraber hastalıklı kalplere zor geliyor. Yüce Allah bize ve tüm kardeşlerimize afiyet versin."

Bazı âlimler bu hadis hakkında şöyle diyor:

"Bu hadisten anlaşılan şudur: Mü'minler birlikte bir can gibidir. Bu açıdan bakıldığında, kendisi için istediğini kardeşi için de istemelidir."

Nitekim başka bir hadis-i şerifte şöyle buyruluyor:

"Mü'minler tek bir beden gibidirler. Bedenin bir azası acı çektiğinde kalan kısmı onun için titrer ve uykusuz kalır."

MÜSLÜMAN'IN KANINI HELAL KILAN SEBEPLER

ON DÖRDÜNCÜ HADİS

حرمة دم المسلم واسباب اهداره

عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا يَأْخُذَ ثَلَاثٌ: الثَّيْبُ الزَّانِي، وَالنَّفْسُ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمَفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ» [رواه البخاري، ومسلم]

14 – İbni Mes'ud radiyallahu anh'ın rivayetine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

"Müslüman bir kimsenin kanı şu üç şeyden biri dışında helal olmaz: Evliyken zina eden, haksız yere birini öldüren ve dinini terk edip cemaatten ayrılan." (Buhari-Müslim)

Üzerinde ittifak edilen bazı rivayetlerde hadis şöyle aktarılıyor: "Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim Allah'ın elçisi olduğuma şahadet eden bir Müslümanın kanı ancak şu üç şeyle helal olur..." "Allah'tan başka ilah olmadığına ve benim Allah'ın elçisi olduğuma şahadet eden" buyruğu "Müslüman" kelimesinin tefsiri gibidir.

Yine "Cemaatten ayrılan" buyruğu "Dinini terk eden" buyruğunun tefsiridir. Cemaatten kasıt Müslümanlardır. Ancak riddet yoluyla dinden çıkma kanın helal olmasına sebeptir.

“Dinini terk edip cemaatten ayrılan” buyruğu, hangi şekilde olursa olsun İslam’dan çıkan tüm mürtedleri kapsıyor. İslam’a dönmediği takdirde katli vaciptir.

Aynı şekilde, bazı âlimler; bu buyruğun, bid’at, isyan veya başka şekilde İslam Cemaatinden çıkan herkesi kapsadığını da söylüyorlar.

Zahir olan görüşe göre hadisin hükmü genel olup saldırganlar vb. bu genel hükümden ayrılırlar. Hadiste sayılan üç özellik kendilerinde bulunmasa da zararlarından korunmak için (saldırdıklarında) öldürülmeleri mubahtır. Tabi bu görüşe şöyle cevap verenler de vardır: *“Saldırgan da insanlara eziyet vermek için İslam cemaatinden ayrılmış. Dolayısıyla hadisteki genel hüküm kapsamındadır. Öyle ise hadiste geçen üç durumdan biri bulunmazsa kasten öldürülmesi helal değildir.”* Allah en iyi bilendir.

Bazı âlimler de bu hadisi delil göstererek namazı terk edenin, namazı terk ettiği için öldürüleceğini söylemişler. Çünkü namazı terk eden de bu üç sınıftan birine (cemaatten ayrılan) girer.

Bu meselede âlimler arasında görüş birliği yoktur. Bir kısmı namazı terk edeni tekfir ederken bir kısmı tekfir etmiyor. Namaz kılmayanı tekfir edenler Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şu hadisini delil getiriyorlar.

“İnsanlarla; Allah’tan başka ilah olmadığına ve benim Allah’ın elçisi olduğuna şahadet edinceye, namazı dosdoğru kılincaya ve zekâtı verinceye kadar savaşmakla emrolundum.”

Delil olma açısından bu hadise bakıldığında hadis şöyle değerlendirilmeli: Mal ve canın korunması; her iki şahadetin getirilmesi, namazın kılınması ve zekâtın verilmesine bağlıdır. Eğer bir hüküm birkaç şeye bağlı ise o şeylerin tümü mev-

cutsa hüküm geçerli, tümü mevcut değilse hüküm de geçerli değil demektir.

Hadiste geçen: **“Evliyken zina eden”** ifadesinden kasıt muhsendir. Yani sahîh bir nikâhla cinsel ilişkide bulunan kimsedir. Erkek de kadın da bu kapsama girer. Bu hadis; Müslümanların üzerinde ittifak ettikleri ve sayılan şartlarla zina edenin recmedilmesi hükmüne delildir.

“Haksız yere birini öldüren” ifadesi Yüce Allah’ın şu ayetiyle uyuyor: **“Biz Tevrat’ta onlara cana karşı can ... yazdık.”** (Maide:45)

Yani İslam’da ve hürriyette birbirine eşit olan canlar kastediliyor. Delil olarak da Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şu buyruğu getiriliyor: **“Bir Müslüman bir kâfire karşı öldürülmez.”**

İmam Malik, İmam Şafii ve İmam Ahmed’e göre eşitlik için hürriyet de şarttır. Rey ehlinin görüşüne göre ise bir Müslüman bir zimmiye karşılık, bir hür de bir köleye karşılık öldürülebilir. Başta verdiğimiz hadisi de delil olarak getiriyorlar. Cumhur ise bu görüşe muhalefet etmiştir.

İSLAMİ ADAP

ON BEŞİNCİ HADİS

اداب اسلامية

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصُمْتُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكِرْمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكِرْمْ ضَيْفَهُ» [رواه البخاري، ومسلم]

15 – Ebu Hureyre radiyallahu anh'dan gelen rivayete göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Allah’a ve ahiret gününe inanan hayır söylesin veya sussun. Allah’a ve ahiret gününe inanan komşusuna ikram etsin. Allah’a ve ahiret gününe inanan misafirine ikram etsin.” (Buhari-Müslim)

“Allah’a ve ahiret gününe inanan” yani; Allah’ın azabından kurtaracak ve rızasına ulaştıracak tam bir imanla inanan “Hayır söylesin veya sussun.” Çünkü hakkıyla Allah’a inanan, Allah’ın tehdidinden korkar, sevabını umar, emrolunduğu şeyi yapmaya çalışır ve yasaklarından kaçınır. Bunlardan da önemlisi kişinin, kendi kontrolünde olan ve kendilerinden sorumlu olduğu azalarını kontrol altına almasıdır. Nitekim Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Şüphesiz kulak, göz, gönül bunların her biri yaptıklarından sorumludur.” (İsra: 36)

Başka bir ayette de Rabbimiz şöyle buyurmaktadır: “İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında onu gözeten ve dediklerini zapt altına alan bir melek bulunmasın” (Kaf: 1)

Dilin afetleri çoktur. Bundan dolayıdır ki Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: “İnsanları burunları üzere yüzükoyun ateşe düşüren dillerinin kazandıklarından başka bir şey midir?”

Başka bir hadis-i şerifte de: “Yüce Allah’ı zikretme, iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma dışında insanoğlunun tüm sözleri aleyhinedir” buyuruyor. Bunları bilen ve hakkıyla iman eden, dili konusunda Allah’tan korkar, sadece hayır söyler veya susar.

Bazı âlimler: “Hayırın tüm yolları dört hadisten türer” demiş ve “Allah’a ve ahiret gününe inanan hayır söylesin veya sussun” hadisini de bu dört hadisten biri olarak zikretmişler.

Bazı âlimler de bu hadisin manası ile ilgili şöyle der: “İnsan konuşmak istediğinde, eğer konuşacağı şey karşılığında sevap alacağı kesin ise konuşsun. Öyle değilse -ister haram, ister mekruh, ister mübah olan konuşma olsun- sussun.” Bu görüşe göre; harama veya mekruha sürüklenme korkusuyla -ki bu çok meydana geliyor- mübah olan konuşmayı terk etmek sünnet oluyor.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: “İnsan hiçbir söz söylemez ki yanında onu gözeten ve dediklerini zapt altına alan bir melek bulunmasın” (Kaf: 18)

İslam âlimleri; helal olsa da, insanın tüm konuştuğlarının mı yazılacağı; yoksa sadece karşılığında sevap ya da ceza bulunan konuşmaların mı yazılacağı konusunda ihtilaf etmişler. İbn-i Abbas ve bazı âlimler ikinci görüşü benimsemişler-

dir. Bu durumda ayette geçen: “İnsan hiçbir söz söylemez ki...” ifadesi; “Karşılığında sevap veya ceza bulunan hiçbir söz söylemez ki” anlamında özelleştirilmiş olur.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in: “Komşusuna ikram etsin, misafirine ikram etsin” buyruğu komşu ve misafirin hakkını ve onlara iyilik yapılmasının gerekliliğini bildirir ve azaları korumaya teşvik eder. Yüce Allah, Kur’an-ı Kerim’de de komşulara iyilikte bulunmayı vasiyet ediyor.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: “*Ceb-rail aleyhisselam bana komşu hakkında o kadar tavsiyede bulundu ki komşuyu komşuya varis yapacağını sandım.*”

Misafir ağırlamak İslami bir adet olup peygamberlerin ve salihlerin âdetidir. Bazı âlimler misafir ağırlamayı vacip görmüşlerse de âlimlerin çoğu güzel ahlaktan saymıştır.

İfsah adlı eserin sahibi bu hadisle ilgili şöyle der: “İnsanın, misafire ikramda bulunmanın ibadet olduğuna inanması akıllılıktır. Zengini ağırlaması bu ibadete zarar vermez, yanındakilerden birazını misafire sunması ibadeti değiştirmez. Misafiri hemen güler yüzle karşılamak ve onunla güzel konuşmak ona ikramdır. Misafir ağırlamanın aslı ona yemek yedirmektir. Öyleyse sıkıntıya girmeden, Allah’ın nasip ettiklerinden misafire ikram etmede acele edilmeli.”

“İfsah”ın sahibi misafir ağırlama konusunda geniş bilgi verdikten sonra şöyle diyor:

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in “Hayır söyleyin veya sussun” buyruğundan şunu anlıyoruz: Hayırlı söz susmaktan hayırlıdır. Susmak da kötü sözden hayırlıdır. Allah ve Resulünün emirlerini tebliğ etmek ve Müslümanlara ilim öğretmek hayırlı sözdür. İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak ilimlendi. İnsanların arasını düzeltmek ve insanlarla güzel konuşmak hayırdır. Kelimelerin en üstünü ise hak olan sözdür.

ÖFKENİN YASAKLANMASI

ON ALTINCI HADİS

النهي عن الغضب

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: أَوْصِنِي. قَالَ: «لَا تَغْضَبْ» فَرَدَّدَ مَرَارًا، قَالَ: «لَا تَغْضَبْ» [رواه البخاري]

16 – Ebu Hureyre radiyallahu anh’dan rivayet edildiğine göre bir adam Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem’in yanına gelip: “Bana tavsiyede bulun” dedi. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem ona: “Öfkelenme!” dedi. Adam birkaç kez isteğini tekrarladı. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem her defasında “Öfkelenme!” dedi. (Buhari)

İfsah adlı eserin sahibi şöyle diyor: “Olabilir ki Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu adamın çok öfkelenildiğini bildiği için ona bu özel tavsiyede bulunmuştur.”

Ayrıca Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem, öfke anında kendine hakim olan kimseyi överek şöyle buyuruyor:

“Güçlü olan, gürüşte rakibini yenen değil öfkelenildiğinde kendine hâkim olandır.”

Yüce Allah da öfkesine hâkim olanları övüp şöyle buyuruyor:

“Onlar (takva sahipleri) öfkelerini yutarlar, insanları affederler.” (Âl-i İmran: 134)

Yine Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem’in şöyle buyurduğu rivayet edilir: *“İstediği şeyi yapabildiği halde öfkesine sahip çıkan kimseyi Allah, kıyamet gününde herkes-ten önce çağırır ki istediği kadar huri seçsin.”*

Bir diğer hadiste Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: *“Öfke şeytandır”* buyurmaktadır.

Bundan dolayı insan, öfkeyle normal halinden çıkar, saçma sapan konuşur, karşılığında azar işiteceği şeyler yapar, kin ve nefret duyar ve bunlardan başka da çirkin haramlara bulaşır. Tüm bunlar öfkeden kaynaklanır. Allah bizi öfkeden sakındırsın.

Süleyman bin Sarud’un rivayet ettiği hadiste Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: *“Kovulmuş şeytan’dan Allah’a sığınmak öfkeyi giderir.”*

Çünkü öfkeyi ve sonu hoş olmayan şeyleri insana söyleten şeytandır. Şüphe yok ki insanı doğru yoldan saptırıp Allah’ın rızasından uzaklaştıran da şeytandır. Onun için şeytanın tuzakları karşısında en büyük silah ondan Allah’a sığınmaktır.

KESİMİN VE ÖLDÜRMENİN GÜZEL YAPILMASININ EMREDİLMESİ

ON YEDİNCİ HADİS

الامر باحسان الذبح والقتل

عَنْ أَبِي يَغْلَى شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَةَ، وَلْيُحَدِّثْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ، وَلْيُرِخْ ذَبِيحَتَهُ» [رواه مسلم]

17 – Ebu Ya’la Şeddan bin Evs radiyallahu anh’ın rivayet ettiğine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: *“Şüphesiz Allah her şeye karşı iyi davranmayı yazmıştır. Öyleyse öldürdüğünüzde güzellikle öldürünüz, kestiğinizde güzellikle kesiniz. Sizden her kim bir hayvanı keserse bıçağını sivriltsin, keseceği hayvanı rahatlat-sın.”* (Müslim)

“Güzellikle öldürünüz” buyruğu, hayvan kesme, kisas olarak, had cezası olarak vb. tüm öldürmeleri kapsar.

Bu hadis birçok kaideyi barındıran bir hadistir. Güzellikle öldürmenin manası buna çaba sarf edilmesi ve eziyet çek-tirmemesidir.

Hayvanlardan kesimin güzellikle yapılması; onlara şefkatle davranılması, aniden yere vurulmaması, bir yerden bir yere

sürüklenmemesi, kesim esnasında kibleye çevrilmesi, üzerine besmele çekilmesi, kesiminde acele edilmesi, boğazının ve her iki şah damarının kesilmesidir.

Ondan sonra, verdiği nimetlerden dolayı Allah'a minnet ve şükürle itirafta bulunulması gerekir. Çünkü pak ve münez-zeh olan Allah isteseydi bize saldırtabileceği hayvanları emrimize vermiş ve dileseydi bize haram kılabilceklerini helal kılmıştır.

GÜZEL AHLAK

ON SEKİZİNCİ HADİS

حسن الخلق

عَنْ أَبِي ذَرٍّ جُنْدُبِ بْنِ جُنَادَةَ وَأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَاتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ

حَسَنٍ» [رواه الترمذي وقال: حديث حسن، وفي بعض النسخ: حسن صحيح]

18 – Ebu Zer Cundüb bin Cünade ve Ebu Abdurrahman Muaz bin Cebel (radiyallahu anhum) 'nın rivayet ettiklerine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Her nerede olursan Allah’tan kork. Yaptığın kötülükten sonra onu silecek bir iyilik yap ve insanlarla güzel ahlakla muamelede bulun.” (Tirmizi)

Hadisi rivayet eden Ebu Zer radiyallahu anh'ın menkıbeleri çoktur. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem Mekke’de iken gelip Müslüman olmuştu. Müslüman olduktan sonra Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem ona, kavminin yanına dönmesini emretti. Ebu Zer’in Mekke’de kendisiyle beraber kalmaya istekli olduğunu ve kalmaya güç yetiremeyeceğini görünce ona şöyle buyurdu:

“Her nerede olursan Allah’tan kork. Yaptığın her kötülükten sonra onu silecek bir iyilik yap.”

Bu hadis Yüce Allah'ın şu buyruğuyla uyum içindedir.

“Muhakkak ki iyilikler kötülükleri giderir.” (Hud: 114)

“İnsanlarla güzel ahlakla muamelede bulun” buyruğunun manası: İnsanlarla, sana muamele etmelerini istediğin gibi muamele et, şeklindedir.

Bil ki başka bir rivayette de şöyle deniliyor: “*Kıyamet günü mizanda en ağır gelecek amel güzel ahlaktır.*”

Yine bir rivayette Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: “*Muhakkak sizin bana en sevimliniz ve kıyamet günü bana en yakın yerde olanınız ahlakı en güzel olanınızdır.*”

Güzel ahlak nebilerin ve resullerin özelliklerindendir. İyi mü'minler kötülüğü tasvip etmezler; tam aksine affederler. Kusurları görmezlikten gelirler ve kendilerine kötülük yapıldığı halde iyi davranırlar.

ALLAH'IN YARDIMI VE KORUMASI

ON DOKUZUNCU HADİS

احفظ الله يحفظك

عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ:
كُنْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ ﷺ يَوْمًا، فَقَالَ: «يَا غُلَامُ، إِنِّي أَعْلَمُكَ
كَلِمَاتٍ: احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْكَ، احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ،
إِذَا سَأَلَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعْنَيْ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَاعْلَمْ
أَنَّ الْأُمَّةَ لَوْ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا
بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَإِنْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ
لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ،
وَجُفِّتِ الصُّحُفُ» [رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح]

وَفِي رِوَايَةٍ غَيْرِ التِّرْمِذِيِّ: «احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ أَمَامَكَ،
تَعْرِفْ إِلَى اللَّهِ فِي الرَّخَاءِ يَعْرِفَكَ فِي الشَّدَّةِ، وَاعْلَمْ أَنَّ مَا
أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَمَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ،
وَاعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنَّ الْفَرَجَ مَعَ الْكَرْبِ، وَأَنَّ مَعَ
الْعُسْرِ يُسْرًا»

19 – Ebu Abbas **Abdullah bin Abbas** radiyallahu anh şöyle diyor: Bir gün Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem'in terkinin-deydim. Bana şöyle dedi:

“Ey çocuk! Sana bazı kelimeler öğreteceğim: Allah'ı koru ki Allah da seni korusun. Allah'ı koru ki O'nu önünde göresin. Bir şey istediğinde onu Allah'tan iste, yardım istediğinde Allah'tan iste. Bil ki, sana bir fayda vermek için ümmetin tümü bir araya gelse; Allah'ın senin için yazdığından başka bir fayda veremezler. Sana bir zarar vermek için bir araya gelseler; Allah'ın senin için yazdığından fazlasını veremezler. Kalemler kalkmış sayfalar kurumuştur.” (Tirmizi)

Tirmizi'nin dışındaki rivayetlerde ise şöyle buyurmaktadır: **“Allah'ı koru ki O'nu önünde göresin, rahatlıkta Allah'ı hatırla ki darlıkta seni gözet sin. Bil ki başına gelmeyecek şey sana icabet edecek değildir. Sana icabet edecek olan da seni şaşırp geçecek değil. Bil ki yardım sabırla, kurtuluş sıkıntıyla ve kolaylık zorlukla beraberdir.”**

Abdullah bin Abbas'ın menkıbeleri sayılmayacak kadar çoktur. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem onun için: “Allah'ım onu dinde fakih kıl ve ona te'vili öğret” diye dua etmiştir. Yine ona hikmet verilmesi için iki defa dua etmiş. Kendisi de iki defa Cebrail'i gördüğünü söylüyor. İbn-i Abbas, bu ümmetin âlimi ve bilgesidir. Küçük olduğu halde Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem onu vasiyet yapılmaya ehil görmüş ve **“Allah'ı koru ki O da seni korusun”** buyurmuştur. Bunun manası şöyle olur: Rabbine itaatkâr ol, emirlerini yerine getir ve yasaklarından kaçın.”

“Allah'ı koru ki O'nu önünde göresin”: Yani Allah'a itaat et ve seni emirlerine muhalif görmesin. O takdirde O'nu sıkıntılı zamanlarda yardımcı olarak görürsün.

Buna örnek olarak yağmura tutulmuş üç kişi akla geliyor. Yağmur yağdığında bir mağaraya sığınmışlar ve yüksekten yuvarlanıp gelen bir kaya mağaranın ağzını kapatmıştı. **“Ne salih amel işlediğinize bakın, onu vesile kılarak Allah'tan kurtuluş dileyin. Muhakkak O sizi kurtaracak”** dediler. Bunun üzerine her biri Rabbiyle arasında olan daha önceki bir salih amelinin anlattı. Böylece mağaranın ağzındaki kaya yuvarlandı ve onlar da çıkıp yollarına devam ettiler. Bu kıssa **Buhari'nin Sahih'**inde geçen meşhur bir kıssadır.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: **“Bir şey istediğinde Allah'tan iste, yardım istediğinde Allah'tan iste”** buyruğuyla İbn-i Abbas'a; Mevlasına tevekkül etmesi, O'ndan başka ilah edinmemesi, ister az ister çok olsun tüm işlerinde sadece ve sadece Allah'a bağlanması gerektiğini gösteriyor. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır:

“Kim Allah'a tevekkül ederse, O, ona yeter.” (Talak: 3) Kişi; isteği, kalbi ve ameliyle Allah'tan başkasına dayandığı oranda Rabbinden yüz çevirmiş ve kendisine zararı ve faydası olmayan birine yönelmiş olur. Allah'tan başkasından korkmak da aynı şekildedir. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de bunu te'kid ederek şöyle buyurmaktadır:

“Bil ki sana bir fayda vermek için ümmetin tümü bir araya gelse Allah'ın senin için yazdığından başka bir fayda veremezler.” Zararda da aynı durum söz konusudur. İşte kadere iman budur. Hayrıyla ve şerriyle kadere iman etmek vaciptir. Bir mü'min buna inanırsa Allah'tan başkasından istemesini ve yardım dilemesinin fayda vermeyeceğini bilir. Hz. İbrahim aleyhisselam'ın Cebrail aleyhisselam'a verdiği cevap buna örnektir. Ateşe atılma esnasında, havadayken Cebrail aleyhisselam ona, **“Bir ihtiyacın var mı?”** diye soruncu Hz. İbrahim aleyhisselam **“Sana ihtiyacım yok”** demişti.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in "Kalemler kalkmış sayfalar kurumuştur" buyruğu hadiste geçenleri pekiştiriyor. Yani Allah neyi yazmışsa olur. Değişikliğe uğramaz ve silinmez.

"Bil ki yardım sabırla, kurtuluş; sıkıntıyla ve kolaylık zorlukla beraberdir." Burada Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem İbn-i Abbas'ın dikkatini şuna çekiyor: İnsanlar, özellikle salih insanlar dünyada musibetlere maruz kalırlar.

Çünkü Yüce Allah şöyle buyuruyor: "And olsun ki sizi biraz korku, biraz açlık, biraz da mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltme ile imtihan edeceğiz. Sabredenleri müjdele! Onların başına bir musibet geldiğinde: "Biz Allah'a ait kullarız ve sonunda O'na döneceğiz" derler. İşte onlar var ya Rablerinden mağfiret ve rahmet onlarıdır." (Bakara:155-157)

Bir başka ayette de: "Ancak sabredenlere mükâfatları hesapsız ödenecektir." (Zümer: 10)

HAYÂ İMANDANDIR

YİRMİNCİ HADİS

الحياء من الإيمان

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ عُقْبَةَ بْنِ عَمْرِو الْأَنْصَارِيِّ الْبَدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحْيِ فَاصْنَعْ مَا شِئْتَ» [رواه البخاري]

20 – Ebu Mes'ud Ukbe bin Amr el-Ensari el-Bedri radiyallahu anhu'nun rivayetine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Şüphesiz, "Utanmadığın zaman istediğini yap" sözü; insanların, geçmiş peygamberlerin kelimadan idrak ettikleri bir sözdür." (Buhari)

"Geçmiş peygamberlerin kelimadan" buyruğunun manası şöyledir: Hayâ hep övülmüş, güzel görülmüş ve emredilmiştir.

"İstedini yap" buyruğuna iki şekilde yaklaşılabilir:

Birincisi: Emir şeklinde kullanılıp tehdit kastedilmiştir. Yoksa gerçek manada istediğini yapma emredilmemiştir. Yüce Allah'ın: "İstedinizi yapın" (Fussilet: 40) buyruğu da tehdittir. Çünkü Yüce Allah onlara yapmaları ve yapmalarını gereken şeyleri açıklamıştır. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şu sözü de buna örnektir:

“İçki satan kişi domuzları kurban olarak kessin.”

Bundan, domuzların kurban olarak kesilmesinin helal olduğu sonucu çıkmaz.

İkincisi: “Yapanı belli olduğunda kendisinden utanılmayacak her türlü fiili yapabilirsin” manasındadır. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in; **“Hayâ imandandır”** buyruğu da böyledir. Çünkü iman, sahibini çirkinliklerden alıkoyup Allah’a itaate sevk ettiği gibi hayâ da sahibini çirkinliklerden alıkoyar, iyilik ve hayra sevk eder.

Dolayısıyla hayâ, imanla aynı görevi icra ettiği için iman seviyesindedir. Allah en iyi bilendir.

ALLAH'A İNANDIM DE SONRA DOSDOĞRU OL

YİRMİ BİRİNCİ HADİS

قل: آمَنت بالله ثم استقم

عَنْ أَبِي عَمْرٍو، وَقِيلَ أَبِي عَمْرَةَ سُفْيَانُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الثَّقَفِيُّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ! قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ. قَالَ: «قُلْ: آمَنتُ بِاللَّهِ ثُمَّ اسْتَقِمْتُ» [رواه مسلم]

21 – Ebu Amr -bir görüşe göre Ebu Amre- Süfyan bin Abdullah şöyle diyor: “Ey Allah’ın Peygamberi! Bana İslam hakkında öyle bir söz söyle ki onu senden başka kimseye sormayayım” dedim. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de bana: “Allah’a inandım de sonra dosdoğru ol” buyurdu. (Müslim)

“Bana İslam hakkında öyle bir söz söyle ki onu senden başka kimseye sormayayım” ifadesini manası şöyledir: Bana, İslam’ın manalarını içinde barındıran apaçık bir söz söyle ki senden başkasının açıklamasına ihtiyaç duymayayım.

Böylece onunla amel edeyim ve muttaki olayım. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem ona: “Allah’a inandım de sonra dosdoğru ol” cevabını verdi.

Bu hadis, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e verilen Cevamiu'l Kelim'dendir. Çünkü Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem bu iki kısa cümleyle, soru soran kişiye İslam ve imanın tüm manalarını bir araya getirdi. Soran adama; imanını diliyle yenilemesi ve kalbiyle hatırlamasını emretti. Yine ona; Allah'a itaat yolunda yapılan amellerde dosdoğru olmasını ve tüm muhalefetleri terk etmesini emretti. Çünkü eğrilik ve doğruluk birbirinin zıddıdır ve birlikte olamazlar.

Yüce Allah bunu şöyle belirtiyor: **"Rabbimiz Allah'tır de-yip sonra dosdoğru olmaya devam edenler..."** (Fussilet: 30)

Yani bir olan Allah'a inanmışlar, sonra da bu inançları ve vefat edinceye kadar Allah'ın taatı üzere dosdoğru devam etmişler. **Ömer bin Hattab** radiyallahu anı şöyle diyor: **"Allah'a itaatte dosdoğru oldular ve tilkinin kurnazlık yaparak saptığı gibi sapmadılar."**

Yani, ayette sözü edilen mü'minler Allah'a en çok taat etmede inanarak, söz ve davranışlarında dosdoğru oldular ve böylece devam ettiler. Bu anlattıklarımız birçok müfessirin de hadis hakkındaki görüşüdür. Allah'ın izniyle hadisin manası da budur.

Yüce Allah'ın: **"Emrolunduğun gibi dosdoğru ol"** (Hud: 112) buyruğu da bu manadadır.

İbn-i Abbas şöyle diyor: **"Kur'an'ın tümünde Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e bu ayetten daha ağır gelen bir ayet inmemiştir. Bundan dolayı Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Hud Sûresi ve kardeşleri beni ihtiyarlattı." buyurmuştur.**

Üstad Ebu'l-Kasım el-Kuşeyri (rehimehullah) şöyle diyor: **"İstikamet (dosdoğru olmak), öyle bir derecededir ki işler onunla kemale erer ve tamamlanır. İstikamet varlığıyla hayırlar meydana gelir ve düzene girer. Çabası esnasında dosdoğru olmayanın çabası boşuna gider, gayreti kaybolur."**

Başka yerde de **Kuşeyri** şöyle diyor: **"Deniliyor ki, ancak büyükler istikamete güç yetirebilir; çünkü istikamet tüm bilenlerin dışına çıkmak, örf ve adetleri terk etmek ve gerçek anlamda Allah'ın huzurunda kıyama durmaktır."**

Bunun içindir ki Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: **"Dosdoğru olun ancak buna (tam anlamıyla) güç yetiremezsiniz."**

İmam Vasiti de şöyle diyor: **"İstikamet, iyiliklerin kendisiyle tamamlandığı bir haslettir. Onun yokluğunda güzellikler çirkinleşir."** Allah en iyi bilendir.

FARZLARLA YETİNMEK CENNETE DÂHİL EDER

YİRMİ İKİNCİ HADİS

الاقتصار على الفرائض يدخل الجنة

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ
رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الصَّلَوَاتِ
الْمَكْتُوباتِ، وَصُمْتُ رَمَضَانَ، وَأَخْلَلْتُ الْحَلَائِلَ، وَحَرَمْتُ
الْحَرَامَ، وَلَمْ أَرِزْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا؛ أَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ:
«نَعَمْ» [رواه مسلم]

22 – Ebu Abdullah radiyallahu anh'dan rivayet edildiğine göre adamın biri Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e şöyle sordu: "Ne dersin? Farz namazları kılsam, Ramazan orucunu tutsam, helalleri helal, haramları haram saysam ve bunların üzerine bir şey arttırmasam cennete girer miyim?" Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Evet" dedi. (Müslim)

"Haramları haram saysam" ifadesi: Haramlardan kaçınsam, manasında; "Helalleri helal saysam", ise: helalliğine inanarak yapsam, manasındadır.

Soru soran adam Nu'man bin Kavkal'dır. Şeyh Ebu Amir bin Salah şöyle diyor:

"Adam, 'Haramları haram saysam' ifadesinden iki şeyi kast etmiştir: Biri, haramların haram olduğuna inanması; diğeri de o haramları işlememesi. 'Helalleri helal sayma' böyle değildir. Çünkü helalleri sadece helal saymak yeterlidir."

El-Mefhum adlı eserin sahibi şöyle diyor:

"Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem bu hadiste, soran kişiye sünnetleri zikretmedi. Bu da genel anlamda sünnetlerin terkinin caiz olduğunu gösteriyor. Ama sünnetleri terk eden büyük bir kârı ve önemli sevapları kaçırmış olur. Sünnetten bir şeyi devamlı olarak terk edenin dininde bir eksiklik ve adalet sıfatında bir zedelenme olur. Eğer sünneti küçümseyip sevmeyişinden dolayı terk ederse bu fasıklık olur kınanmayı hak eder."

Âlimlerimiz şöyle derler: "Eğer bir memleketin halkı sünneti terk etme üzere anlaşılar, bu kararlarından dönene kadar onlarla savaşılar."

İlk sahabeler ve onlardan sonra gelenler farzlara azim ve sabırla devam ettikleri gibi sünnet ve faziletlere de azim ve sabırla devam ettiler. Sevap elde etme konusunda farz ve sünnetler arasında fark gözetmediler.

Ancak fakihler; farzın terkinden dolayı kazanın vacip olması ve sünnetin terkinden dolayı vacip olmaması; farzın terkinden dolayı azap korkusunun olması ve sünnetin terkinden dolayı bu korkunun olmamasından dolayı farz ve sünnet arasında farkın olduğunu söyleme ihtiyacı duymuşlar. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in; adama sünnet ve faziletli amelleri bildirmemesi, adamın İslam dinine yeni girmesinden dolayı ona kolaylık olması ve çok amel yaptırarak onu bıktırmak istememesindendir. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem biliyordu ki adam İslam'ı tam kavradığında ve Allah İslam'ı sevdirdiğinde diğer sahabeler gibi o da sünnete yönelecektir.

Veya adamın, sünnet ve nafilelerin de farz olduğuna inanmaması için sünnetleri ona bildirmemiş.

Aynı şekilde başka bir hadiste şöyle buyurmaktadır:

“Adamın biri Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e namazı sordu. O da namazın beş vakit olduğunu bildirdi. Adam: “Bundan başka üzerimde bir şey var mı?” diye sordu. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Hayır, ancak gönülden fazla bir şey yapsan o başka” buyurdu. Sonra adam oruç, hac ve diğer ibadetler hakkında sordu. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem her seferinde aynı şekilde cevap verdi. Sonunda adam şöyle dedi: “Allah’ı yemin ederim ki bundan fazla ne arttıracam ne de ondan bir şey eksilteceğim.” Adamın bu sözü üzerine Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: “Eğer doğru söylediyse kurtuluşa erdi” buyurdu.

Başka bir rivayette de: “Eğer kendisine emredilen şeylere tutunup yerine getirirse cennete girer” buyuruyor.

Önce farzların eksiksiz yapılmasıyla başlanır. Bu ve daha önceki hadiste soru soran adama, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sünnetleri bildirmemesi, kendilerine kolaylık olması içindir. Ta ki gönülleri İslam’a açılıp İslam’ı anladıklarında ve sünnetleri yapmaya istekli olduklarında artık onlara kolay gelecek.

İşte bu farzların muhafaza edilmesi ve ihlal etmeden vakitinde yerine getirilmesine kurtuluş denir. Aynı şekilde farzları yerine getirdikten sonra sünnetleri yerine getiren kimse sadece farzlarla yetinenden daha çok kurtuluşa yakındır.

HAYIRLARDA ACELE ETMEK

YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS

الاسراع فى الخير

عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْحَارِثِ بْنِ عَاصِمٍ الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأَانِ - أَوْ تَمْلَأُ - مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ؛ كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو، فَبَايَعُ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا، أَوْ مُوقِفُهَا» (رواه مسلم)

23 – Ebu Malik Haris bin Asım el-Ensari radiyallahu anh şöyle der: Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu.

“Temizlik imanın yarısıdır. Elhamdülillah mizanı doldurur. Sübhanallah ve Elhamdülillah yer ve gök arasını doldururlar -veya doldurur- Namaz nurdur, sadaka burhandır ve sabır aydınlıktır. Kur’an ya senin lehine ya da aleyhine bir delildir. Tüm insanlar nefsi için acele eder. Kimi onu satıp azad eder, kimi de satıp helak eder.” (Müslim)

Bu hadis, İslam’ın esaslarından biridir. Ve İslam dininden önemli kaideleri içinde barındırır.

Burada temizlikten kasıt temizlik yapma işidir. Manası hakkında farklı görüşler söylenmiştir. Bazıları; temizliğin sevabı imanın sevabının yarısıdır, derken; bazıları da burada imandan kastın namaz olduğunu söylemişler.

Yüce Allah şöyle buyuruyor: **“Allah imanınızı (namazınızı) boşa çıkaracak değildir.”** (Bakara: 143)

Temizlik namazın sıhhati için şart olduğundan dolayı namazın yarısıdır. Bunun dışında başka manalar verenler de vardır.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: **“Elhamdülillah mi-zanı doldurur”** buyruğunun manası: Allah'a hamd etmenin sevabının büyüklüğünden dolayı bu zikir, hamd edenin terazisini doldurur, şeklindedir. Amellerin tartılması ve tartının ağır veya hafif gelmesinin doğruluğu konusunda Kur'an ve sünnetin nasları birbirini destekliyor.

Aynı şekilde: **“Sübhanallah ve elhamdülillah yer ve gök arasını doldurur”** buyruğunun da sevabı büyüktür. Yüce Allah'ın, noksanlıklardan münezzehe oluşunu ve Allah'a muhtaçlığı barındırdığından dolayı fazileti büyük bir zikirdir.

“Namaz nurdur.” Yani namaz günahlardan alıkoyar, çirkinlik ve kötülüklerden uzaklaştırır ve doğruluğa sevk eder. Nitekim nur da aydınlatıp doğru yolu gösterir. Bazı âlimler de; namaz sonuç itibariyle kıyamet günü sahibine nur olur derken, başka âlimler de; namazın, kıyamet günü sahibinin yüzünde belirecek apaçık bir nur olacağı, şeklinde mana vermişler. Ayrıca, namaz kılmayanların aksine, namaz dünyada sahibinin yüzünde bir güzellik olarak belirir. Allah en iyi bilendir.

“Sadaka burhandır” ifadesi hakkında et-Tecrid adlı eserin sahibi şöyle diyor:

“Burhanlara (delillere) sığınıldığı gibi sadakaya da sığınılır. Kıyamet günü kula, malını nerede harcadığı sorulduğunda vereceği cevapta sadakaları kendisine delil olur ve ‘malımı sadaka verdim’ der.”

Bir diğer âlim de bu ifadenin manası hakkında şöyle der:

“Sadaka, sadakayı verenin imanına delildir. Çünkü mü-nafık, sevabına inanmadığı için sadaka vermekten kaçınır. Dolayısıyla sadaka veren, sadakayla imanının kuvvetini göstermiş olur.” Allah en iyi bilendir.

“Sabır aydınlıktır.” Burada sabırdan kasıt şeriatte istenen sabırdır. O da; Allah'a ibadette sabır, günahlara karşı sabır ve musibet ve her türlü kötülüğe karşı sabırdır. Hadiste bahsedilen sabır, övülen sabır olup daima sahibinin yolunu aydınlatır ve daima ona doğruyu gösterir.

İbrahim el – Havvas şöyle diyor: **“Sabır, Kur'an ve sünnet üzere hayatını sürdürmektir.”**

Sabrın belalara karşı güzel edeple durmak olduğu da söylenmiştir.

Ebu Ali ed-Dekkak şöyle der: **“Sabır, takdir edilene itiraz etmemektir.”**

Ama musibetleri şikâyet şeklinde dile getirmek sabırla çelişmez. Hz. Eyyub aleyhisselam: **“Başıma bir bela geldi, sana sığındım, sen merhametlilerin en merhametlisisin”** (Enbiya: 83) dediği halde Yüce Allah onun hakkında **“Doğrusu biz onu sabırlı gördük. O ne güzel kuldu. O hakikaten daima Allah'a yönelmektedir.”** (Sad: 44) buyurmaktadır. Allah en iyi bilendir.

“Kur'an ya senin lehine ya da aleyhine bir delildir.” buyruğunun manası açıktır. Yani Kur'an okur ve onunla amel edersen ondan fayda görürsün, aksi takdirde senin aleyhinde bir delil olur.

“Tüm insanlar nefsi için amel eder. Kimi onu satıp azad eder, kimi de satıp helak eder.” Yani her insan kendisi için çabalar; kimi Allah’a itaat ile kendini Allah’a satar ve azaptan kurtarır.

Nitekim Yüce Allah: “Allah mü’minlerin mallarını ve canlarını, kendilerine cenneti vermek üzere satın almıştır.” buyurmuştur.

Kimi de nefsinin isteklerine uyarak kendini şeytana satar ve helak eder.

Allah’ım! Sana itaat etmekle amel etmeyi bize nasib et!

Bizi, sana muhalefet edip nefsimizi helak etmekten uzak tut!

ZULMÜN HARAMLIĞI

YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS

تحريم الظلم

عَنْ أَبِي ذَرِّ الْعَفَّارِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ فِيمَا يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنَّهُ قَالَ: «يَا عِبَادِي! إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالَمُوا.

يَا عِبَادِي! كُلُّكُمْ ضَالٌّ إِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهِدُونِي أَهْدِكُمْ.
يَا عِبَادِي! كُلُّكُمْ جَائِعٌ إِلَّا مَنْ أَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعِمُونِي أَطْعَمَكُمْ.
يَا عِبَادِي! كُلُّكُمْ عَارٍ إِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكَسُونِي أَكْسُكُمْ.
يَا عِبَادِي! إِنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا أَغْفِرُ الدُّنُوبَ جَمِيعًا، فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ.

يَا عِبَادِي! إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضَرِّي فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي.

يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ كَانُوا عَلَى أَتَقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا.

يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ وَإِنْ سَكَمَ وَجَنَّتُمْ كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا تَقْصَرُ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا.

يَا عِبَادِي! لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ وَإِنْ سَكَمَ وَجَنَّتُمْ قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ فَسَأَلُونِي، فَأَعْطَيْتُ كُلَّ وَاحِدٍ مَسْأَلَتَهُ، مَا تَقْصَرُ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمَخِيطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ.

يَا عِبَادِي! إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُخْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أَوْفِّيكُمْ إِيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يُلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ» [رواه مسلم]

24 – Ebu Zer el-Gifari'nin rivayetine göre Resulullah salallahu aleyhi ve sellem'in, Rabbinden yaptığı rivayette Yüce Allah şöyle buyuruyor:

“Ey kullarım! Ben zulmü kendime haram kıldım ve onu sizin aranızda da yasakladım. Öyleyse birbirinize zulmetmeyin.

Ey kullarım! Kendilerine hidayet verdiklerim hariç hepiniz delalettesiniz. Öyleyse benden hidayet isteyin ki sizi hidayete erdireyim.

Ey Kullarım! Kendilerini doyurduklarım hariç hepiniz açsınız. Öyleyse benden doyurulmayı isteyin ki sizi doyurayım.

Ey Kullarım! Kendilerini giydirdiklerim hariç hepiniz çıplaksınız. Öyleyse benden giydirilmeyi dileyin ki sizi giydireyim.

Ey Kullarım! Siz gece gündüz günah işliyorsunuz. Ben ise tüm günahları bağışlarım. Benden bağışlanma dileyin ki sizi bağışlayayım.

Ey Kullarım! Siz asla bana zarar verecek bir seviyeye ulaşamazsınız ki bana zarar veresiniz. Asla bana fayda verecek seviyeye ulaşamazsınız ki, bana fayda veresiniz.

Ey Kullarım! Eğer öncekileriniz, sonrakileriniz, insanların ve cinleriniz sizden en takvalı olan bir adam gibi takva sahibi olsalar bu benim mülkümde bir şey arttırmaz.

Ey Kullarım! Eğer öncekileriniz, sonrakileriniz ve cinleriniz sizden en günahkâr bir adam gibi günahkâr olsalar bu benim mülkümde bir şey eksiltmez.

Ey Kullarım! Eğer öncekileriniz, sonrakileriniz, insanların ve cinlerinizin tümü bir yerde toplanıp sonra benden istekte bulunsalar herkese istediğini veririm. Bu da; denize batırılan iğnenin denizden eksilttiği su miktarından başka, benim yanımdakinden bir şey eksiltmez.

Ey Kullarım! İşte bunlar sizin amellerinizdir. Onları sizin için hesaplıyorum, sonra karşılıklarını size vereceğim. Artık kim hayır görürse Allah'a hamd etsin. Kim de hayırdan başkasını görürse sadece kendi nefsini kınasın.” (Müslim)

“Ben zulmü kendime haram kıldım ve onu sizin aranızda da yasakladım.” Bazı âlimler bu buyruğun manasını şöyle açıklarlar: “Zulmetmek bana yakışmaz ve uygun değildir. Yüce Allah'ın “Rahman'a çocuk edinmesi yaraşmaz.” (Meryem: 92) buyruğu gibi. Dolayısıyla zulüm Allah hakkında imkânsızdır.

Diğer bazı âlimler de hadis hakkında şöyle derler: “Hiç kimseye -haklı olduğu durumlar hariç- kendisinin lehine, hasmının

aleyhine hüküm vermesini Allah'tan istemesi caiz değildir. Çünkü Yüce Allah: "Ben zulmü kendime haram kıldım" buyuruyor. Pak ve münezzeh olan Allah kullarına zulmetmekten başkası için bir kuluna zulm edeceğini bir kimse nasıl zannedebilir."

"Birbirinize zulmetmeyin" Yani eğer birbirinize zulmederseniz mazlumun hakkı zalimden alınacaktır.

"Hidayet verdiklerim hariç hepiniz dalalettesiniz... Duyurduklarım hariç hepiniz açsınız... Giydirdiklerim hariç hepiniz çıplaksınız" Tüm bunlar; fakirliğimizi ve Allah'ın bize yardımı olmadan faydamıza olan şeyleri kendimize çekmemiz ve zararımıza olan şeyleri kendimizden defetmemizdeki acziyetimizi bize bildiriyor. Bu da "La havle vela kuvvete illa billah (Güç ve kuvvet sadece Allah'a aittir)" sözünün manasındadır. Her kul bilmelidir ki, bu nimetlerin etkisini kendisinde gördüğünde Yüce Allah'a şükretmesi gerekir. Bu nimetler arttıkça Allah'a yapacağı hamd ve şükürü artırmalı.

"Öyleyse benden hidayet isteyin ki, sizi hidayete erdireyim." Yani kul bilmelidir ki kendisi Allah'tan hidayet istemiş ve Allah da ona hidayet vermiş. Eğer birine, istemeden hidayet verilseydi: "Bu hidayet bendeki bilgiden dolayı bana verilmiş" demesi uzak ihtimal değildi.

"Hepiniz açsınız" buyruğu da böyledir. Yani Yüce Allah tüm canlıları yiyeceğe muhtaç bir şekilde yaratmıştır. Allah kendisine rızık gönderip doyurana kadar her yiyici açtır. Servet sahipleri, ellerindeki rızık ağızlarına götürüp onları doyanın Allah'tan başkası olduğunu sanmasın.

Bu bölümde fakirlere de, almaları gereken bir terbiye vardır. Yüce Allah sanki şöyle diyor: 'Benden başka kimseden yiyecek istemeyin. Kendilerinden istekte bulunduğunuz o kişileri de ben doyuruyorum. Öyleyse benden isteyin ki sizi doyurayım.' Sonra gelen buyruklarda bu çerçevede anlaşılmalı.

"Siz gece gündüz günah işliyorsunuz." Bu buyrukta tüm mü'minlerin utanacağı bir azarlama vardır. Nitekim Yüce Allah geceyi içinde ihlasla ibadet edilsin diye yaratmış. Çünkü genelde gece yapılan ibadetler riya ve nifaktan uzaktır. Mü'min gece ve gündüzü Allah'a itaatte harcamadığı takdirde utanmaz mı? Öyleyse akıllı olan Allah'a itaat edip insanlar arasında farklı bir şekilde ortaya çıkmamalı. Noksanlıklardan münezzeh olan Allah bundan sonra **"Ben tüm günahları bağışlarım"** dediği halde bir mü'mine gizli veya açıktan günah işlemek nasıl yakışsın ki! Yüce Allah, bağışlama isteğine inanmayı emretmeden önce tüm günahları bağışlayacağını söylüyor ki yaptığı günahların çokluğundan dolayı kimse umutsuzluğa kapılmasın.

"Ey kullarım! Eğer öncekileriniz, sonrakileriniz, insanların ve cinlerinizin tümü bir yerde toplansalar, sonra benden istekte bulunsalar..." buyruğu; kulların, Allah'tan isteklerini çoğaltmalarına ve çok istemelerine isteklerini kısıtlayıp az istememelerine dikkat çekiyor. Çünkü Allah'ın yanındakiler eksilmez ve hazineleri tükenmez. Hiç kimse harcamanın, Allah'ın katındakileri eksilteceğini sanmasın. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem başka bir hadiste şöyle buyurmaktadır:

"Allah'ın elleri doludur. Gece gündüz harcaması onu eksiltmez. Görmüyor musunuz? Yüce Allah yeri ve gökleri yarattığı günden beri harcıyor. Buna rağmen yanındakiler eksilmedi." Bunun sırrı; Allah'ın kudretinin daima yaratmaya elverişli olmasıdır. Allah'ın gücünde acizlik ve eksiklik olmaz. İmkânlar sınırlanmaz ve bitmez.

"Denize batırılan iğnenin denizden eksilttiği su miktarından başka..." Bu, daha iyi anlamamız için getirilen bir misaldir. Yani Yüce Allah'ın tüm istekleri vermesi O'nun yanındakilerden bir şey eksiltmez.

“İşte bunlar sizin amellerinizdir. Onları sizin için hesaplıyorum; sonra karşılığını size vereceğim. Artık kim hayır görürse Allah’a hamd etsin.” Yani kimse itaatini ve ibadetini kendi ameline dayandırmıyın, Allah’ın başarılı kılmasına dayandırıp bundan dolayı Allah’a hamd etsin.

“Kim de hayırdan başkasını görürse...” Burada Yüce Allah: “Kim şer görürse” demedi. Yani kim en üstünden başkasını karşısında görürse sadece kendini kınasın. Allah en iyi bilendir.

ZENGİNLER SEVAPLARI ALIP GÖTÜRDÜLER

YİRMİ BEŞİNCİ HADİS ذهب أهل الدثور بالاجور

عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالُوا لِلنَّبِيِّ ﷺ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأَجُورِ؛ يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيُصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: «أَوْ لَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تُصَدِّقُونَ؟ إِنَّ لَكُمْ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٍ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٍ عَنْ مُنْكَرٍ صَدَقَةٌ، وَفِي بَضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيَأْتِي أَحَدُنَا شَهْوَتُهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: «أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ أَكَانَ عَلَيْهِ وَزْرٌ؟ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ» [رواه مسلم]

25 – Ebu Zer radiyallahu anh şöyle der: Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in sahabilerinden bazıları gelip Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e şöyle dediler: “Ey Allah’ın Resülü! Mal mülk sahipleri tüm sevapları alıp götürdüler. Namaz

kıldığımız gibi namaz kılıyor, oruç tuttuğumuz gibi oruç tutuyorlar. Mallarının fazlasıyla da sadaka veriyorlar.”

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurdu:

“Allah size de sadaka yapacağınız şeyler vermedi mi? Şüphesiz her tesbih (Sübhanallah) sizin için bir sadakadır, her tekbir (Allah’u Ekber) bir sadaka, her tahmid (Elhemdülillah) bir sadaka, kötülükten sakındırmanız bir sadaka ve eşinizle cinsel ilişkide bulunmanız bir sadakadır.” Bunun üzerine sahabiler:

“Ya Resulullah! Bizden biri şehveti için eşiyle ilişkide bulunduğu kendisine sevap mı var?” dediler. Allah Resülü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Ne dersiniz? Eğer haram yoldan şehvetini tatmin ederse günaha girmez mi? Aynı şekilde şehvetini helal yoldan tatmin ettiğinde kendisine sevap vardır.” (Müslim)

Bu hadiste tesbih ve diğer zikirlerin, iyiliği emretme, kötülükten sakındırma ve mübah şeylerde niyet getirmenin faziletine dikkat çekiyor.

Çünkü taatler niyetle sadakaya dönüşür.

Yine bu hadis gösteriyor ki, fetva verecek kişi, soru soranın durumunu bilir, kızmayacağını anlar ve edepsizlik olmayacağı durumlarda konuyu aydınlatmak ve delili tamamlamak için fetva isteyene soru sorması ve kapalı kalan bazı meselelerde âlimin delil getirmesi caizdir.

“İyilik emretmeniz bir sadaka, kötülükten sakındırmanız bir sadakadır” buyruğu, iyiliği emretme ve kötülükten sakındırmanın her birinin sadaka olma hükmü, tesbih ve sonrasında gelen zikirlerin sadaka olmasından daha kuvvetli olduğunu gösteriyor. Çünkü iyiliği emretme ve kötülükten

sakındırma farz-ı kifayedir. Hatta bazı durumlarda farz-ı ayn³³ oluyor.

Nafile ibadet yerine geçen zikir ise böyle değildir. Farzların sevabı nafilelerin sevabından çok daha fazladır. Tıpkı Yüce Allah’ın kudsi bir hadiste buyurduğu gibi: **“Kulum, kendisine farz kıldığımdan daha sevimli bir şeyle bana yaklaşmaz”** (Buhari)

Bazı âlimler; farzın sevabının nafilenin sevabından yetmiş kat fazla olduğunu belirtip bunu hadisle desteklemişler.

“Eşinizle cinsel ilişkide bulunmanız sadakadır.” Daha önce de geçtiği gibi helaller niyetle sadaka hükmüne geçer. Kişi cinsel ilişki ile eşinin hakkını yerine getirme, onunla güzel muamelede bulunma veya salih bir evlat isteme; kendini veya eşini iffetli kılma veya bunlara benzer uygun amaçları niyet ederse ilişki ibadet hükmüne geçer.

“Ya Resulullah” Bizden biri şehveti için eşiyle ilişkide bulunduğu kendisine sevap mı var?” dediler. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de: **“Ne dersiniz? Eğer haram yoldan şehvetini tatmin ederse günaha girmez mi? ...”** buyurdu.

Bu ifade kıyasın caiz olduğunu gösteriyor. Bu şekilde bir meseleyi başka bir meseleyle karşılaştırıp hüküm çıkarmak âlimlerin yoludur. Ancak Zahiriler buna karşı çıkmışlar. Tabiinler ve onlar gibi düşünenlerden, kıyasın yerilmesiyle ilgili nakledilen müctehid fakihlerin bilip uyguladığı kıyas değildir. Yerilen kıyas, ters kıyas denilen kıyas türüdür. Usul âlimleri, kıyasla amel edilip edilmeyeceği hususunda farklı görüşler belirtmişlerdir. Kıyasla amel edilebileceğini savunan âlimler bu hadisi delil olarak getirmişler.

33. Herkesin yapması gereken farz türü

İNSANLARIN ARASINI DÜZELTMEK,
ARALARINDA ADALETLE HÜKÜM VERMEK
VE ONLARA YARDIM ETMENİN FAZİLETİ

YİRMİ ALTINCI HADİS

فضل الإصلاح بين الناس والعدل بينهم وعانتهم

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ تَعْدِلُ بَيْنَ اثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَبِكُلِّ خَطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَتُمْيِطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ» [رواه البخاري ومسلم]

26- Ebu Hureyre radiyallahu anı'n rivayetine göre Resulullah sallallahu aleyhi vesellem şöyle buyurdu: "Güneşin içinde doğduğu her günde insan vücudundaki her bir eklem için bir sadaka gerekir. İki kişi arasında adaletli davranman sadakadır. Bir kimseye yardım edip onu ve eşyasını bineğine bindirmen sadakadır. İnsanları rahatsız eden şeyleri yoldan kaldırman sadakadır." (Buhari-Müslim)

Müslim'in Sahih'inde geçtiğine göre eklem manasına gelen "sülame" kelimesi aslında el, parmak ve ayak eklemleri için kullanılmıştır.

Bazı âlimler de "Burada geçen sadakanın vacip ve muhakkak verilmesi gereken sadaka değil, teşvik edip sakındıran sadakadır." demişlerdir.

"İki kişi arasında adaletli davranman sadakadır" ifadesinden kast edilen, adaletle hükmedip aralarını düzeltmendir.

Müslim'in rivayet ettiği başka bir hadiste Resulullah sallallahu aleyhi vesellem şöyle buyuruyor: "Her gün her birinizin tüm eklemlerine karşılık sadaka gerekir. Her tesbih bir sadakadır. Her tehlil bir sadakadır. Her tekbir bir sadakadır. İyiliği emr etmek bir sadaka, kötülüğü men etmek bir sadakadır. Tüm bu sadakaların yerine kılınan iki rekât Duha namazı yeterli gelir."

Yani tüm aza ve eklemlere gerekli olan sadakalar yerine kılınan iki rekât Duha namazı yeterli olur. Çünkü namaz, vücuttaki tüm azaların amelidir. Bir kimse namaz kıldığında tüm azalar görevini yapmış olur. Allah en iyi bilendir.

İYİLİK GÜZEL AHLAKTIR

YİRMİ YEDİNCİ HADİS

البر حسن الخلق

عَنِ النَّوَاسِ بْنِ سَمْعَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ وَكَرِهْتَ أَنْ يَطْلُعَ عَلَيْهِ النَّاسُ» [رواه مسلم]

وَعَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبُدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «جِئْتَ تَسْأَلُ عَنِ الْبِرِّ؟» قُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ: «اسْتَفْتِ قَلْبَكَ؛ الْبِرُّ مَا أَطْمَأْنَنْتَ إِلَيْهِ النَّفْسُ وَأَطْمَأَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ، وَالْإِثْمُ مَا حَاكَ فِي نَفْسِكَ وَتَرَدَّدَ فِي الصَّدْرِ، وَإِنْ أَفْتَاكَ النَّاسُ وَأَفْتَوْكَ» [حديث حسن، رواه في مسندي الإمامين أحمد بن حنبل، والدارمي بإسناد حسن]

27 – Nevvas bin Sem'an'dan rivayet edildiğine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“İyilik güzel ahlaktır, kötülük ise nefsinde gidip gelecek rahatsızlık veren ve insanların haberdar olmasını istemediğin şeydir.” (Müslim)

Vabise bin Ma'bed radiyallahu anh şöyle der: *Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanına gittiğimde bana: “İyilik hakkında sormak için mi geldin?” buyurdu. “Evet” dedim. Bana: “Kalbine danış. İyilik kalbin ve nefsin kendisinde huzur bulduğu şeydir. Kötülük ise nefsi rahatsız eden ve kalpte gidip gelendir. İnsanlar bu konuda sana fetva verseler de sonra tekrar başka fetva verirler.”*³⁴

“İyilik güzel ahlaktır.” Yani güzel ahlak iyiliğin en büyük özelliklerindendir. Nitekim “Hac Arafedir” buyurulmuştur. İyilik; sahibini saygıdeğer kılar, Allah'a itaatkâr olanı iyiler arasına katar. Güzel ahlaktan kasıt ise, muamelelerinden insafli davranmak, hükümlerde adaletli olmak, çalışmalarında yumuşak davranmak, ikramda bulunmak gibi amellerdir.

Yüce Allah çeşitli ayetlerde şöyle buyuruyor:

“Gerçek müminler ancak o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir, ayetleri okunduğu zaman imanlarını arttırır. Yalnızca Rablerine tevekkül ederler. Onlar ki, namazı gereği gibi kılarlar ve kendilerine rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcarlar. İşte gerçekten mü'min olanlar onlardır. Onlara Rablerinin katında dereceler vardır, bağışlanma ve değerli rızık vardır.” (Enfal: 2-4)

“Bunlar, o tövbekâr olanlar, o ibadet edenler, o hamd edenler, o oruçlular, o rükua varanlar, o secdeye kapananlar, iyiliği emredip, kötülükten vazgeçirenler, Allah'ın hududunu koruyanlar, emirleriyle yasaklarının ölçülerine riayet edenlerdir. Müjde ver o mü'minlere, müjde!” (Tevbe: 112)

“Gerçekten mü'minler kurtuluşa ermiştir. Onlar ki, namazlarında huşu içindedirler, onlar ki boş ve fayda-

34. Hasen bir hadistir. İmam Ahmed bin Hanbel ve İmam Daremi'nin Müs-ned'lerinden hasen isnadla aktardık.

sız şeylerden yüz çevirirler, onlar ki zekâtlarını verirler, onlar ki iffetlerini korurlar. Yalnız eşleri ve carieleriyle ilişki kurarlar. Çünkü bunu yapanlar ayıplanmazlar. Şu halde kim bunun ötesine gitmeyi isterse işte bunlar haddi aşan kimselerdir. O mü'minler üzerlerindeki emaneti gözetirler, verdikleri sözleri tam tamına tutarlar. Namazlarını titizlikle muhafaza ederler. İşte onlar (cennete) varis olanlardır" (Mü'minun: 1-10)

"O çok merhametli Allah'ın has kulları onlar ki, yer yüzünde tevazu ile yürürler ve cahil kimseler kendilerine laf attığı zaman incitmeksizin "Selam" deyip, geçerler. Onlar ki Rablerine secdeler ve kıyamlar ederek yatarlar. Onlar ki şöyle derler: "Cehennem azabını üzerimizden sav! Doğrusu onun azabı geçici bir şey değildir. Orası gerçekten ne kötü bir uğrak, ne kötü bir konaktır." Harcadıklarında ne israf ne de cimrilik ederler; ikisi arasında orta bir yol tutarlar. Yine onlar ki Allah ile beraber başka bir ilaha yalvarmazlar, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina etmezler. Bunları yapan günahlarının cezasını bulur. Kıyamet günü azabı kat kat olur ve orada alçaltılmış olarak temelli kalır. Ancak tövbe ve iman edip iyi davranışlarda bulunanlar başka; Allah onların kötülüklerini iyiliklere çevirir.

Allah çok bağışlayandır, çok merhamet sahibidir. Her kim tövbe edip iyi davranış gösterirse, şüphesiz o tövbesi kabul edilmiş olarak Allah'a döner. Onlar yalan şahitlik etmezler, boş bir şeye rastladıklarında vakar ile oradan geçip giderler. Kendilerine Rablerinin ayetleri hatırlatıldığında ise, onlara karşı sağır ve kör davranmazlar. Onlar, "Ey Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takva sahiplerine önder kıl" derler. İşte onlar, sabretmelerine karşılık cennetin en yüksek makamları ile mükâfatlandırılacaklar, orada hürmet ve

selamla karşılanacaklardır. Orada ebedi kalacaklar, orası ne güzel bir konak ve ne güzel bir makamdır. De ki: "Sizin duanız olmasaydı Rabbim size değer verir miydi? Fakat siz gerçekten yalanladınız; artık bunun azabı da kaçınılmaz olacaktır." (Furkan: 63-77)

Artık her kim halinden anlamazsa kendini bu ayetlere arz etsin. Ayetlerde geçenlerin tümünün bulunması güzel ahlak, tümünün bulunmaması kötü ahlakın alametidir. Sözü geçen özelliklerin bir kısmı var, bir kısmı yoksa biraz güzel ahlak biraz kötü ahlak vardır. Öyleyse var olan özellikleri korumak yok olanları elde etmeye çalışmak gerekir.

Hiç kimse güzel ahlakı, sadece yumuşak huyluluktan, çirkinlik ve günahların terk edilmesinden ibaret sanmasın. Bunları yapan ahlakını arındırır. Ancak güzel ahlak, mü'minler için saydığımız özellikler ve mü'minlerin ahlakıyla ahlaklanmaktır.

Eziyetlere tahammül etmek de güzel ahlaktır. Buhari ve Müslim'in Sahih'lerinde rivayet edildiğine göre: "Bir bedevi Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in boynunda iz bırakana kadar elbisesini çekti ve "Ya Muhammed! Emret de senin yanındaki Allah'ın malından bana versinler" dedi. Bunun üzerine Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem dönüp ona baktı, sonra gülümsedi ve ona verilmesini emretti."

"Kötülük ise nefsinde gidip gelerek rahatsızlık veren ve insanların haberdar olmasını istemediğin şeydir." Yani kötülük öyle bir şeydir ki kalpte nefret uyandırır. İşte bu, kötülüğü iyilikten ayırmak için tutunulması gereken bir kaidedir. Günah kalbe rahatsız veriyor ve günah işleyen, insanların günahından haberdar olmasını istemiyor. Burada insanlardan kasıt tüm insanlar veya topluluklar değil örnek ve seçkin kişilerdir. İşte kötülük budur. Onu terk et. Allah en iyi bilendir.

SÜNNETE TUTUNMANIN GEREKLİLİĞİ

YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS

وجوب لزوم السنة

عَنْ أَبِي نَجِيحٍ الْعُرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَوْعِظَةً وَجَلَّتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنَّهَا مَوْعِظَةٌ مُودَّعٌ فَأَوْصِنَا، قَالَ: «أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَالسَّمْعِ، وَالطَّاعَةِ، وَإِنْ تَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ عَبْدٌ، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسِيرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ عَصُوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ

بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ» [رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن صحيح]

28 – Ebu Necih İrbad bin Sariye radiyallahu anh'dan rivayetle kendisi şöyle der: Bir gün Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem bize öyle etkileyici bir nasihatte bulundu ki kalpler ondan titriyor, gözler yaş akıtıyordu. “Ey Allah'ın Resulü! Bu nasihatler ayrılacak olan birinin nasihatine benziyor. Öyle ise bize tavsiyelerde bulun” dedik. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Size, Allah'tan korkmanızı ve başınıza bir köle dahi tayin edilse, dinleyip itaat etmenizi tavsiye ediyorum. Sizden her kim yaşarsa büyük ihtilaflar görecektir. O zaman size gerekli olan; benim sünnetime ve raşid yol gösterici halifelerin sünnetine sarılmaktır. Azı dişlerinle tutarak sarılın. Dinde çıkarılan yeni şeylerden kaçının. Muhakkak tüm bid'atler sapkınlıktır. (Tirmizi- Ebu Davud)

Bu hadisin başka yollardan gelen rivayetlerinde şöyle buyuruyor: “*Bu nasihat veda eden birinin nasihatine benziyor, bizi neyle mükellef tutacaksınız?*” Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de: “*Sizi; gecesini gündüz gibi aydınlık olan bir yol üzere bırakıyorum. Sadece helak olan bu yoldan sapar.*” buyurdu.

“Etkileyici bir nasihat”ten kast edilen: Bize ulaşmış kalbimize tesir eden nasihatıdır. “Kalpler ondan titriyor.” Yani kalpleri korkutuyor. “Gözler yaş akıtıyor.” Yani bu nasihat, sanki bir korkutma ve tehdidin yerini tutuyor.

“Size, Allah'tan korkmayı... dinleyip itaat etmeyi tavsiye ediyorum.” Yani sizden, emir sahiplerini dinleyip itaat etmenizi tavsiye ediyorum.

“Başınıza bir köle dahi tayin edilse” ifadesi bazı rivayetlerde: “Habeşli bir köle” şeklindedir. Bazı âlimler bununla ilgili şöyle demişler: “Aslında köle vali olmaz, ama köle vali olmazsa da³⁵ burada örnek olarak söylenmiştir.”

Nitekim Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem bir hadiste şöyle buyurmaktadır. “*Kim ki bağırtlak kuşunun yuvası kadar bir mescid yaparsa Allah onun için cennete bir ev yapar.*” Kuş yuvası her ne kadar mescid olamazsa da yukarıda belirtildiği gibi burada örnek olarak getirilmiştir. İhtimaldir ki Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem, durumların bozulacağından, yöneticiliğin ehil olmayanların eline geçeceğinden,

35. Kölelerin, efendilerinin emri altında oldukları düşünüldüğünde neden karar verme seviyesinde olan yöneticiliğe elverişli olmadıkları anlaşılır. Çev.

hatta yöneticiliğe kölelerin getirileceğinden haber vermiştir. Bu durumda hadiste geçen “Dinleyin ve itaat edin” emri iki zarardan hafif olanı tercih etmek içindir. Hafif olan zarar; daha büyük fitnelere sebebiyet vermemek için yöneticiliği caiz olmayanların yöneticiliğine sabretmektir.

“Sizden her kim yaşarsa büyük ihtilaflar görecektir.”

Bu ifade Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in mucizelerinden birini gösteriyor. Sahabilerine, kendisinden sonra meydana gelecek ihtilafları ve münkerin galip gelişini haber veriyor. Olacakları ayrıntısıyla biliyordu; ama her bir sahabiye tek tek açıklama yapmamış, genel olarak sahabileri sakındırıyordu.

“Sünnetime sarılın.” Burada kast edilen apaçık yoldur.

“Raşid ve yol gösterici halifelerin sünneti.” Yani hidayetini kendilerini sardığı dört halifenin sünneti. Onlar: Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali (Allah hepsinden razı olsun)

İki durumdan dolayı Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem Raşid halifelerin sünnetine sarılmayı emrediyor.

Birincisi: Meseleler hakkında görüş belirtme seviyesinde olmayanların halifeleri taklit etmesi.

İkincisi: Sahabilerin bir konuda ihtilafı durumunda halifelerin görüşünün tercih edilmesi.

“Dinde çıkarılan yeni şeylerden kaçın.” Bil ki çıkarılan yeni şeyler iki kısımdır:

Birincisi: Şeriatte herhangi bir aslı olmayan şeyler ki, bunlar batıl olup verilmiştir.

İkincisi: Benzeri benzere hamlederek çıkarılan yeni şeyler. Bu kısma itiraz edilmez. Çünkü “Bid’at” ve “Yeni çıkarılan” kelimeleri sadece bu isimlerinden dolayı değil, sünnete muhalif olma ve sapkınlığa sebebiyet veren manalarından dolayı yeriliyorlar. Nitekim teravih namazının tümünün cemaatle kılınması hakkında Hz. Ömer radiyallahu anı “Bu ne güzel bid’attir.” demiştir.

CENNETE KOYACAK AMELLER

YİRMİ DOKUZUNCU HADİS

ما يدخل الجنة

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنِ النَّارِ، قَالَ: «لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيْسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ: تَعْبُدُ اللَّهَ لَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ» ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ؟: الصَّوْمُ جَنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ» ثُمَّ تَلَا: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ حَتَّى بَلَغَ ﴿يَعْمَلُونَ﴾ ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ؟ قُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ» ثُمَّ قَالَ: «أَلَا أَخْبِرُكَ بِمَلَكَ ذَلِكَ كُلِّهِ؟ فَقُلْتُ: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ، وَقَالَ: «كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا» قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَإِنَّا لَمُؤَاخِذُونَ بِمَا

نَتَكَلَّمُ بِهِ ؟ فَقَالَ : «ثَكَلْتَكِ أُمُّكَ وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسُ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ - أَوْ قَالَ : (عَلَى مَنَاخِرِهِمْ) - إِلَّا خَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ» [رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح]

29 – Muaz bin Cebel radiyallahu anh'dan rivayetle kendisi şöyle der:

“Ey Allah'ın Resulü! Beni cennete koyacak ve cehennemden uzaklaştıracak bir amel bana haber ver.” dedim. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyurdu:

“Şüphesiz büyük bir şey istedin. Ancak bu, Yüce Allah'ın kendisine kolaylık sağladığı kişiye kolay gelir: Allah'a ibadet edip hiçbir şeyi O'na ortak koşmazsın, namazını dosdoğru kılıp zekâtını verirsin. Ramazan orucunu tutar Allah'ın evini ziyaret edersin.” Sonra şöyle buyurdu:

“Sana hayır kapılarını göstereyim mi? Oruç kalkandır. Suyun ateşi söndürdüğü gibi sadaka ve kişinin gece kıldığı namaz günahları söndürür (yok eder)” Sonra şu ayetleri okudu:

“Onlar (gece namazı için) yataklarından kalkıp korku ve ümit içinde Rablerine dua ederler ve kendilerine verdiğimiz rızıktan hayır yolunda sarf ederler. Artık yapmakta olduklarına bir karşılık olarak onlar için göz aydınlığı olacak olan (nimetler)den nelerin saklandığını kimse bilmez.” (Secde: 16,17)

Sonra şöyle buyurdu:

“Sana işin başını, direğini ve hörgücünün zirvesini bildireyim mi?”

“Evet ey Allah'ın Resulü” dedim. Şöyle buyurdu:

“İşin başı İslam'dır, direği namazdır ve hörgücünün zirvesi cihattır.” Sonra: “Sana tüm bunların özünü bildireyim mi?” dedi. “Evet, ey Allah'ın Resulü” dedim. Bunun üzerine dilini tutup şöyle buyurdu:

“Buna sahip çık.” Dedim ki:

“Ey Allah'ın Nebisi! Biz dilimizle konuştuklarımızdan sorumlu tutulacak mıyız?” Şöyle buyurdu:

“Anne seni yitirsin. İnsanları yüz üstü (ya da ‘burunları üzere’ dedi) cehenneme sürükleyen dillerinin kazandıklarından başka bir şey midir?” (Tirmizi)

“Şüphesiz büyük bir şey istedin. Ancak bu, Yüce Allah'ın kendilerine kolaylık sağladığı kişiye kolay gelir.” Yani Allah'ın kendisini başarıya ulaştırdığı kişiye kolaydır. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem Muaz radiyallahu anh'a, dini Allah'a has kılarak Allah'a ibadeti gösteriyor. “Allah'a ibadet edip hiçbir şeyi O'na ortak koşmazsın” buyuruyor. Sonra: “Namazı dosdoğru kılarısın.” diyor. Namazın dosdoğru kılınması en mükemmel şekilde yerine getirilmesidir.

Bundan sonra Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem zekât, oruç ve hac gibi İslam'ın esaslarını zikrediyor. Ardından: “Sana hayır kapılarını göstereyim mi? “Oruç kalkandır” buyuruyor. Burada oruçtan kasıt Ramazan orucunun dışındaki tutulan oruçlardır; çünkü Ramazan orucu hadisin başında geçmişti. Amaç çok orucun tutulmasıdır. Orucun kalkan olması seninle ateş arasında bir engel ve koruma olmasıdır.

“Sadaka hataları söndürür (yok eder).” Burada sadakadan kastedilen zekattan ayrı olarak verilen sadakadır.

Sonra “Kişinin gece kıldığı namaz” diyerek şu ayetleri okudu: “Onlar (gece namazı için), yataklarından kalkıp korku ve ümit içinde Rablerine dua ederler ve kendileri-

ne verdiğimiz rızıklardan hayır yolunda sarf ederler. Artık yapmakta olduklarına bir karşılık olarak onlar için göz aydınlığı olacak (nimetler) den nelerin saklandığını kimse bilmez.” (Secde: 16, 17) Yani bir kimse gece kalkıp uykusunu bırakarak namaz kılsa, ardından Rabbinden dilediğini istese, karşılığı Yüce Allah’ın şu ayette buyurduğu olacaktır.

“Artık yapmakta olduklarına bir karşılık olarak onlar için göz aydınlığı olacak olan (nimetler)den nelerin saklandığını kimse bilmez.” (Secde: 17)

Bazı rivayetlerde şöyle buyruluyor:

“Yüce Allah, gece karanlığında kalkıp namaz kılanlarla övünerek: “Bakın şu kullarıma, benim dışımda hiç kimse kendilerini görmediği halde gece karanlığında kalkmış namaz kılıyorlar. Sizi şahit tutuyorum ki cenneti onlara helal kıldım.” buyuruyor.”

Sonra Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem **“Sana işin başını... haber vereyim mi?”** buyuruyor. Burada Allah Resulü işi deveye benzetiyor ve İslam’ı işin başı sayıyor. Çünkü hiçbir canlı başsız yaşayamaz.

“Direği namaz” bir şeyin direği onu ayakta tutandır. Kişide direk (namaz) olmadan ibadette istikrarlı olamaz.

“Hörgücünün zirvesi cihaddır.” Her şeyin zirvesi en yüksek noktasıdır. İşin kendisine benzetildiği devenin hörgücünün zirvesi ve en uç noktasıdır. Amellerden hiçbirisi cihada karşılıklı gelemez. Nasıl ki Ebu Hureyre radiyallahu anı’dan gelen bir rivayette kendisi şöyle diyor: **“Adamın biri Allah Resulüne gelip “Bana cihada denk gelecek bir amel göster.” dedi. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem:**

“Cihada denk bir amel bulamıyorum” buyurduktan sonra şöyle dedi:

“Bir mücahid cihad için evinden çıktığında (dönene kadar) mescide girip durmadan namaz kılip ara vermeden oruç tutabilir misin?” Adam: “Kim buna güç yetirebilir ki” dedi.

“Sana tüm bunların özünü bildireyim mi?” buyurdu.

“Evet, ey Allah’ın Resulü” dedim. Bunun üzerine dilini tutup şöyle buyurdu. **“Buna sahip çık...”** Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem önce onu, küfürle cihad etmeye teşvik ediyor sonra büyük cihada gönderiyor ki, o da nefis ile cihaddır. Onu, kendisine zarar veren ve helak eden konuşmadan men ediyor ve insanların çoğunun ateşe girmelerini sebebinin dilleri olduğunu belirtiyor.

Şöyle buyuruyor: **“Annen seni yitirsin ey Muaz! İnsanları yüz üstü (ya da “burunları üzeri” dedi) cehenneme sürükleyen dillerinin kazandıklarından başka bir şey midir?”**

Daha önce geçmiş olup müttetikun aleyh olan³⁶ bir hadis-i şerifte **“Allah’a ve ahiret gününe inanan hayır söylesin veya sussun.”** buyurulmuştur.

Diğer bir hadiste de: **“Kim bana iki çenesi arasındaki ve iki bacağı arasındakine kefil olursa ben de onun cennete gireceğine kefil olurum.”** buyuruluyor.

36. Müttetikun aleyh: Buhari ve Müslim’in ortak rivayet ettiği hadis. Çev.

YÜCE ALLAH'IN HAKLARI

OTUZUNCU HADİS

حقوق الله تعالى

عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخَشَنِيِّ جُرْثُومِ بْنِ نَاشِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ
رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا
تُضَيِّعُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَحَرَّمَ أَشْيَاءَ فَلَا
تَنْتَهِكُوهَا، وَسَكَتَ عَنْ أَشْيَاءَ رَحْمَةً لَكُمْ غَيْرَ نَسْيَانٍ فَلَا
تَبْحَثُوا عَنْهَا» [حديث حسن، رواه الدارقطني، وغيره]

30 – Ebu Sa’lebe el-Huşeni’nin rivayetine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Yüce Allah bazı şeyleri farz kılmış, onları ihmal etmeyin. Bazı sınırları çizmiş onları aşmayın. Bazı şeyleri haram kılmış onlara girmeyin. Size rahmet olarak ve unutmaksınız bazı şeylerin hükmünü açıklamamış, onların ardına düşmeyin.” (Darekutni ve başkaları rivayet etmiş)

Yüce Allah’ın hakkında bir şey bildirmediği konularda araştırmaya girmenin yasaklanması Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şu hadisiyle de uygunluk arz ediyor:

“Sizi serbest bıraktığım konularda beni kendi halime bırakın; çünkü sizden öncekileri, çok soru sormaları ve

peygamberlerine muhalefet etmeleri helak etti.”

Bununla ilgili bazı âlimler şöyle diyor:

“İsrail oğulları çok soru sorar kendilerine cevap verilirdi. Talep ettikleri kendilerine verilirdi. Ta ki bu durumları onlar için bir imtihan oldu ve helak olmalarına sebep oldu.”

Sahabiler de bunu anladılar ve gerekli olan şeylerin dışında soru sormaktan vazgeçtiler. Artık istiyorlardı ki bedevi Araplar gelip Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e sorular sorsun, bu vesileyle onlar da dinlesin ve anlasınlar.

Hatta bazıları bu konuda çok ileri gidip: “Bir olay meydana gelmeden onun hakkında âlimlere soru sormak caiz değildir.” dediler.

Selef âlimlerinden bazıları bunun gibi; “Bir durum gerçekleşmeyene kadar soru sormayın” demişler.

Ancak âlimler, bu şekilde ilmin gidip kaybolmasından korktuklarında konuları asıllarına göre tertip edip fer’i hükümleri belirlediler. Bir düzene koyup yazıya geçirdiler.

HAKİKİ ZÜHD

OTUZ BİRİNCİ HADİS

الزهد الحقيقي

عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ:
جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ ذُلِّي عَلَى عَمَلٍ
إِذَا عَمَلْتُهُ أَحَبَّنِي اللَّهُ وَأَحَبَّنِي النَّاسُ؛ فَقَالَ: «ارْزُقْ فِي الدُّنْيَا
يُحِبَّكَ اللَّهُ، وَارْزُقْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحِبَّكَ النَّاسُ» [حديث حسن،

رواه ابن ماجه، وغيره باسناد حسن]

31 – Ebu Abbas Sehl bin Sa'd es-Saidi radiyallahu anhu şöyle diyor: “Bir adam Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’e gelip şöyle dedi. “Ey Allah’ın peygamberi! Bana öyle bir amel göster ki, onu yaptığımda Allah da beni sevsin, insanlar da beni sevsin.” Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu: “Dünyaya önem verme ki Allah seni sevsin. İnsanların yanındakine rağbet etme ki insanlar seni sevsinler.” (İbn-i Mace)

Bil ki Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem dünyayı küçümsemeye ve önem vermemeye teşvik ediyor. Bir hadisi şerifte buyuruyor: “Dünyada bir garip veya bir yolcu gibi ol.”

Başka bir hadiste: “Dünya sevgisi tüm hataların anasıdır.” buyuruyor.

Bir diğer hadiste de: “Şüphesiz ki dünyayı önemseyenin kalbi dünya ve ahirette rahat olur. Dünyaya rağbet edenin kalbi dünya ve ahirette rahatsız olur.”

Bil ki dünyada yaşayan herkes misafirdir ve elinde bulunan her şey ödünçtür. Misafir bir gün gidecek ve ödünç olanlar sahibine geri verilecek. “Dünya hazır bir maldır. İyi olan da kötü olan da ondan yer.” (Hz. Ali)

Dünya, Allah dostlarına sevimsiz, dünya ehline ise sevimlidir. Kim ki dünya ehline sevimli olan şeylerde onlara ortak olursa ondan nefret ederler.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem; soruyu soranı dünyayı terk etmeye ve önem vermemeye teşvik ediyor, buna karşılık olarak Allah’ın razı olduğunu gösteren Allah sevgisini vaad ediyor. Çünkü Allah’ın kulları sevmesi onlarda razı olması demektir. Yine soru sorana, insanların kendisini sevmesini istiyorsa insanların elindekine rağbet etmemeyi gösteriyor. Mal, dünya sevgisidir. İnsanların elinde, dünyalıklardan başka, kendisi için birbirinden nefret edecekleri ve birbiriyle yarışacakları bir şey yoktur.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

“Kimin endişesi ahiret olursa Allah onun işlerini düzene koyar, zenginliğini kalbine yerleştirir ve kendisi istemediği halde dünya onun ayağına gelir. Kimin endişesi dünya olursa Allah onun düzenini bozar, fakirliğini gözlerinin önüne koyar ve dünyadan, sadece kendisine takdir edilen verilir. Mutlu kimse nimetleri devamlı ve baki olanı, çürüyen ve sıkıntısı bitmeyene tercih eder.”

ZARAR VERMEK YOKTUR

OTUZ İKİNCİ HADİS

لا ضرر ولا ضرار

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ سَعْدِ بْنِ مَالِكِ بْنِ سِنَانِ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ
أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ» [حديث حسن، رواه
ابن ماجه، والدارقطني وغيرهما]

32 – Ebu Said Sa’d bin Sinan el-Hudri radiyallahu anh’ın rivayetine göre Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: “Zarar vermek ve zarara zararla karşılık vermek yoktur.” (İbn-i Mace-Darekutni)

Bil ki kardeşine zarar veren ona zulmetmiştir. Zulüm ise haramdır. Nasıl ki Ebu Zer radiyallahu anh’ın rivayet ettiği Kudsi Hadiste³⁷ şöyle buyuruluyordu: “Ey kullarım! Ben zulmü kendime haram kıldım ve onu sizin aranızda da yasakladım. Öyleyse birbirinize zulmetmeyin.”

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de bir hadis-i şerifte şöyle buyuruyor: “Muhakkak ki canlarınız, mallarınız ve namuslarınız birbirine haramdır.”

Bazı âlimler Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in “Zarar vermek ve zarara zararla karşılık vermek yoktur” buyruğu hakkında, “Hadiste geçen her iki ibare aynı anlamdadır” demişler.

37. Resulullah’ın, “Allah şöyle buyuruyor”, dediği hadise Kudsi Hadis denir. Çev.

İbn-i Habib, kelimeleri dil bilgisi açısından değerlendirdikten sonra: “Kimse kendisine verilmesini istemediği zararı başkasına vermesin ve kimseye bir başkasından dolayı zarar verilmesin” manasını veriyor.

Muhaysini adlı âlim de hadiste geçen “ed-Derere”nin; sana faydası olup komşuna zararı olan şey, manasında olduğunu söyler. Bu şekilde mana verilmesi güzeldir.

Başka âlimler de şöyle demişler: “ed-Derere” sana zarar vermeyene zarar vermek; “ed-Dirare” ise haksız yere sana zarar verene zarar vermendir. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şu buyruğu da bu hadise benzemektedir: “Sana emanet bırakanın emanetini geri ver. Sana ihanet edene ihanet etme!”

Bu hadisin de manası bazı âlimlere göre şöyledir: “Sana hıyanet edenden hakkını aldıktan sonra ona hıyanet etme!” Öyleyse ihanet, işin başında yapılandır. Ama cezalandırıldığı gibi cezalandıran ve sadece kendi hakkını alan hain değildir. Hain, haksız yere alan ve hakkından fazlasını alandır.

Fıkıh âlimleri, inkâr edilen hak konusunda farklı görüşler belirtmiştir. Şöyle ki; bir şahıs malını birinin yanına bıraksa, sonra yanına mal bırakılan kişi bu malı inkâr etse ve mal sahibi onun malını almaya imkân bulsa, kendi hakkı kadar alması caiz midir?

Bazı âlimler: “Sana emanet bırakanın emanetini geri ver ve sana ihanet edene ihanet etme!” hadisinden dolayı caiz değil demişler.

Bazıları da eline geçtiği takdirde kendi hakkı kadar almasının caiz olduğunu belirtip Hz. Aişe radiyallahu anha’nın

rivayet ettiği **Hind** ile **Ebu Süfyan**'ın kıssasını³⁸ delil olarak getirmişlerdir.

Tüm bunların yanı sıra doğru olan odur ki, hiç kimsenin kendi kardeşine -kardeşi ona zarar vermiş olsun veya olmasın- zarar verme hakkı yoktur. Sadece güç yetirdiğinde, helal olacak bir şekilde kendi hakkını alabilir. Sünnetin helal kıldığı şekilde olursa ne zulümdür, ne de zarar vermektir.

38. Hz. Aişe (radiyallahu anha) şöyle diyor: "Muaviye'nin annesi Hind, Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e gelip şöyle dedi: 'Ebu Süfyan cimri bir adamdır. (Nafakamız için) onun malından gizlice alabilir miyim?' Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem de "Sana ve çocuğuna yetecek kadar güzellikle al" buyurdu. (Buhari) Çev.

ŞAHİD GETİRMEK İDDİA SAHİBİNE, YEMİN İSE İNKÂR EDENE AİTTİR

OTUZ ÜÇÜNCÜ HADİS

الْبَيِّنَةُ عَلَى الْمُدَّعِي وَالْيَمِينُ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى رَجُلٌ أَمْوَالَ قَوْمٍ وَدِمَاءَهُمْ، لَكِنَّ الْبَيِّنَةَ عَلَى الْمُدَّعِي وَالْيَمِينَ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ» [حديث حسن،

رواه البيهقي وغيره هكذا، وبعضه في الصحيحين]

33 – **İbn-i Abbas** radiyallahu anh'ın rivayetine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu: "Şayet insanların her iddia ettikleri kendilerine verilseydi elbette birçok kişi bir kavmin mallarını ve canlarını iddia ederlerdi. Ama şahid getirmek iddia sahibine, yemin ise inkâr edene aittir." (Beyhaki)

Buhari ve Müslim'in **Sahih**'lerinde bu konuyla ilgili hadis şöyledir: "İbn-i Ebi Melike, İbn-i Abbas'ın şöyle yazdığını söyler: "Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem, hakkında dava açılanın yemin etmesine hükmetti."

Diğer bir rivayette Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem buyuruyor: "Eğer insanlara, iddia ettikleri verilseydi birçok kişi birçok kişinin canlarını ve mallarını iddia ederlerdi. Ama yemin, hakkında dava açılana aittir."

Bu hadis, hükümlerin kaynaklarından biri, tartışma ve çekişmelerde müracaat edilen en büyük merci' olup her davacının iddiasının verilemeyeceğini bildiriyor.

"Elbette birçok kişi bir kavmin mallarını ve canlarını iddia ederdi" buyruğu için bazı âlimler görüş beyan etmişler ve İmam Malik'in: "Vurulan kişi: 'Beni falan vurdu ya da falan benim katilimdir' dese sözüne itibar edilir" görüşünün çürütülmesi için delil olarak kullanmışlar. Bu âlimlere göre ağır bir hastanın, "Benim falan kişide şu kadar param var" sözüne itibar edilmediği gibi vurulan kişinin: "Benim katilim falandır" sözüne de itibar edilmemesi daha uygundur.

Aslında bu âlimlerin bu konuda İmam Malik'e karşı delileri yoktur. Çünkü İmam Malik kıssası ya da diyeti iddia sahibinin sözüne değil öldürme üzerine yapılan yeminlere dayandırıyor. Ama vurulan kişinin: "Benim katilim falandır" sözünü; iddia sahibinin iddiasını güçlendirecek zayıf bir delil olarak kabul ediyor. Kendilerine dava açılanlar -diğer zayıf delillerde olduğu gibi- edecekleri yeminlerle bu davadan kurtulurlar.

"Ama yemin, hakkında dava açılana aittir." Âlimler; mallarla ilgili anlaşmazlıklarda, yemin etmenin davalıya ait olduğu konusunda hemfikirdirler. Bunun dışındaki anlaşmazlıklarda ise farklı görüş belirtmişlerdir. Bazıları genel olarak hadisin zahiri manasına tutunarak boşanma, nikâh ve azat etme konularında kendisine dava açılan herkesin yemin etmesinin vacip olduğunu belirtmişlerdir. Şayet bu davalı yemin etmekten kaçınırsa davacı yemin eder ve iddiası kanıtlanmış olur. İmam Ebu Hanife şöyle diyor:

"Davalı; hakkında açılan nikâh, boşanma ve azatlık davalarının her biri için yemin eder. Eğer yemin etmekten kaçınırsa aleyhine açılan dava ispatlanmış olur. Ama had cezaları ile ilgili olarak davalıdan yemin etmesi istenmez."

KÖTÜLÜĞÜ NEHYETMEK İMANDANDIR

OTUZ DÖRDÜNCÜ HADİS النهي عن المنكر من الايمان

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: «مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ» [رواه مسلم]

34 – Ebu Said el-Hudri şöyle diyor: Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim: "Sizden her kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle düzeltsin (buğz etsin). Bu ise imanın en zayıfıdır." (Müslim)

Müslim bu hadisi Tarık bin Şihab'dan şöyle rivayet etmiş: "Bayram hutbesini bayram namazından önce okuyan ilk kişi Mervan'dır. Mervan namazdan önce hutbe okumaya başlayınca bir adam ona doğru gidip: 'Namaz hutbeden öncedir' dedi. Bunun üzerine Mervan: 'Namazın hutbeden önce kılınması şimdi burada terk ediliyor' dedi. Ebu Said: 'Bu adam görevini yaptı. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: "Sizden her kim bir kötülük görürse onu eliyle düzeltsin..." buyruğunu işittim." dedi.

Bu hadisin gösterdiğine göre bayram hutbesini namazdan önce ilk okuyan kişi Mervan'dır. Eğer denilse ki: Bu münkeri düzeltmede Ebu Said radiyallahu anı nasıl geri durmuş da bu adam müdahale etmiş. Denilir ki: Mervan hutbeye başladığında Ebu Said'in hazır olmama ihtimali vardır ki, adam itirazda bulunmuş. Sonra onlar konuşurken Ebu Said içeri girmiş. Veya orada hazır bulunduğu halde, karşı çıktığı takdirde kendisine işkence yapılacağı korkusuyla müdahale etmemiş. Çünkü bu korku olduğu durumda karşı çıkma sorumluluğu üzerinden kalkar. Veyahut Ebu Said karşı çıkacağı esnada adam acele davranıp karşı çıkmış. Ebu Said de ona destek vermiş. Allah en iyi bilendir.

Buhari ve Müslim'in ittifak ettikleri ve kitaplarında, "Bayram Namazı" bölümünde yer verdikleri diğer bir hadiste; Mervan Minbere çıkmak istediğinde Ebu Said onu elinden tutup geri çekmiş, ikisi konuştuktan sonra Mervan ona, biraz önce belirtilen cevabı vermiş. Bu iki farklı rivayetin farklı iki olayla ilgili olması da muhtemeldir.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in "Onu düzeltsin" buyruğu ümmetin icma'ına göre vacip olan bir emirdir. Çünkü Kur'an ve sünnet, iyiliği emretme ve kötülüğü yasaklamanın vacip olduğu hususunda mutabıktırlar. Bir kötülüğü değiştirmek de nasihat kapsamındadır ki "din nasihattir".

Ama Yüce Allah'ın: "Ey iman edenler! Siz kendinize dikkat edin. Siz doğru yolda olduğunuz takdirde yoldan sapanlar size zarar veremezler" (Maide: 105) ayeti, anlattıklarımıza muhalif değildir. Çünkü muhakkik âlimlerce kabul edilen doğru görüşe göre bu ayetin manası şöyledir: "Siz sorumlu tutulduğunuz şeyleri yerine getirdiğinizde sizin dışınızdakilerin ihmalkârlığı size zarar vermez. Yüce Allah'ın: "Hiç bir günahkâr, bir başkasının günah yükünü yüklenmez." (İsra:15) buyurması gibi. Durum böyle olduğuna göre

Müslüman'ın sorumluluğu iyiliği emredip kötülükten sakındırmaktır. Müslüman bu görevini yaptığında karşıdaki kabul etmezse Müslüman'a bir kınama söz konusu değildir. Çünkü onun üzerine farz olan iyiliği emredip kötülükten sakındırmaktır, kabul ettirmek değil. Allah en iyi bilendir.

Ayrıca iyiliği emredip kötülükten sakındırmak farz-ı kifayedir. Yeterli sayıda kişi bu görevi yerine getirirse sorumluluk toplumun geri kalanlarından da kalkar. Toplumun tümü bu vazifeyi terk ederse, özürsüz olarak terk edenlerin tümü günah işlemiş olur. Sonra bazı durumlarda bu görev farz-ı ayn oluyor. Örneğin bir yerde bu görevi yapmayı bilen sadece biri varsa veya kötülük sadece onunla ortadan kaldırılabiliyorsa veyahut biri, eşinin, çocuğunun veya hizmetçisinin bir kötülük işlediğini görüyorsa bu ona farz-ı ayn olur.

Yine âlimler şöyle diyorlar: "Kabul edilmez zannıyla iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma sorumluluğu kalkmaz. Tam aksine bu görevi yerine getirmek vaciptir."

Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Çünkü hatırlatmak (öğüt) mü'minlere fayda verir." (Zariyat: 55) Daha önce de geçtiği gibi kişiye farz olan iyiliği emredip kötülükten sakındırmaktır, kabul ettirmek değil.

Nitekim Yüce Allah da: "Peygambere düşen açık açık duyurmaktır." (Nur: 54) buyuruyor.

Yine konuyla ilgili olarak âlimler şöyle demişler: "İyiliği emredip kötülükten sakındıran kişinin mükemmel olması, emrettiğini yapan, yasakladığından sakınan olması şart değildir. Bilakis söylediklerinden farklı bazı davranışları olsa da kendisine farz olan söylemesidir. Çünkü bu konuda kişiye vacip olan iki şeydir: Biri; kendi nefesine emredip yasaklayacak, diğeri; başkasına emredip yasaklayacaktır. Birini yaptığında diğercinin sorumluluğu üzerinden kalkmaz."

Ayrıca âlimler: "İyiliği emredip kötülükten sakındırmak sadece idarecilere has bir görev değildir. Tam aksine her Müslümanın üzerine sabit bir haktır." demişlerdir. Ancak herkes emrettiğini ve yasakladığını bilerek bu görevi yapmalıdır. Eğer emredilip yasaklanan şeyler namaz, oruç, zina, içki vb. fiillerden, açıkça beli olan şeyler ise her Müslüman bu konuyu bilir. Ama söz ve amellerin inceliklerinden ve içtihat gerektiren konulardan ise avam halkın buna etkisi olmaz ve düzeltmekle yükümlü değildir. Bilakis bu âlimlerin sorumluluğundadır.

Âlimler de, üzerinde icma (görüşbirliği) olan konulara müdahale ederler. Üzerinde ihtilaf olan konularda ise müdahale sorumluluğu yoktur. Çünkü bu konuda var olan iki görüşten birine göre; her müçtehit, yaptığı içtihadı isabetli karar vermiştir. Birçok araştırmacı âlimin yanında tercih edilen görüş budur. Diğer görüşe göre; müçtehitlerin görüşlerinden isabetli olan sadece biridir, hatalı olan görüş bizce bilinmez. İsabet etmeyen müçtehit de günaha girmez. Ama âlimler ihtilaflı konularda, birine nasihat şeklinde doğru bulduğunu tavsiye edebilir. Böylece ihtilaftan kaçınılmış olur.

Şeyh Muhyiddin İmam Nevevi (rehimehullah) şöyle buyuruyor:

"Uzun zamandır iyiliği emretme, kötülükten sakındırma vazifesinin çoğu ihmal edilmiştir. Bu zamanda sadece bazı şekli çalışmalar kalmış. Oysa bu konu çok önemli olup işler onunla ayakta durur ve işin özüdür. Kötülükler çoğaldığında ceza, iyileri de kötülerini de kapsar. İnsanlar zulmedenlere engel olmadıklarında Allah'ın hepsini cezalandırması beklenir. Yüce Allah şöyle buyuruyor: "Allah'ın emrine aykırı davrananlar, başlarına bir bela gelmesinden veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar." (Nur: 63) Dolayısıyla ahirete talip olan ve Allah'ın rızasını

kazanmak için çalışan kişi konuya çok önem vermelidir; çünkü faydası büyüktür. Özellikle büyük bölümünün ihmal edildiği durumlarda, bu görevi yerine getirmenin faydası çok daha fazla olur. Rütbesinin büyüklüğünden dolayı, uyarılacak kişiden de korkulmamalı. Çünkü Yüce Allah: "Şüphesiz Allah kendi dinine yardım edene yardım edecektir" (Hac: 40)

Bil ki yapılan bu işin karşılığında alınacak sevap çekilecek sıkıntı oranındadır. Yine dostluk ve ahablıktan dolayı da iyiliği emretme, kötülükten sakındırma görevi terk edilmemeli. Çünkü gerçek dost, dünyalıkların eksilmesine sebep olsa da insanın ahiretinin kazanılmasına çalışan kişidir. Düşman ise dünyalık kazanmasına sebep olsa da insanın ahiretinin kaybedilmesine çalışan kişidir."

İyiliği emredip, kötülükten sakındıran kişi, amacına ulaşabilmek için bu görevini yumuşak bir üslupla yapmalıdır. Bu yüzden **İmam Şafî** (rehimehullah) şöyle demiştir: "Her kim kardeşini gizlice uyarırsa ona nasihat etmiş ve onu zinetlendirmiş olur. Kim de açıktan uyarırsa onu utandırmış ve ayıplamış olur."

Bu konuda insanların ihmalkâr davrandıkları noktalardan biri de; birinin kusurlu bir eşya veya hayvanın, kusurunu belirtmeden sattıklarını gördükleri halde buna karşı çıkmamaları ve müşteriye kusuru bildirmemeleridir. Oysa bu kusuru bilenler bunu bildirmekle yükümlüdürler. Çünkü din nasihattir, nasihat etmeyen aldatmıştır.

"Onu eliyle düzeltsin. Buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin. Buna da gücü yetmezse kalbiyle düzeltsin." Burada kalp ile düzeltmekten kasıt kalbiyle nefret etmektir. Bu ise kötülüğü ortadan kaldırmak ve düzeltmek değildir; ama gücü buna yetiyor demektir.

“Bu ise imanın en zayıf noktasıdır.” buyruğunun manası; -Allah en iyi bilendir- imanın meyvesinin en azıdır, şeklidir.

İyiliği emredip kötülükten sakındıran kişinin şüpheyile hareket edip araştırma, soruşturma, gizli gizli bilgi elde etme ve izinsiz evlere girme hakkı yoktur. Bilakis bir kötülükle karşılaştığında onu düzeltir. **İmam Maverdi** şöyle diyor: “İzinsiz evlere girme ve gizli gizli bilgi toplama hakkı yoktur. Ancak güvendiği biri ona; adamın biri bir adamı öldürmek için تنها bir yere götürmüş veya bir kadınla zina etmek için bir yerde yalnız kalmış, haberini verse durum değişir. Bu gibi durumlarda kötülük yapana ulaşip engellemek için araştırıp soruşturabilir.”

“Bu ise imanın en zayıf noktasıdır.” buyruğunun manasının; imanın meyvesinin en azıdır, şeklinde olduğu yukarıda geçmişti. Başka bir rivayette şöyle buyurulmuştur: “Bundan sonra hardal tanesi kadar iman yoktur.” Bundan sonra başka bir derece yoktur. Bu hadiste iman, İslam manasında kullanılmıştır.

Bu hadiste; öldürülmekten veya darp edilmekten korkan kimsenin üzerinden kötülüğü düzeltme sorumluluğunun kalktığının delili vardır. Selef ve halef âlimlerinden muhakkik âlimlerin görüşü de bu yöndedir. Ama aşırı olan bir gruba göre korksa da bu sorumluluk üzerinden kalkmaz.

İSLAM KARDEŞLİĞİ

OTUZ BEŞİNCİ HADİS

أخوة الإسلام

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَكْذِبُهُ، وَلَا يَخْفِرُهُ، أَلْتَقَوْا هَاهُنَا» -وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ- «بِحَسَبِ أَمْرٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ وَمَالُهُ وَعِرْضُهُ» [رواه مسلم]

35 – Ebu Hureyre radiyallahu anh'ın rivayet ettiğine göre Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır:

“Birbirinize haset etmeyin, birbirinizi kandırmayın, birbirinizden nefret etmeyin, birbirinize sırtınızı dönmeyin, birbirinizin satışı üzere satış yapmayın. Kardeşler olarak Allah'ın kulları olun. Müslüman Müslümanın kardeşidir; ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz, onu yalanlamaz, onu küçük düşürmez. (Üç kez göğsünü işaret ederek) takva buradadır. Kişinin, Müslüman kardeşini küçük düşürmesi şer olarak ona yeter. Müslümanın her şeyi; kanı, malı ve ırzı Müslümana haramdır.” (Müslim)

“Birbirinize haset etmeyin.” Haset etmek başkasında bulunan nimetin gitmesini temenni etmektir. Bu da haramdır. Başka bir hadiste şöyle buyruluyor: **“Hasetten kaçın; çünkü haset, ateşin odunu ya da otu yediği gibi iyilikleri yer.”** Gıpta ise; gıpta edilenin durumunda değişiklik istemeksizin aynı nimeti kendisine de dilemektir. Gıpta ve haset kelimeleri, manaları birbirine yakın olduğundan dolayı bazen birbirlerini yerine kullanılmışlardır.

Tıpkı sallallahu aleyhi ve sellem’in buyurması gibi: **“Sadece iki şeyde haset vardır.”** Yani iki şeyde gıpta vardır.

“Birbirinizden nefret etmeyin” Yani nefret ettirecek sebeplere el uzatmayın. Çünkü sevmek ve nefret etmek kalbi manalardır. İnsanın onları elde etmesi ve onlarda tasarrufta bulunmasına gücü yetmez.

Nitekim Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: **“Ey Allah’ım! Bu benim, sahip olduğumda yaptığım taksimatımdır. Senin sahip olduğun ve benim sahip olmadığım şeylerde beni sorumlu tutma”** yani kalbimdeki taksimattan beni sorumlu tutma.

Birbirine sırtını dönmek; düşmanlık etmektir. İlişkiyi kesmek anlamına da gelir. Çünkü birbiriyle ilişkisini kesenlerden her biri diğerine sırtını çevirir.

“Birbirinizin satışı üzere satış yapmayın” Yani satış henüz kesinleşmemişken birinin müşteriye: “Bu anlaşmayı boz, ben sana aynısı veya daha iyisini aynı fiyata satarım” demesidir. Ya da satıcı ve müşteri fiyatı belirlemiş ve birbirinden razı olmuşlar, sadece anlaşma kalkmıştır. Birinin gelip fiyatı arttırması veya birinin müşteriye daha ucuza satmasıdır. Fiyat belirlendikten sonra bunu yapmak kesinlikle haramdır. Ama karşılıklı rızadan önce yapılması haram değildir.

“Kardeşler olarak Allah’ın kulları olun.” Yani birbirinizle kardeşçe ve samimi olarak muamele edin. Sevgide, yumuşak davranmada, şefkatte, müsamaha göstermede, kalplerin saflığıyla beraber hayırda yardımlaşmada ve her hâlükârda nasihat etmede kardeşler gibi birbirinizle muamele edin.

“Müslüman Müslümanın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu yardımsız bırakmaz, onu küçük düşürmez...” Yardımsız bırakmama; bir zalimin defedilmesi ve benzeri durumlarda ondan yardım istediğinde, imkân varsa ve şer’i bir mazzereti yoksa ona yardım etme gerekliliğidir.

“Onu küçük düşürmez.” Yani ona karşı yüklenip onu küçük görmez.

“Üç kez göğsünü işaret ederek: “Takva buradadır” buyurdu.” Başka bir rivayette de Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmaktadır: **“Muhakkak ki Allah sizin cecetlerinize ve suretlerinize bakmaz, ancak kalplerinize bakar.”** Yani zahiri ameller takvayı kazandırmaz.

Takva ancak, Yüce Allah’ın büyüklüğü, korkusu ve gözetiminde olma bilincinden dolayı kalpte oluşur. Yüce Allah’ın bakışı, yani görmesi her şeyi kapsar. Hadisin manası: -Ki Allah en iyisini bilir- Allah’ın ceza ve mükâfat vermesinin ve hesaba çekmesinin bilincinde olmaktır. Tüm bunlar da kalpte gerçekleşir.

“Kişinin, Müslüman kardeşini küçük düşürmesi şer olarak ona yeter.” buyruğunda büyük bir ikaz vardır. Çünkü Allah Müslüman’ı küçük düşürmemiştir. Onu yaratmış, rızıklandırmış, sonra yaratılışını en güzel seviyede düzenlemiş, yer ve göklerdeki her şeyi onun emrine vermiştir. Yer ve göktekiler onunla beraber başkalarının da faydasına sunulmuşsa da her bir Müslüman’ın ayrı ayrı bunda hissesi vardır. Sonra pak ve münezzeh Allah, onu Müslüman, mü’min ve kul diye

isimlendirmiş ve Resulü Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem aracılığıyla ona emirlerini iletmiştir. Artık kim bir Müslüman'ı küçük düşürse Allah (celle celaluhu)'ın değer verdiğini küçük düşürmüş olur. Bu da şer olarak ona yeter.

Bir Müslüman'a uğradığında ona selam vermemek veya selam verdiğinde selamını almamak, Allah'ın; onu cennetine koyacağını veya cehennemden uzak tutacağını uzak ihtimal olarak görmek Müslüman'ı küçük düşürmektir.

Akıllının cahili, fasıkı yadırgamasına gelince; bu bir Müslüman'ı küçük düşürmek değil, cahilin vasıflandığı cehalet ve fasıkın vasıflandığı fasıklık özelliğinden dolayıdır. Ne zaman ki bu vasıflar kendisinden ayrılrsa onu tekrar eski haline döndürür ve değerini yükseltir.

KUR'AN OKUMA VE MÜZAKERE İÇİN TOPLANMANIN FAZİLETİ

OTUZ ALTINCI HADİS

فضل الاجتماع على تلاوة القرآن وعلى الذكر

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ قَالَ: مَنْ نَفَسَ عَنْ
مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ
يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ،
وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ، وَمَنْ سَلَكَ
طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ،
وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ،
وَيَتَدَارَسُونَهُ بَيْنَهُمْ؛ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَغَشِيَتْهُمْ
الرَّحْمَةُ، وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ، وَمَنْ
بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعْ بِهِ نَسَبُهُ» [رواه مسلم بهذا اللفظ]

36 – Ebu Hureyre radiyallahu anh'dan rivayet edildiğine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

“Kim bir mü'minin dünya sıkıntılarında birini giderirse Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Kim dara girmiş birine kolaylık sağlarsa Allah da dünya ve ahirette ona kolaylık sağlar. Kim bir Müslüman'ın ayıbını örterse Allah da dünya ve ahirette onun ayıbını örter. Kul kardeşine yardım ettiği müddetçe Allah da ona yardım eder. Kim ilim aramak için bir yola girerse Allah da cennete giden yolu ona kolaylaştırır. Bir topluluk Allah'ın evlerinden bir evde toplanıp Allah'ın kitabını okusalar ve aralarında müzakere etseler muhakkak üzerlerine sekine iner, rahmet onları kuşatır, melekler onları Sarar ve Allah kendi katındakilerin yanında onları anar. Amelinin kendisini yavaşlattığı kişiyi nesebi (soyu) hızlandırmaz.” (Müslim)

Bu hadis önemli bir hadis olup bir takım ilim, kaide ve adabı içinde barındırır. Yine bu hadis, Müslümanların ihtiyaçlarının giderilmesi, imkân dâhilinde ilim ve maldan faydalandırılmaları, yardım etme, faydalarına olan şeyleri kendilerine gösterme, kendilerine nasihat etme vb. şeylerin faziletini gösteriyor.

“Kim bir Müslümanın ayıbını örterse...” Ayıbı örtmek hataları örtmek anlamındadır. Burada kast edilen, fesadın dışındaki bazı gizli durumlarını örtmektir. Ama birinin günah işlediği biliniyorsa ve o esnada günah işliyorsa hemen karşı çıkılması ve engellenmesi gerekir. Eğer güç yetirilmezse, bundan bir zarar doğmayacaksa, hemen durumun sorumluya bildirilmesi gerekir. Bu şekilde tanınan birinin günahı örtülmez. Çünkü günahının örtülmesi onu daha fazla kötülüğe, zarara ve haramları çiğnemeye sevk eder ve başkalarını da bu tür suçları işlemeye cesaretlendirir. Bilakis bir zarardan korkulmadığında durumu imama bildirmek sünnettir. Aynı durum ravilerin, şahitlerin, zekât, vakıflar, yetimler vb. şeylerin sorumlularının liyakatsizliğinde de söz konusudur. İhtiyaç

duyulduğunda bunların liyakatsizliğinin bildirilmesi gerekir. Liyakatlerini bozan bir durum görüldüğünde üzerinin kapatılması helal değildir. Bu yapılan, haram olan gıybet değil tam aksine vacip olan bir görev ve karşılığında sevap olan bir davranıştır.

“Kul kardeşine yardım ettiği müddetçe Allah da ona yardım eder.” Bu özet ifadenin açıklanması o kadar kolay değildir. Ancak bir kul, kardeşine yardım etmeye azmettiğinde sözünü yerine getirmesi ve gerçeği açıklamaktan korkmamasının gerekliliği bu ifadenin kapsamına girmektedir. Yine bu hadiste, dara düşmüş borçluya kolaylık sağlamanın ve ilim talep etmede çaba sarf etmenin faziletine değiniliyor. Burada ilimden kasıt şer'i ilimlerdir. Her ne kadar Allah'ın rızasını amaçlamak tüm ibadetlerde şart ise de ilim öğrenmede de Allah rızasının amaçlanması şarttır.

“Bir topluluk Allah'ın evlerinden bir evde toplanıp Allah'ın kitabını okusalar ve aralarında müzakere etseler...” Bu ifade mescitlerde Kur'an okumak için bir araya gelmenin faziletine delildir. Hadiste geçen “Sekine” kelimesi huzur, güven ve sakinlik anlamındadır.

“Bir topluluk... toplansa” ifadesiyle sanki şöyle buyuruyor: “Hangi topluluk Allah'ın kitabını okumak için toplansa sayılan tüm faziletler kendilerine vardır.” Bir de Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem, bu topluluğun içinde âlimlerin, zahitlerin ve makam sahiplerinin olmasını şart koşmamıştır.

“Melekler onları Sarar” ifadesi melekler etraflarını kuşatır, anlamında olup şu ayetten alınmıştır. “Melekler arşın etrafını kuşatmışlardı.” (Zümer: 75) Yani arşı çevirmiş, ihata etmiş ve etrafında dönüyorlar. Sanki melekler onları Saracak kadar onlara yaklaşır ve şeytanın sığacağı kadar bir boşluk bırakmazlar.

“Kim bir mü'minin dünya sıkıntılarından birini giderirse Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarından birini giderir. Kim dara girmiş birine kolaylık sağlarsa Allah da dünya ve ahirette ona kolaylık sağlar. Kim bir Müslüman'ın ayıbını örterse Allah da dünya ve ahirette onun ayıbını örter. Kul kardeşine yardım ettiği müddetçe Allah da ona yardım eder. Kim ilim aramak için bir yola girerse Allah da cennete giden yolu ona kolaylaştırır. Bir topluluk Allah'ın evlerinden bir evde toplanıp Allah'ın kitabını okusalar ve aralarında müzakere etseler muhakkak üzerlerine sekine iner, rahmet onları kuşatır, melekler onları Sarar ve Allah kendi katındakilerin yanında onları anar. Amelinin kendisini yavaşlattığı kişiyi nesebi (soyu) hızlandırmaz.” (Müslim)

Bu hadis önemli bir hadis olup bir takım ilim, kaide ve adabı içinde barındırır. Yine bu hadis, Müslümanların ihtiyaçlarının giderilmesi, imkân dâhilinde ilim ve maldan faydalandırılmaları, yardım etme, faydalarına olan şeyleri kendilerine gösterme, kendilerine nasihat etme vb. şeylerin faziletini gösteriyor.

“Kim bir Müslümanın ayıbını örterse...” Ayıbı örtmek hataları örtmek anlamındadır. Burada kast edilen, fesadın dışındaki bazı gizli durumlarını örtmektir. Ama birinin günah işlediği biliniyorsa ve o esnada günah işliyorsa hemen karşı çıkılması ve engellenmesi gerekir. Eğer güç yetirilmezse, bundan bir zarar doğmayacaksa, hemen durumun sorumluya bildirilmesi gerekir. Bu şekilde tanınan birinin günahı örtülmez. Çünkü günahının örtülmesi onu daha fazla kötülüğe, zarara ve haramları çiğnemeye sevk eder ve başkalarını da bu tür suçları işlemeye cesaretlendirir. Bilakis bir zarardan korkulmadığında durumu imama bildirmek sünnettir. Aynı durum ravilerin, şahitlerin, zekât, vakıflar, yetimler vb. şeylerin sorumlularının liyakatsizliğinde de söz konusudur. İhtiyaç

duyulduğunda bunların liyakatsizliğinin bildirilmesi gerekir. Liyakatlerini bozan bir durum görüldüğünde üzerinin kapatılması helal değildir. Bu yapılan, haram olan gıybet değil tam aksine vacip olan bir görev ve karşılığında sevap olan bir davranıştır.

“Kul kardeşine yardım ettiği müddetçe Allah da ona yardım eder.” Bu özet ifadenin açıklanması o kadar kolay değildir. Ancak bir kul, kardeşine yardım etmeye azmettiğinde sözünü yerine getirmesi ve gerçeği açıklamaktan korkmasının gerekliliği bu ifadenin kapsamına girmektedir. Yine bu hadiste, dara düşmüş borçluya kolaylık sağlamanın ve ilim talep etmede çaba sarf etmenin faziletine değiniliyor. Burada ilimden kasıt şer'i ilimlerdir. Her ne kadar Allah'ın rızasını amaçlamak tüm ibadetlerde şart ise de ilim öğrenmede de Allah rızasının amaçlanması şarttır.

“Bir topluluk Allah'ın evlerinden bir evde toplanıp Allah'ın kitabını okusalar ve aralarında müzakere etseler...” Bu ifade mescitlerde Kur'an okumak için bir araya gelmenin faziletine delildir. Hadiste geçen “Sekine” kelimesi huzur, güven ve sakinlik anlamındadır.

“Bir topluluk... toplansa” ifadesiyle sanki şöyle buyuruyor: “Hangi topluluk Allah'ın kitabını okumak için toplansa sayılan tüm faziletler kendilerine vardır.” Bir de Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem, bu topluluğun içinde âlimlerin, zahitlerin ve makam sahiplerinin olmasını şart koşmamıştır.

“Melekler onları Sarar” ifadesi melekler etraflarını kuşatır, anlamında olup şu ayetten alınmıştır. “Melekler arşın etrafını kuşatmışlardı.” (Zümer: 75) Yani arşı çevirmiş, ihata etmiş ve etrafında dönüyorlar. Sanki melekler onları Saracak kadar onlara yaklaşır ve şeytanın sığacağı kadar bir boşluk bırakmazlar.

“Rahmet onları kuşatır” ifadesi hakkında Şeyh Şahabeddin bin Ferec şöyle diyor: “Bana göre bunun manası; rahmet onları öyle kuşatıyor ki, Allah’ın izniyle geçmiş günahlarının tümünü içine alıyor.”

“Allah onları, kendi katındakilerin yanında anar.” Bu ifade, Allah’ın onları peygamberlerin ve değerli meleklerin yanında anmasını gerektiriyor. Allah (celle celaluhu) en iyi bilendir.

YÜCE ALLAH’IN FAZİLET VE RAHMETİ

OTUZ YEDİNCİ HADİS

فضل الله تعالى ورحمته

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِيمَا يَرْوِيهِ عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَ ذَلِكَ، فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ تَعَالَى عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً» [رواه البخاري، مسلم في

صحيحهما بهذه الحروف]

37 – İbn-i Abbas radiyallahu anh’ın rivayet ettiğine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem Rabbinden rivayetle şöyle buyurdu: “Şüphesiz Yüce Allah iyilikleri ve kötülükleri yazmış, sonra da bunları açıklamıştır. Kim bir iyilik yapmaya niyetlenip sonra da onu yapmazsa Allah onu kendi yanında tam bir iyilik olarak yazar. Bir iyiliğe niyet edip onu yaparsa Allah onu kendi yanında on iyilikten yedi yüz iyiliğe kadar kat kat arttırarak yazar. Şayet bir kötülüğe niyet edip onu yapmazsa Allah onu kendi ya-

nında tam bir iyilik olarak yazar. Ama bir kötülüğe niyet edip onu yaparsa Allah onu tek bir kötülük olarak yazar.” (Buhari-Müslim)

Bak ey kardeş! Allah bizi ve seni kendi büyük lütfuna ulaştır. Hadisin şu sözleri üzerine iyice düşün.

“**Kendi yanında**” ifadesiyle iyiliklere verdiği önemi gösteriyor. “**Tam**” sözüyle ifadeyi pekiştiriyor ve çok önemsemediğini belirtiyor. Niyet edilip yapılmayan kötülük hakkında: “**Allah onu kendi yanında tam bir iyilik olarak yazar.**” buyuruyor. “**İyilik**” kelimesini “**tam**” kelimesiyle pekiştiriyor. Şayet niyet ettiği kötülüğü yaparsa “**Tek bir kötülük**” olarak yazıyor. Burada kötülüğü tam kelimesiyle değil, azlık ifade eden “**tek bir**” kelimesiyle pekiştiriyor. Hamd ve şükran pak ve münezzeh olan Allah’a aittir. Biz O’nu hakkıyla övmekten aciziz. Başarı Allah’tandır.

Şarihler hadis hakkında şöyle demişler: “*Bu hadis-i şerifin önemi büyüktür. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem onda; Allah’ın kulları üzerindeki ihsanının miktarını açıklıyor. Şöyle ki, kulun -yapmasa da- bir iyiliğe niyetlenmesini bir iyilik, yapmadığı takdirde bir kötülüğe niyetlenmesini bir iyilik, yaparsa tek bir kötülük saymış. Şayet kul bir iyilik işlerse Allah onu on iyilik işlemiş gibi yazar. İyilikleri katlayıp kötülükleri katlamaması büyük bir lütuftur.*” İyiliğe niyetlenmeyi iyilik saymış; çünkü hayır yapmaya niyetlenmek kalpte oluşan bir şeydir.

Eğer denilse: “Bu söylenenlere göre bir kötülüğe niyet edip onu işlemeyene bir kötülük yazılması gerekir; çünkü bir şeye niyetlenmek burada da kalpte oluşan bir şeydir.” Cevap olarak denilir ki: “Sandığın gibi değil; çünkü kötülük yapmaktan vazgeçen kötülüğe yönelik inancını hayrı niyet ettiği başka bir inançla değiştirmiş ve kötülük dileyen nefsinin karşısındadır. Dolayısıyla bu yaptığından ötürü kendisine bir iyilik yazılır.”

Başka bir hadiste “**Kötülüğü ancak benim için terk etmiştir**” buyruluyor. Bu durum Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in şu buyruğuna benzer: “**Her Müslümanın sadaka vermesi gereklidir.**” buyurduğunda **sahabiler: “Şayet bunu yapamazsa?” dediler. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem “O zaman kötülükten uzak dursun; çünkü bu da bir sadakadır”** buyurdu. (Buhari)

Fakat bir kimse, kötülüğü terk etmeye zorlandığı için terk eder veya yapmaya gücü yetmediği için terk ederse ona bir iyilik sevabı yazılmaz. Bu durum bu hadisin kapsamına girmez.

İmam Taberi şöyle diyor: “*Bu hadis; ‘İnsanla görevli melek, kulun inancını bildiğinden dolayı iyiliğe ve kötülüğe niyetlenmesini yazar’ diyenlerin sözlerine bir düzeltme ve: ‘Melek ancak amelleri ve işitilen sözleri yazar’ diyenlerin sözlerine bir cevaptır.*”

Hadisten anlaşılan şudur: Kulların amellerini yazmakla görevlendirilmiş melekler kulun kalbinin niyet ettiğini bilirler. Yüce Allah’ın birçok Peygambere gaybın yollarını bildirdiği gibi bu meleklerle de kalpteki niyeti bilmelerine izin vermesi mümkündür. Örneğin Yüce Allah Hz. İsa aleyhisselam’ın İsrail oğullarına şöyle dediğini bildiriyor: “**Evlerinizde ne yiyor ve neleri biriktiriyorsanız size haber veririm.**” (Al-i İmran: 49)

Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem’e de gaybi ilimden birçok haber vermiştir. Yüce Allah’ın; bu meleklerle, insanın kalbindeki iyilik ve kötülüğü öğrenme imkânı vermiş olması da mümkündür. Artık bu melekler de insan bir iyiliğe veya kötülüğe azmettiğinde onu yazarlar.

İfsah adlı eserin sahibi bir sözünde şöyle der: “*Yüce Allah bu ümmeti sona bırakıp fertlerinin ömürlerini kısa tuttuğundan dolayı amellerine kat kat vermekle ayrıcalıklı kıldı. Bu yüzden, kim bir iyilik yapmaya niyetlense, sadece bu niye-*

tinden dolayı ona tam bir iyilik yapmış gibi sevap verir. Tam bir iyilik sevabı verir ki, kimse sadece niyetle iyiliğin sevabının azalacağını sanmasın. Onun için "Tam bir iyilik" diyerek bunu açıkça belirtmiş. Bir iyiliğe niyetlenip onu yapan ise onu niyetten çıkarıp amel defterine taşımıştır. Niyet için bir iyilik yazılır sonra katlanır. Yani bu katlama niyetin halis olmasına ve yerinde olmasına göre olur."

Sonra: **"Kat kat arttırarak yazar"** buyuruyor. Burada katların ne kadar olduğu net olarak belirtilmemesi en çok olmasını gerektirir. Sonra Yüce Allah'ın bu değerli va'dini kapsamaları için şöyle değerlendirilir: Bir insan bir buğday tanesini sadaka olarak verdiğinde Yüce Allah kendi lütfuyla onu şöyle hesaplar: O buğday tanesi en verimli bir toprakta ekilse, bakımı yapılsa, muhafaza edilse ve sulansa; sonra olgunlaşsa ve ürünü toplansa; sonra ikinci, üçüncü, dördüncü yıllarda; sonra kıyamete kadar aynı şekilde elde edilen buğday yeniden ekilse; bir tek buğday tanesi kıyamet gününde büyük bir dağ olarak karşısına çıkar. Şayet verilen sadaka iman cinsinden zerre ağırlığına bir şey olsa bu vakitte satılan bir şeyin kârına bakılır; sonra şöyle değerlendirilir:

Şayet bu şey en büyük bir şehrin en işlek çarşısında en çok ihtiyaç duyulduğu bir esnada satılsa; sonra katlanarak devam etse ve kıyamet gününe kadar bu şekilde sürdürülse; ahirette bu zerre, insanın karşısına tüm dünyanın büyüklüğü kadar çıkar. İşte halis bir niyet ve ihlasla yapılan tüm ameller Allah katında böyle değerlendirilir.

Aynı şekilde sadakanın el değiştirmesi durumunda Allah'ın lütfu katlanarak artar; şöyle ki: Bir kimse sadaka olarak bir fakire bir dirhem verse; bu fakir de daha muhtaç bir fakiri kendine tercih edip ona verse; o da aynı şekilde üçüncüsüne, o da dördüncüsüne, o da beşincisine verse ve bu şekilde uza-sa, Yüce Allah bu dirhemi sadaka veren ilk kişiye on sevap

olarak hesaplar. İkincisine on dirhem sevabı birincisine bin dirhem sevabı verilir. İkinci kişi onu üçüncü kişiye verdiğinde kendisine yüz, ondan öncekine bin, ondan öncekine bir milyon sevap verilir. Bu şekilde devam ederse verilecek sevaplar Allah katında başka kimsenin miktarını bilemeyeceği bir seviyeye kadar katlanır.

Yine şu hakikatı da Allah'ın kat kat vererek lütufta bulunması olarak saymamız gerekir. Kıyamet gününde Yüce Allah bir Müslümanı hesaba çektiğinde iyiliklerinin dereceleri farklı farklı olsa, yani bazı iyiliklerinin sevabı yüksek bazılarının düşük olsa; pak ve münezzeh olan yüce Allah, cömertliği ve ihsanıyla sevabı düşük olan tüm iyilikleri de yüksek dereceli iyiliklerin sevabı gibi hesaplar. Çünkü Allah'ın cömertliği, razı olduğu kulunun iki iyiliği arasında farklılık gözetmeyecek kadar büyüktür.

Nitekim Yüce Allah: **"Elbette onları yapmakta oldukları amellerin daha güzeliyle mükâfatlandıracağız."** (Nahl: 97) buyuruyor.

Yine konuyla ilgili bir hadis-i şerifte de belirtildiği gibi: **"Bir kimse Müslümanlara ait bir pazarda "La ilahe il-lallahu vehdehu la şerike leh..."³⁹ zikrini sonuna kadar yüksek sesle söylerse Yüce Allah bundan dolayı ona iki milyon iyilik yazar, iki milyon kötülüğünü siler ve onun için cennette bir ev yapar."**

Bu söylediklerimiz bizim bildiğimiz miktardır. Yüce Allah'ın faziletinin miktarına göre değil. Allah'ın faziletinin miktarı rilerini inkârından ve sınırlamasından çok daha büyüktür.

39. Manası: Allah'tan başka ilah yoktur. O tektir. Hiçbir ortağı yoktur. Mülk O'nundur, Hamd de O'nundur. Hayat veren ve öldüren O'dur. O, ölmeyen, diridir. Her türlü hayır O'nun elindedir. O'nun her şeye gücü yeter. Çev.

ALLAH'A İBADET, O'NA YAKINLAŞMAYA VE MUHABBETE SEBEPTİR

OTUZ SEKİZİNCİ HADİS العبادة لله وسيلة القرب والمحبة

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا اقْتَرَضْتُهُ عَلَيْهِ، وَلَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ فِيهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَلَئِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنْ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ» [رواه البخاري]

38 – Ebu Hureyre radiyallahu anh'dan rivayetle Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

“Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Her kim benim bir dostuma düşmanlık ederse ona savaş ilan ederim. Kulum, kendisine farz kıldıklarımın bana daha sevimli gelecek bir şeyle bana yaklaşamaz. Kulum nafilelerle bana yaklaşmaya devam eder ta ki onu severim. Onu sevdiğimde, işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Eğer benden isterse istediğini verir, bana sığınırsa onu korurum.” (Buhari)

Bu hadisin anlaşılması konusunda **Ihsan** adlı eserin sahibi şöyle der: “Pak ve münezzeh olan Yüce Allah, kendisine dost olanlara düşmanlık eden herkese bizzat kendisi savaş açacağını bildiriyor. Allah'ın dostu, Yüce Allah'ın şeriatına uyandır. Öyleyse her insan Allah dostlarının kalplerine acı vermekten kaçsın.”

Buradaki tehdidin, sadece Allah'a dostluklarından dolayı onlara düşmanlık yapanlara yönelik olduğu görüşündeyim. Ama Allah dostları arasında tartışmayı gerektirecek bir durum veya saklı kalmış bir hakkın ortaya çıkarılması için bir husumet varsa bu hadisin kapsamına girmez. Çünkü Hz. Ebu Bekir radiyallahu anh ile Hz. Ömer radiyallahu anh arasında; Hz. Ali radiyallahu anh ile Hz. Abbas radiyallahu anh arasında ve daha birçok sahabe arasında münakaşa yaşanmıştı. Bunların tümü de Allah dostlarıydılar.

“Kulum, kendisine farz kıldıklarımın daha sevimli gelecek bir şeyle bana yaklaşamaz” buyruğunda nafilelerin, farzların önüne geçemeyeceğine işaret vardır. Nafilelerin nafile olarak adlandırılmasının sebebi farzların yerine getirilmesinden sonra geldiklerindendir. Yoksa bu adla adlandırılmazlardı. Bu Kudsi Hadiste geçen Yüce Allah'ın şu buyruğu da bunu gösteriyor.

“Kulum nafilelerle bana yaklaşmaya devam eder ta ki onu severim.” Çünkü nafilelerle yaklaşmak farzların eda edilmesinden sonra gelir. Kul nafilelerle yaklaşmaya devam ettiğinde bu, onu Allah'ın kendisini seveceği seviyeye kadar götürür.

Sonra Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Onu sevdiğimde işiten kulağı, gören gözü olurum.” İşte bu, Allah'ın henüz kendisini sevmediği kişi için Allah'a dost olmanın alametidir. Bunun manası; Şeriatın izin vermediği şeyi dinlememesi, şeriatın izin vermediği şeye bakmaması, şeriatın izin vermediği

şeye elini uzatmaması ve şeriatın izin vermediği şeylere doğru adım atmaması şeklindedir. Asıl olan budur. Ancak bazı kişilere Allah'ın kitabı hâkim olur ve onlar bu durumla tanınır. Eğer bunun dışındaki bir şeyle kendisiyle konuşulsa neredeyse konuşanı iştmececek, ta ki Allah'ın zikriyle kendisine yaklaşıp kadar. Bu durum sadece iştmede değil görülen, tutulan ve kendisine adım atılan şeylerde de böyledir. Yüce Allah'tan bizi de bu yüce sıfatlara ehil kılmasını dileriz.

“Eğer bana sığınırca onu korurum.” Bu buyruk gösteriyor ki, Allah sevgisine ehil olan bir kul, ihtiyaçlarını O'ndan istemekten ve korktuğu şeylerden O'na sığınmaktan geri durmaz. Kendisi istemeden de Yüce Allah ona vermeye ve Allah'a sığınmadan da onu korumaya kadirdir. Ama noksanlıklardan beri olan Allah, isteyenlere vererek ve sığınanları koruyarak onları kendine yaklaştırmayı ister.

HATA YAPAN, UNUTAN VE ZORLANANIN SORUMLU TUTULMAMASI

OTUZ DOKUZUNCU HADİS

التجاوز عن المخطئ والناسي والمكره

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: «إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ وَالنَّسْيَانَ وَمَا اسْتَكْرَهُوا عَلَيْهِ»

[حدیث حسن، رواه ابن ماجه والبيهقي وغيرهما]

39 – İbn-i Abbas radiyallahu anh'ın rivayet ettiğine göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Yüce Allah benim için ümmetimin hatayla, unutarak ve baskı altında yaptıkları şeyleri affetti.” (İbn-i Mace, Beyhaki ve başka imamlar.)

Yüce Allah'ın: “Siz içinizdekileri açığa varsanız da gizli tutsanız da Allah onunla sizi hesaba çeker.” (Bakara: 284) ayetinin tefsirinde şöyle deniliyor:

“Bu ayet indiğinde sahabeleri çok ağır geldi. Bunu üzerine Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Abdurrahman bin Avf ve Muaz bin Cebel (radiyallahu anhum) bir grup sahabiyle beraber Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e giderek şöyle dediler:

“Ey Allah’ın Resulü! Güç yetiremeyeceğimiz amellerle sorumlu tutulduk. Her birimiz; kalbimizde kalmasını istemediğimiz halde bazı şeyleri içimizden geçiriyoruz. Her birimizin bir dünyası var.” Bunun üzerine Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Yoksa siz de İsrail oğullarının dediği gibi “İşittik, isyan ettik” mi diyorsunuz?” “İşittik, itaat ettik” deyin.

Bu da onlara ağır bir yük oldu. Bu şekilde bir yıl bekledikten sonra Yüce Allah çıkış yolunu gösteren rahmetini indirdi:

“Allah hiç kimseye gücünün yeteceğinden başka yük yüklemez. Herkesin kazandığı hayır kendisine, yaptığı kötülüğün zararı da yine kendisinedir. Ey Rabbimiz! Eğer unuttuk ya da yanıldıysak bizi tutup sorguya çekme!” (Bakara: 286)

Yüce Allah bu ayetle: “Sizin için hafiflik olsun diye bu ayeti indirdim ve önceki ayetin hükmünü kaldırdım” diyor.

Beyhaki, İmam Şafii’nin şöyle dediğini aktarır: “Yüce Allah şöyle buyuruyor: “Kalbi iman ile sükûnet bulduğu halde dinden dönmeye zorlananlar dışında her kim imanından sonra küfre kalbini açarsa, mutlaka onların üzerine Allah’tan bir gazap gelir ve kendilerine çok büyük bir azap vardır.” (Nahl: 106) Küfrün çeşitli hükümleri vardır. Yüce Allah birinden küfrü kaldırdığında zorla söylettilen tüm sözlerin de hükmü kalkmış olur. Çünkü büyük olanın hükmü kaldırıldığında küçük olanın hükmü de kalkar.”

İbn-i Abbas radiyallahu anh’ın rivayet ettiği hadiste Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: “Yüce Allah benim için, ümmetimin hata ile unutarak ve baskı altında yaptıkları şeyleri affetti.”

Yine Hz. Aişe (radiyallahu anha) annemizin rivayet ettiği hadiste Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor: **“Zoraki yaptırılan boşama ve azat etme geçersizdir.”**

Bu; Hz. Ömer, İbn-i Ömer ve İbn-i Zübeyr (radiyallahu anh)’ın benimsedikleri görüştür.

İbn-i Zübeyr’in halifeliliği döneminde **Sabit bin Ahnef, Abdurrahman bin Zeyd bin Hattab**’ın cariyesiyle evlendi. Abdurrahman bin Zeyd de korkutarak ve kamçılıyarak onu boşamaya zorladı. Bunu duyan İbn-i Ömer, Sabit bin Ahnef’e: “Hanımın boşanmamıştır. Hanımına dön” dedi. Olay, Mekke’de bulunan İbn-i Zübeyr’e de ulaştı. Hemen Medine’deki valisine bir haber gönderdi; Sabit bin Ahnef’in hanımının kendisine geri döndürülmesini ve Abdurrahman bin Zeyd’in cezalandırılmasını emretti. Bunun üzerine İbn-i Ömer’in hanımı Safiye binti Ebi Ubeyd, kadını tekrar düğün için süsledi ve İbn-i Ömer de düğünde hazır bulundu. Allah en iyi bilendir.

DÜNYA, AHİRETİN VASİTASI VE TARLASIDIR

KIRKINCI HADİS

الدنيا وسيلة ومزرعة الآخرة

عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِمَنْكِبِي، فَقَالَ: «كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ» وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ: «إِذَا أُمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرِ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرَضِكَ، وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ» [رواه البخاري]

40 – İbn-i Ömer radiyallahu anh şöyle diyor: Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem omuzumu tutup şöyle buyurdu:

“Dünyada bir garip veya bir yolcu gibi ol.”

İbn-i Ömer de şöyle diyor: “Akşam olduğunda sabahı bekleme, sabahladığında akşamı bekleme. Hastalık gelmeden sağlığının kıymetini, ölüm gelmeden hayatının kıymetini bil.” (Buhari)

İmam Ebu'l Hasan Ali bin Halef, Buhari'ni kitabına yazdığı şerhte şöyle diyor:

“Ebu Zennad şöyle dedi: ‘Bu hadisin manası; insanların arasına karışmamaya, tedariki azaltmaya ve zühd hayatı yaşamaya teşvihtir.’”

Tüm bu ifadeleri şöyle açıklayabiliriz: Garip olan, kendisine yabancı olan insanların arasına fazla karışmaz. Aynı şekilde yolcu da yolculuk esnasında gücü nispetinde bir şeyler yapar. Yükünü hafif tutar ve yolculuğunu aksatacak ağır şeyler taşımaktan kaçınır. Sadece varacağı yere kadar kendisini götürecek bineğini ve ağığını yanına alır. Bu da gösteriyor ki dünyada zühd hayatı tercih edilip kişiye yetecek miktarda ihtiyaçların alınması gerekir. Nasıl ki bir yolcu varacağı yere kadar olan yolculuğunda ihtiyacından fazlasına muhtaç değilse mü'min de dünyada, kendisini ahirete ulaştıracak olandan fazlasına muhtaç değildir.

El-İz Alaaddin bin Yahya bin Hubeyre (rehimehullah) şöyle diyor: “Bu hadis gösteriyor ki Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem garibe benzemeye teşvik ediyor. Çünkü garip olan bir beldeye girdiğinde meclislerinde onlara rekabet etmez, giyim kuşamında kendi âdeti olmayan giysilerle görülmekten kaygılanmaz ve halkla zıtlaşmaz. Aynı şekilde bir şehre girdiğinde orada ev almaz, şehir halkıyla gireceği birkaç günü göz önüne alarak insanlarla tartışmalarda ısrarcı olmaz. Öyleyse garip ve yolcunun tüm hallerinin, dünyada mü'minlerde bulunması müstehaptır. Çünkü dünya mü'minin asıl vatani değil, gerçek vatanına ulaşmasına engeldir.

“Akşam olduğunda sabahı bekleme, sabahladığında da da akşamı bekleme” sözüyle İbn-i Ömer radiyallahu anh, mü'mini devamlı ölüm için hazırlıklı olmaya teşvik ediyor. Ölüme de salih amellerle hazırlıklı olunur. Yine İbn-i Ömer radiyallahu anh, amellerin kısa tutulmasını teşvik ediyor. Yani akşam yapacağın işler için sabahı bekleme, hemen yap; sabah olduğunda da nefsinle akşamı konuşma ve sabahın işlerini akşama bırakma.

İbn-i Ömer: “Hastalık gelmeden sağlığının kıymetini bil” sözüyle sağlığın ganimet bilinmesine ve ameli engelleyecek hastalığın gelmesi korkusuyla sağlıklı haldeyken çalışmaya teşvik ediyor.

Aynı şekilde: **“Ölüm gelmeden hayatının kıymetini bil”** sözüyle ömrün günlerinin ganimet bilinmesine dikkat çekiyor. Çünkü ölen kimsenin ameli kesilir, arzuları kaybolur ve ihmalkârlığı ve pişmanlığı üzere hasreti büyük olur. Bir de insanoğlu bilmeli ki, öldükten sonra yer altında uzun bir müddet geçirecek, bu müddet zarfında hiçbir amel işlemeyecek ve Allah’ı anma imkânı olmayacak. Öyleyse yaşadığı günlerde elini çabuk tutsun. Bu hadis ne kadar çok hayırlı ve değerli manalar barındırıyor!

Bazı âlimler: **“Yüce Allah uzun emelleri yermiştir”** demişler. Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **“Bırakın onları yesinler, içsinler, zevk alsınlar, emelleri onları oyalasın, ilerde bilecekler.”** (Hicr: 3)

Hiz. Ali radiyallahu anh şöyle diyor:

“Dünya sırtını dönmüş gidiyor, ahiret yüzünü dönmüş geliyor. Her birinin evlatları vardır. Siz dünyanın değil ahiretin evlatları olun. Şüphesiz bu gün amel var, hesap yok. Yarın hesap olacak; ama amel olmayacak.”

Enes radiyallahu anh şöyle diyor: **Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem birkaç çizgi çizip şöyle dedi: “Bu insandır, şu onu emelidir ve bu da ecelidir. O bu haldeyken birden daha yakın çizgi gelebilir.”** Daha yakın olan da onun ecelidir ve onu kuşatmıştır.

Hadis-i Şerif, emellerin kısa tutulmasına ve ansızın gelebilir korkusuyla eceli yakın görmeye dikkat çekiyor. Eceli belli olmayanın, gaflet halinde ansızın gelebilir korkusuyla eceli beklemesi ve gözetmesi daha uygundur. Öyleyse mü’min; uyarıldığı konularda dikkatli davranmayı nefesine kabul ettirmeli ve emelleri ve hevasıyla mücadele etmelidir. Çünkü insan emellerine göre şekillenir.

İbn-i Ömer radiyallahu anh şöyle diyor: **“Annemle beraber bana ait bir duvarı çamurla sıvarken Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem beni gördüğünde şöyle buyurdu:**

“Bu nedir ey Abdullah?” Ben de:

“Duvarımız yıkılmaya yüz tutmuş onu onarıyoruz” dedim. Bunu üzerine Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem:

“Ancak ben bundan daha yakın olanı görüyorum” buyurdu.

Yüce Allah’tan bize lütfetmesini, dünya sevgisini bizden uzak tutmasını, O’nun katında bulunanlara rağbet etmemizi ve kıyamet gününde rahat olmamızı sağlamasını diliyoruz. Şüphesiz O, çok cömert, kerim, affedici ve merhamet edicidir.

İMANIN ALAMETİ

KIRK BİRİNCİ HADİS

علامة الايمان

عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا
قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ
هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ» [حديث حسن صحيح رواه في كتاب الحجة بإسناد

[صحيح]

41 – Ebu Muhammed Abdullah bin Amr bin As radiyallahu anh'ın rivayetinde göre Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Sizden biri arzu ve isteklerini getirdiklerime uydurmadıkça iman etmiş olamaz.”⁴⁰

Bu hadis Yüce Allah'ın şu buyruğuna benzemektedir: “Hayır! Rabbime andolsun ki, iş bildikleri gibi değil. Onlar aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapmadıkça iman etmiş olamazlar...” (Nisa: 65)

Ayetin iniş sebebi şöyledir: Zübeyr radiyallahu anh ile Ensar'dan bir adam arasında su konusunda bir tartışma vardı. Mahkeme için durumu Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e bildirdiler. Allah Resülü sallallahu aleyhi ve sellem: “Ey Zübeyr”

40. Sahih ve hasen hadis olup Kitabu'l-Hucce adlı kitaptan sahih bir isnadla rivayet ettik.

Bahçeni sula sonra suyu komşuna bırak” dedi. Adam da Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e: “Zübeyr senin amcanın oğlu olduğu için mi böyle karar verdin?” deyince Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in rengi değişti ve şöyle buyurdu:

“Ey Zübeyr! Duvar dibine ulaşana kadar suyu tut sonra bırak.”

Çünkü Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem daha önce adamın faydasına olacak şekilde davranması için, Zübeyr'e işaret etmişti. Adam söylediği sözle Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i kızdırınca bu kez Zübeyr'e hakkını tam olarak verdi. Bunun üzerine bu ayet indi.

Diğer bir sahih hadiste Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyuruyor:

“Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki sizden biri beni babasından, çocuğundan ve tüm insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş sayılmaz.”

Ebu Zennad bu hadis hakkında şöyle diyor:

“Bu hadis Cevamiu'l-Kelimdendir. Çünkü az sözle çok mana ifade ediyor. Zira sevgi üç kısımdır: Baba ve benzeri kişilere duyulan büyüklük ve saygı sevgisi, evlat ve benzeri kişilere duyulan şefkat ve merhamet sevgisi ve diğer insanlara duyulan övgü ve akranlık sevgisi.”

Ibn-i Battal şöyle diyor: “Hadisin manası -Allah daha iyi bilir- şöyledir: İmanı tam olan biri bilir ki Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hakkı ve fazileti; baba, evlat ve tüm insanların hakkından ve faziletinden daha fazladır. Çünkü Yüce Allah, peygamberleriyle kişiyi ateşten kurtarır ve sapıklıktan çıkarıp doğru yola iletir.”

Hadisten kast edilen, kişinin kendisini Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem' feda edebilmesidir. Sahabiler gerektiğinde Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber babaları, oğulları ve kardeşleriyle savaşırlardı. Resulullah sallallahu aleyhi ve

sellem'e eziyet ettiği için Ebu Ubeyde radiyallahu anh, babasını öldürmüştü.

Hız. Ebu Bekir radiyallahu anh Bedir gününde yakalayıp öldürmek için (Müslümanlara karşı savaşan) oğlu Abdurrahman'a saldırmıştı.

Bu özelliklerin kendisinde bulunduğu herkes arzu ve isteklerini Hz. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem'in getirdiklerine uydurmuştur.

ALLAH'IN MAĞFİRETİNİN GENİŞLİĞİ

KIRK İKİNCİ HADİS

سعة مغفرة الله عز وجل

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ:
قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَا ابْنَ آدَمَ! إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ
لَكَ عَلَى مَا كَانَ مِنْكَ وَلَا أُبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ! لَوْ بَلَغَتْ
ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ، ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَمَ!
إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا ثُمَّ لَقِيتَنِي لَا تَشْرِكَ بِي
شَيْئًا لِأَتَيْتَكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً» [رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح]

42 – Enes radiyallahu anh şöyle diyor: Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim:

"Allah'ı Teâlâ buyuruyor: Ey Âdemoğlu! Benden isteyip bağışlanmanı umduğun müddetçe işlediğin tüm günahlarını bağışlarım, onları önemsemem. Ey Âdemoğlu! Eğer günahların göklere yetiyecek kadar çok olsa; sonra benden bağışlanma dilesen seni bağışlarım. Ey Âdemoğlu! Bana yeryüzü dolusu günahla gelsen ve bana hiçbir şeyi ortak koşmadan benimle karşılaşırsan, sana yeryüzü dolusu mağfiretle gelirim." (Tirmizi)

Bu hadiste büyük bir müjde, hilm, kerem, sayılamayacak kadar fazilet, ihsan, şefkat, rahmet ve şükran vardır.

Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şu buyruğu da bu hadis gibidir: **"Yüce Allah kulunun tövbesine, sizden birinin kaybettiği şeyi bulmasından daha çok sevinir."**

Ebu Eyyüb El-Ensari radiyallahu anh'ın vefat etme vakti yaklaştığında şöyle dedi: **"Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den işittiğim bir şeyi sizden gizlemiştim. Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem: "Eğer siz günah işlemeseydiniz, Allah, günah işleyen bir kavim yaratırdı ki (tövbe etsinler de) onları bağışlasın."** buyurdu. Bu hadisle aynı manaya gelecek birçok hadis rivayet edilmiştir.

"Ey Âdemoğlu! Benden isteyip bağışlanmanı umduğun müddetçe" buyruğu şu kutsi hadisin manasıyla benzeşiyor: **"Ben kulumun benim hakkımdaki zannı üzereyim. Öyleyse benim hakkımda istediğini zannetsin."**

Diğer bir hadiste de şöyle buyruluyor: **"Bir kul günah işlediğinde; sonra pişman olup: "Ey Rabbim! Ben bir günah işledim. Beni bağışla. Senden başka günahları bağışlayan yoktur." derse Yüce Allah şöyle buyurur: "Kulum biliyor ki günahları bağışlayan ve gınahtan sorumlu tutan bir Rabbi var. Sizi şahid tutuyorum onu bağışladım." Sonra kul ikinci ve üçüncü kez günah işleyip aynı şekilde bağışlanma dilediğinde Allah (celle celaluhu) da her defasında aynı şeyi söyler. Sonunda Yüce Allah: "İstediyiğini yap seni bağışladım." buyurur.**

Bil ki tövbenin üç şartı vardır.

- 1- Günahı terk etmek,
- 2- Yaptıklarından dolayı pişman olmak,
- 3-Bir daha günaha dönmemeye karar vermek.

Eğer işlediği günahda kul hakkı da varsa, o zaman hak sahibine aceleyle hakkını verip helallik dilemeli. Eğer işlediği

günah kendisiyle Allah arasında kalan bir günah ise ve kefareti gerektiriyorsa kefareti yerine getirmesi gerekir. Bu son söylediklerimiz tövbenin dördüncü şartı oluyor. Şayet günde birkaç kez günah işlemiş bir insan bu şekilde tövbenin şartlarına uygun olarak tövbe ederse Yüce Allah onu affeder.

"İşlediğin tüm günahlarım" buyruğundan kasıt "Tekrar ettiğin günahların"dır. **"Onları önemsemem"** buyruğundan kast edilen de: "Günahlarına aldırış etmem"dır.

"Ey Âdemoğlu! Eğer günahların göklere yetişecek kadar çok olsa, sonra benden bağışlanma dilesen seni bağışlarım." Yani günahlar cisim şeklinde olsa, yer ve gök arasını doldursa... Bu ifade çokluğun nihayetini bildiriyor; ama Yüce Allah'ın keremi, hilm ve affi daha çok ve daha büyüktür. İkisi arasında kıyas yapılamaz. Yüce Allah'ın hilm ve affi karşısında âlemin günahları yok olur.

"Ey Âdemoğlu! Eğer bana yeryüzü dolusu günahla gelsen ve bana hiçbir şeyi ortak koşmadan benimle karşılaşsan sana yeryüzü dolusu mağfiret gelirim." Yani yeryüzünün büyüklüğüne yakın günahla bana gelsen anlamındadır.

"Benimle karşılaşsan" Yani, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmadan iman üzere ölürsen. Mü'min için, Allah'a kavuşmadan rahatlık yoktur.

Yüce Allah şöyle buyurmaktadır: **"Doğrusu Allah, kendisine ortak koşulmasını asla affetmez. Diğer günahları dilediği kimseler için affeder."** (Nisa: 48)

Allah Resulü sallallahu aleyhi ve sellem de şöyle buyuruyor: **"Günde yetmiş defa dönmüş olsa da bağışlanma dileyen kişi gınahta ısrar etmiş olmaz."**

Ebu Hureyre radiyallahu anh da Resulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu aktarır: **"Allah hakkında iyi zanda bulunmak Allah'a yapılan güzel ibadetlerdendir."**